

En diskursanalyse av reformprosessen på Cuba

Kirsten Karlsen

Masteroppgave ved Institutt for litteratur, områdestudier
og europeiske språk

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2013

En diskursanalyse av reformprosessen på Cuba

© Kirsten Karlsen

2013

En diskursanalyse av reformprosessen på Cuba

Kirsten Karlsen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven analyserer reformprosessen på Cuba som Raúl Castro startet da han overtok makten etter broren Fidel Castro. Siktemålet er å forstå hvordan regimet redefinerer Revolusjonen og den cubanske sosialismen, hvordan prosessen er blitt forklart, tolket og forstått, og hva analysen kan si om mulighetsrommet for ytterligere endringer og reformer av regimet. Metoden er diskursanalyse, en kvalitativ metode som bygger på den premisse at verden forstås og fortolkes gjennom språket, og at språket har en konstituerende og konstruerende karakter. Diskurs reflekterer den kollektive virkelighetsforståelsen som ligger til grunn for fortolkning av materielle forhold. Måten verden forstås på, avgjør handlinger og valg, og studier av endring av språkbruk kan fortelle om samfunnsmessig endring og endring av maktforhold. Jeg bruker diskursanalyse for å avdekke de diskursive ressursene i Raúls rekonstruksjon av den cubanske sosialismen i en ny tid og i en global kontekst, samt alternative revolusjonskonstruksjoner. Det empiriske materialet er politiske taler og tekster knyttet til det cubanske kommunistpartiets sjette partikongress i april/mai 2011 og partiets konferanse i januar 2012, som henholdsvis vedtok økonomiske reformer og tiltak for å styrke partiets rolle i det cubanske samfunnet. Analysen er avgrenset til taler og tekster i perioden høst 2010 og vinter 2012. Den viser hvordan aktørene bruker en nasjonal, en økonomisk og en demokratisk diskurs i sine ulike konstruksjoner av Revolusjonen, dvs. hva innholdet i det revolusjonære prosjektet er og bør være i framtida. Den empiriske analysen viser hvordan Raúl innlemmer markedsmekanismer og private aktører som en legitim del av sosialismen, og hvordan han skriver reformene inn i revolusjonshistorien og Cubas kamp for uavhengighet. Den viser også et stort mangfold av alternative konstruksjoner av den cubanske Revolusjonen i en begrenset, kritisk offentlighet innenfor regimet.

Forord

Først vil jeg takke alle mine venner og bekjente på Cuba som har hjulpet meg til å forstå dette spesielle landet jeg besøkte første gang i 2000, og senere har vendt tilbake til hvert år. Jeg vil også takke Steinar Andreas Sæther og andre ildsjeler som har jobbet for å bygge opp et masterprogram i Latin-Amerika-studier ved Universitetet i Oslo. Så vil jeg takke Roy Krøvel for grundig lesning og konstruktiv veiledning underveis i skriveprosessen, og for tilgjengelighet og hjelp med alle slags spørsmål, store som små. Ikke minst må jeg takke Øivind Bratberg, som gjennom undervisning i teori og metode ga meg på ideen til og troen på prosjektet. Hans råd, veiledning og entusiasme har vært til uvurderlig hjelp og inspirasjon. Til slutt vil jeg takke min familie og mine nære venner for støtte og oppmuntring.

Oslo

Mai 2013

Kirsten Karlsen

Forkortelser

CIA	Central Intelligence Agency
CTC	La Central de Trabajadores de Cuba
CUC	Pesos Convertibles Cubanos
CUP	Pesos Cubanos
FAR	Las Fuerzas Armadas Revolucionarias
FDI	Foreign Direct Investment
GDP	Gross Domestic Product
HDI	Human Development Index
ISI	Import Substitution Industrialization
PCC	El Partido Comunista de Cuba
SOE	State Owned Entreprises
UJC	La Union de Jóvenes Comunistas
UNDP	United Nations Develepment Programme
UN	The United Nations

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Reformprosessen på Cuba. Tema og problemstilling.....	1
1.2	Hvorfor studere Cuba?.....	1
1.3	Om diskursanalysen.....	6
1.4	Hva vil jeg finne?	7
1.5	Oppgavens struktur.....	10
2	Bakgrunnen for reformprosessen. Historisk og aktuell kontekst.....	11
2.1	Innledning. Hvilken historie?	11
2.2	Kamp for uavhengighet	12
2.3	Bakgrunn for revolusjonen	14
2.4	Invasjonen i Grisebukta og Cuba-krise	15
2.5	Økonomisk blokade. USA mot Cuba	15
2.6	Revolusjon og sosialisme. Fidel Castros lederskap.....	18
2.7	Den sosialistiske blokkens sammenbrudd. Krise og reformer	21
2.8	Raúl Castros prosjekt: Å redde Revolusjonen.....	26
2.9	Oppsummering	29
3	Teori og metode	31
3.1	Innledning.....	31
3.2	Vitenskapssyn. Ontologi og epistemologi	33
3.3	Kritisk diskursanalyse.....	38
3.4	Struktur og aktør. Handlingsrom	40
3.5	Institusjoner og makt	41
3.6	Metode. Avgrensning av diskurser og empiri	43
3.7	Det offentlige rom	44
3.8	Politiske taler og andre tekster.....	46
3.9	Diskurser og diskursorden	48
3.10	Forskningsmål. Reliabilitet og validitet	51
4	Empirisk analyse	54
4.1	Innledning.....	54
4.2	Raúl Castros konstruksjon.....	55
4.3	Slankere stat.....	56

4.4	Opposisjonelle og kriminelle?	58
4.5	Budsjett disiplin	60
4.6	Fornye sosialismen	61
4.7	Slutt på gratisytelser	63
4.8	Stat og marked	64
4.9	Den historiske generasjonens rolle	66
4.10	Etter Fidel	67
4.11	Kommunistpartiet som garantist for nasjonal uavhengighet	70
4.12	Kamp mot korrupsjon	73
4.13	Oppsummering av Raúl's konstruksjon	74
4.14	Andre aktører	75
4.15	Mangfold og demokrati	76
4.16	Etterlyser ny konsensus	79
4.17	Det nye, det gamle og Cubas framtid	80
4.18	Krav om politiske reformer	82
4.19	Politisk mangfold	86
4.20	Lære av Kina og Vietnam?	89
4.21	Økonomien først?	92
4.22	Frykt for neoliberalisme	94
4.23	Oppsummering av konkurrerende konstruksjoner	95
5	Hva forteller diskursanalysen? Nærmere drøfting av funnene	97
5.1	Innledning	97
5.2	Struktur, aktør og handlingsrom	98
5.3	Økonomien foran alt? Den økonomiske diskurs	99
5.4	Hva med demokratiet? Den demokratiske diskurs	102
5.5	Mer eller mindre ytringsfrihet?	104
5.6	Nasjonal diskurs og identitet	106
6	Avslutning	108
6.1	Oppsummering	108
6.2	Diskursanalysens funn og begrensninger. Videre forskning	110
	Litteraturliste	114
	Vedlegg	122

No table of figures entries found.

1 Innledning

1.1 Reformprosessen på Cuba. Tema og problemstilling

Etter flere utsettelse innkalte president og førstesekretær Raúl Castro det cubanske kommunistpartiet til partikongress i april 2011. Det var den sjette kongressen siden partiet ble stiftet i 1965. Og det var ifølge Raúl Castro selve den cubanske Revolusjonen, den sosialistiske republikkens resultater og framtid, som sto på spill - intet mindre. Kongressens oppgave var å vedta endringer i den økonomiske modellen for å redde Revolusjonen, "salvar la Revolución." Delegationene vedtok reformer som ifølge Raúl Castro er helt avgjørende for at Cuba skal bevare det sosiale systemet landet har bygd opp etter revolusjonen i 1959. I januar 2012 fulgte kommunistpartiet opp med en konferanse. Hovedmålet var å ruste opp partiorganisasjonen og forbedre partiets arbeidsmåter slik at partiet kan opprettholde sin rolle som samfunnets ledende kraft og eneste politiske parti. Jeg betegner vedtakene og debatten rundt disse politiske møtene som en reformprosess. Det er denne reformprosessen som er temaet for masteroppgaven. Hvordan har regimet søkt å befeste og fornye Revolusjonen gjennom denne reformprosessen? Og hvordan utfordrer andre aktører i det cubanske samfunnet regimet? Jeg vil bruke diskursanalyse for å undersøke dette. Jeg vil altså analysere reformprosessen og de fremtredende diskursene i debatten om fornyelse eller "bergning" av den sosialistiske modellen på Cuba. Jeg bruker "Revolusjonen" med stor R som betegnelse på det revolusjonære regimet, slik regimets ledere og andre aktører på Cuba i stor grad gjør, mens "revolusjonen" med liten forbokstav betegner de historiske hendelsene og maktovertakelsen i 1959.

1.2 Hvorfor studere Cuba?

Cuba et av de siste land i verden som har holdt på en sosialistisk, marxistiskinspirert samfunnsmodell. Landet har en spesiell posisjon på den politiske venstresida i verden og særlig i Latin-Amerika, som inspirator og politisk ledestjerne. Den cubanske Revolusjonen og dens ledere – først og fremst Fidel Castro og Ernesto "Che" Guevara - har inspirert andre revolusjoner og venstreradikale bevegelser i regionen og i andre deler av verden, ikke minst

på grunn av sin standhaftige front mot USA¹ Cuba er en sterk stemme i internasjonale fora, for solidaritet og fattigdomsbekjempelse, mot imperialismen og den globale økonomiens herjinger. Landet har høstet internasjonal anerkjennelse for resultatene innen blant annet helse og utdanning.²

Samtidig er landet fordømt for fengsling av opposisjonelle og andre brudd på menneskerettighetene. Kommunistpartiet, Partido Comunista de Cuba, PCC, er landets eneste lovlige parti, og ytringsfriheten er svært begrenset. Cuba nøt i flere tiår godt av en omfattende subsidiering fra Sovjetunionen. Etter Sovjetunionens sammenbrudd og oppløsningen av Comecon har mange spådd og forventet at det cubanske regimet skulle falle på samme måte som mange andre land i den tidligere sosialistiske blokken.³ Det har så langt ikke skjedd, selv om Cuba gikk inn i en dyp økonomisk krise på 90-tallet, den såkalte spesialperioden. Krisen førte til omfattende økonomiske reformer, som satsing på turisme. Cuba ble tvunget til en viss åpning for utenlandsk kapital og private innslag i økonomien. Reformene ga resultater, men ble reversert av Fidel Castro noen år senere.⁴

Landet var ledet av Fidel Castro Ruz fra revolusjonen i 1959 og fram til 2006 da han ble alvorlig syk og overlot makten til broren Raúl. Landets krevende økonomiske situasjon har tvunget fram endringer i den økonomiske politikken. Dette er bakgrunnen for ”justeringen av den økonomiske modellen” som ble vedtatt på partikongressen i 2011. Mange, det gjelder ikke minst nabolandet USA, har siden revolusjonen i 1959 ønsket at dette regimet skulle kollapse og ende på historiens skraphaug. Praktisk talt helt siden revolusjonen har landet vært i politisk, økonomisk og til tider militær konflikt med USA. USA har siden 1960 opprettholdt en økonomisk og politisk blokkade av Cuba, hvis hensikt har vært å knekke regimet.

¹ Se for eksempel George Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st Century* (New York: Pluto Press, 2010). 1, Rafel Rojas, ”Ideology, Culture, and Memory,” i *Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba's Transition*, red. Marifeli Pérez-Stable (Indiana: University of Notre Dame Press, 2007). 287.

² Skidmore, Thomas E., Peter H. Smith, *Modern Latin America* (New York: Oxford University Press, 2005). 320.

³ Erikson, Daniel P. *The Cuba Wars Fidel Castro, The United States, and the Next Revolution* (New York: Bloomsbury 2008). 295-296, Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st Century*: 3.

⁴ Carmelo Mesa-Lagos, Jorge Pérez-López, red., *Cuba's Aborted Reform Socioeconomic Effect, International Comparisons, and Transition Policies*, (USA: University Press of Florida, 2005). 183-186.

Under George W. Bush ble det opprettet et eget fond til støtte for såkalt demokratisk overgang, eller regimeskifte.⁵

Etter sammenbruddet i den sosialistiske blokken er Cubas strategiske og storpolitiske rolle mindre, men USA har opprettholdt blokaden. President Barack Obama har dempet retorikken og gitt signaler om ny og mer forsonlig Cuba-politikk. Han har opphevet noen av innstrammingene som George W. Bush innførte, og han reiste til toppmøtet for Amerika i 2009 og varslet vilje til en ny giv overfor Cuba.⁶ Men han har så langt ikke lansert avgjørende endringer i politikken overfor Cuba. Konflikten med USA synes å være en viktig ingrediens i det cubanske regimets identitet, og seieren over den CIA-støttede invasjonen av Cuba i Grisebukta i 1961 blir feiret årlig. Da partikongressen møttes i april 2011, var det nettopp i rammen av 50-årsjubileet for denne seieren. Jeg mener det er interessant å analysere hvilke handlingsalternativer Cuba med sin historie, sin geopolitiske plassering og sin spesielle samfunnsform har, og hvilke grep landets ledelse nå tar.

Med bakgrunn i demokratisering i en rekke land i Latin-Amerika og regimeendringer i de tidligere sosialistiske landene har betingelsene for regimeendring og overgang fra diktatur til demokrati på Cuba har vært forskningstema i mange år.⁷ Etter sammenbruddet i Sovjetunionen og den sosialistiske blokken har USA finansiert et stort antall tenketanker og forskning for å bidra til planlegging av en overgang til demokrati på Cuba.⁸ Også uavhengig av en amerikansk politisk agenda har mange forskere analysert Cubas situasjon etter sammenbruddet i den sosialistiske leiren. Artikkelsamlingen ”Transforming Socialist Economies Lessons for Cuba and beyond” er et eksempel på en slik komparativ studie som går gjennom utviklingen i de tidligere sosialistiske i Europa og Asia, og drøfter mulige veier å

⁵ William M. LeoGrande, “Cuba’s Future Relations with the United States,” i Pérez-Stable, *Looking forward Comparative Perspectives on Cuba’s Transition*, 285-289. Erikson, *The Cuba Wars*: 293-300.

⁶ Se for eksempel Reuters: ”Obama seeks ”new beginning” with Cuba”, 17. 04. 2009. <http://www.reuters.com/article/2009/04/17/us-summit-american-idUSTRE53F58G20090417> Erikson, *The Cuba Wars*: 305-314.

⁷ Se for eksempel: Lambie: *The Cuban Revolution in the 21st Century*, 3, Pérez-Stable, red, *Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba’s Transition*, 17-46, Max Azicri: *Cuba Today and Tomorrow Reinventing Socialism*. (USA: University Press of Florida 2001). 3-5.

⁸ Reese Erlich, *Dateline Havana* (USA: PoliPointPress, 2009). 186.

gå for Cuba.⁹ I artikkelsamlingen "Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba's Transition", drøftes Cubas situasjon etter Fidel Castro. Artikkene analyserer politiske og økonomiske regimeoverganger både i den tidligere sosialistiske blokken i Europa og Asia, og i Latin-Amerika de siste tjue årene. På denne bakgrunn skisseres flere mulige modeller for Cuba.¹⁰ Etter at Raúl Castro overtok makten, startet han raskt arbeidet som ledet fram mot partikongressen og vedtak om endringer i den økonomiske modellen.¹¹ Raúl har slått fast at Cuba ikke skal kopiere andres modeller, men finne sin egen.¹² I studier som "After Fidel" av Brian Latell og "Without Fidel A Death Foretold in Miami, Havana, and Washington" av Ann Louise Bardach drøftes overgangen mellom brødrene og de politiske og økonomiske utfordringene regimet fortsatt står overfor.¹³ Cubas økonomi og mulige bærekraftige modeller for framtida er gjenstand for en rekke analyser, som i artikkelsamlingen "The Cuban Economy at the Start of the Twenty-First Century" og flere artikler i "Reinventing the Revolution A Contemporary Cuba Reader."¹⁴

Gitt at den økonomiske modellen på Cuba er "i spill", er det gjort mange studier på Cuba og utenfor av ulike sider ved den cubanske økonomien, og analyser av erfaringer fra relevante andre land som kan indikere noe om Cuba framtidsmuligheter. Komparative analyser av betingelsene for regimeovergang og endring av styringsmodeller kan skissere ulike handlingsalternativer med utgangspunkt i strukturelle forhold og bestemte forutsetninger. Globalisering av økonomien er eksempel på en strukturell betingelse som begrenser nasjonalstatenes handlingsalternativer. I artikkelen "Democratization Theory and Nontransitions Insights from Cuba." peker Darren Hawkins på at teorier om demokratisering har fokusert på vellykkede overganger til demokrati, men sett bort fra tilfeller av stabile

⁹ Shahid Javed Burki, Daniel P. Erikson, *Transforming Socialist Economies Lessons for Cuba and beyond* (New York: Palgrave Macmillan, 2005).

¹⁰ Pérez-Stable, red. *Looking Forward. Comparative Perspectives on Cuba's Transition*

¹¹ Collin Lavery, "Cuba's New Resolve: Economic Reform and its Implications for U.S. Policy," Center for Democracy in the Americas, USA, 2011, 7-8. Min merknad: CDA oppgir å være en uavhengig organisasjon som ikke får støtte fra amerikanske myndigheter.

¹² Se for eksempel Raúl Castros tale til nasjonalforsamlingen 18.12.2010 <http://www.cubadebate.cu/raul-castro-ruz/2010/12/18/raul-castro-discurso-en-la-asamblea-nacional/>

¹³ Brian Latell, *After Fidel* (New York: Palgrave, 2005), Pérez-Stable, red. *Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba's Transition*, Ann Louise Bardach, *Without Fidel A death Foretold in Miami, Havana, and Washington* (New York: Schribner, 2009).

¹⁴ Philip Brenner, Marguerite Rose Jiménez, John M. Kirk, William M. LeoGrande, red. *Reinventing the Revolution A Contemporary Cuba Reader* (Maryland, USA: Rowman & Littlefield), 2008.

autoritære regimer.¹⁵ Han mener at de strukturelle betingelsene for regimeovergang har vært til stede på Cuba, blant annet ved økonomisk krise og internasjonalt press, uten at det har ført til regimets fall. Hawkins mener årsaken er manglende demokratiserende aktører på Cuba. Generelt mener Hawkins at forskere må fokusere mer på ikke-overganger, dvs. studere betingelsene for at autoritære regimer fornyer og befester seg.

George Lambie skriver i “The Cuban Revolution in the 21st Century” at størsteparten av forskningen på det cubanske regimet har som underliggende forutsetning at overgang fra sosialisme til markedsøkonomi og et flerpartisystem er uavvendelig, det er kun et spørsmål hvordan det skjer, og at forskere sjelden drøfter muligheten for at regimet kan overleve.¹⁶ Mitt prosjekt er *ikke* komparativ analyse av betingelsene for regimeovergang på Cuba. Men jeg mener Hawkins’ problemstilling så vel som Lambies påpekning bidrar til å begrunne at forskning på det cubanske regimets fornyelsesprosjekt er meningsfull.

Partikongressen i april 2011 var et avgjørende stadium i en prosess som ble startet av Raúl da han tok over etter Fidel. Partikongressen og *Lineamientos*, retningslinjene som ble vedtatt og debatten rundt gir grunnlag for å analysere endringenes karakter. Slik Raúl har beskrevet alvoret, blir reformene og ikke minst resultatene avgjørende for myndighetenes troverdighet og legitimitet. Raúl understreker at det kun dreier seg om justering av den økonomiske modellen, og ingen politisk reform. En konferanse i januar 2012 drøftet på grunnlag av forslag i *Proyecto Documento Base* hvordan kommunistpartiet skal styrke sin rolle i det cubanske samfunnet. Jeg anser debatten om *Lineamientos*, retningslinjene for den økonomiske og sosiale politikken som ble vedtatt på partikongressen, den formelle forankringen og konsekvensene av endringene, og debatten knyttet til partikonferansen som politisk prosess.¹⁷ Denne endringsprosessen er et samspill mellom reelle sosiale endringer og den språklige fortellingen om dem. For endringene i ”virkeligheten” må forklares, tolkes og gis mening i en kontekst, og det vil være ulike oppfatninger av hva fornyelse av den cubanske

¹⁵ Darren Hawkins, “Democratization and Nontransitions Insights from Cuba,” *Comparative Politics*, 33, 4 (2001): 441-461.

¹⁶ Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st Century*: 3-5, 63-64.

¹⁷ Partido Comunista de Cuba, “Lineamientos de la política económica y social”, http://www.cubadebate.cu/wp-content/uploads/2011/05/tabloide_debate_lineamientos.pdf, Partido Comunista de Cuba, “Proyecto Documento Base,” http://www.cubadebate.cu/wp-content/uploads/2011/10/tabloide_conferencia.pdf

modellen innebærer. Definisjonsmakt er en del av politisk makt, og måten de cubanske lederne definerer endringene på, har stor betydning for oppslutning, troverdighet og legitimitet, nasjonalt og internasjonalt. Slike prosesser er det mulig å studere gjennom diskursanalyse. I forhold til problemstillingen i mitt prosjekt anser jeg diskursanalyse som en egnet metode.

1.3 Om diskursanalysen

En diskurs kan defineres som en samling utsagn i en bestemt kontekst, samt skrevne og uskrevne regler for hva som kan sies og ikke sies i konteksten.¹⁸ En diskursanalyse vil dermed dreie seg om å avdekke de underforståtte reglene i konteksten og relasjonene mellom elementene. Metoden bygger på et fortolkende vitenskapssyn hvis premiss er at verden og virkeligheten forstås gjennom språket. Og måten verden forstås og tolkes på, er avgjørende for handlinger og valg. Diskursens underforståtte regler vil dermed definere handlingsrom. Norman Fairclough understreker språkets konstituerende og konstruerende karakter, og at studier av endring av språkbruk er en metode for å studere sosial endring og endring av maktforhold.¹⁹ Å studere språklig kommunikasjon er nødvendig for å forstå politiske aktører og deres handlinger, påpeker Werner Christie Mathisen. Han mener diskursanalyse kan brukes til å belyse hvordan aktører etablerer sin identitet, og hvordan politiske saker defineres og fortolkes.²⁰ Jeg vil i denne masteroppgaven bruke diskursanalyse til å avdekke regimets selvforståelse og fornyelse av den sosialistiske modellen, og hvordan denne konstruksjonen blir utfordret av andre aktører i det cubanske samfunnet. Som empirisk materiale vil jeg bruke politiske taler og andre tekster jeg anser sentrale i denne debatten.

Jeg vil altså analysere diskursive konstruksjoner i debatten om fornyelse av Revolusjonen. Dermed avgrensers jeg analysen til å gjelde aktører som i en eller annen forstand godtar modellen, som en ramme for endringene, og ikke dem innenfor og utenfor Cuba som ønsker et fullstendig regimeskifte. Dette er et valg som er diskutabelt og har konsekvenser. Det kan innvendes at jeg legger regimets rammer for ytrings- og organisasjonsfrihet til grunn, og at

¹⁸ Göran Bergström, Kristina Boréus, *Tekstens mening og makt* (Lund: Studentlitteratur, 2000). 17.

¹⁹ Norman Fairclough, *Discourse and Social Change* (Cambridge: Polity Press, 1992). 1-5.

²⁰ Werner Christie Mathisen, "Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan." (Forskningsnotat 1, 1997, Institutt for statsvitenskap UiO), 5.

jeg dermed ikke fanger opp grunnleggende regimekritikk fra aktører som utsettes for sanksjoner fra myndighetene. Dette er spørsmål om min problemstillings relevans i forhold til andre mulige, som for eksempel drøfting av dissidentenes stilling og rolle på Cuba, og myndighetenes behandling av dem. Men det er altså et annet fokus enn jeg har valgt i denne oppgaven.

Som jeg redegjør nærmere for i kapittel 3, vil jeg bruke kritisk diskursanalyse. Jeg bruker begrepet diskursorden som en ramme om diskurser og diskursive konstruksjoner som konkurrerer innenfor Revolusjonen. Jeg vil gjøre nærmere greie for begrepene i kapittel 3. Gitt regimets karakter som ettpartistat har partisekretær og president Raúl Castro en privilegert posisjon til å definere regimet. Jeg vil derfor definere hans Revolusjonskonstruksjon som dominerende. Som kilde for analysen av Raúl's konstruksjon vil jeg bruke sentrale taler. Cuba tillater ikke andre partier enn kommunistpartiet, pressen er statseid og -styrt, og ytringsfriheten er begrenset. Det er imidlertid mulig gjennom tidsskrifter, blogger, nettsider og e-postnettverk å spore en kritisk offentlighet. Jeg vil med utgangspunkt i tekster i tidsskriftene *Temas* og *Espacio Laical* analysere alternative konstruksjoner av Revolusjonen, dens arv og fornyelse.

1.4 Hva vil jeg finne?

Etter at Raúl kom til makten, har han understreket nødvendigheten av økonomiske reformer for å berge Revolusjonen og resultatene dette regimet har oppnådd for den cubanske befolkningen. Han åpnet opp for privat virksomhet, som i taxidrift og frisør- og skjønnhetssalonger. I løpet av de første to-tre årene innførte under Raúl's styre innførte myndighetene bonuslønn i utvalgte bransjer, og begynte å fjerne noen varer fra rasjoneringskortet, la libreta. Restriksjoner på salg av mobiltelefoner og PC'er ble fjernet, og cubanere fikk lov å ta inn på turisthoteller. Ikke minst startet Raúl en reformprosess i landbruket, med langsiktige kontrakter for utleie av statlig jord til private og kooperativer, prisøkning på landbruksprodukter, fjerning av byråkratiske ledd, rett til direktesalg med mer.

En halv million statsansatte ble definert som overtallige. Central de Trabajadores de Cuba (TCT), var enige i at staten ikke kan fortsette å subsidiere ulønnsomme bedrifter.²¹

Partikongressen vedtok mer omfattende reformer som innebærer større innslag av private og markedselementer i økonomien. Full sysselsetting er ikke lenger et absolutt mål. Statsbedrifter og virksomheter må slankes kraftig. For å gi alternativ sysselsetting og inntektsmuligheter åpnes flere bransjer og yrker i tjenestesektoren for private. I landbruket leies jord som ble nasjonalisert etter revolusjonen, ut til bønder som i noen grad kan selge sine produkter til markedspriser. Det skal investeres i bransjer og produkter som kan gi rask avkastning og eksportinntekter, men det satses også på imports substitusjon (ISI). Generelle subsidier, som til matrasjoneringskort for alle, skal fjernes. Heretter skal kun personer som trenger økonomisk hjelp, få det. Planøkonomi og statsdrift skal fortsatt dominere i økonomien, men staten skal bli mindre totaliserende. Bedrifter og lokale myndigheter skal få mer makt. Samtidig beholdes den politiske modellen med kun ett lovlig parti, PCC. Ifølge Raúl er ettpartisystemet et nødvendig strategisk våpen for å sikre landet uavhengighet. Dette vil bli nærmere belyst i kapittel 4 og kapittel 5.²²

I boka "The Cuban Revolution in the 21st Century" framholder George Lambie at Cuba verken kan kalles et typisk autoritært diktatur eller en typisk sosialistisk stat med kommandoøkonomi. Ifølge Lambie framstår regimet som en blanding av nasjonalisme og sosialisme, med interaksjon mellom lederne og massene, og med sterk folkelig deltakelse. Lambie mener den cubanske Revolusjonen kan forstås som en unik politisk og økonomisk prosess som fortsatt er i fluks. Han ser flere mulige framtidsmodeller, som fordypning av sosialismen med større grad av selvforsyning og større folkelig deltakelse, eller en blandingsøkonomi med en sterk stat.²³

²¹ Lavery, "Cuba's New Resolve," 18-21, 24.

²² Viser til vedtakene fra partikongressen, "Lineamientos," http://www.cubadebate.cu/wp-content/uploads/2011/05/tabloide_debate_lineamientos.pdf, samt oppsummeringer i Pavel Vidal Alejandro, "Monetary and Exchange Rate Reform I Cuba Lessons from Vietnam, *V.R.F. Series* 473 (2012), 3 og Lavery, "Cuba's New Resolve," 24-29.

²³ Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st Century*: 67.

Også Fernando Henrique Cardoso i ”Looking forward: Comparative Perspectives on Cuba’s Transition” understreker at sosialismen på Cuba er en variant av cubansk nasjonalisme, og er ikke, som i tidligere Øst-Europa, påført utenfra.²⁴

Reformene, enten de anses beskjedne eller omfattende, vil endre det cubanske samfunnet. De endrer relasjoner, mellom stat og borgere, mellom plan og marked, mellom de som vinner på endringene, og de som taper. Vedtakene og måten de blir kommunisert på, vil endre rammene for folks liv i større eller mindre grad. Dette endrer igjen innholdet i sosialismen og Revolusjonen, og holdningen til systemet og det endrede samfunnet. Så hvordan forklarer regimet reformene som fornyelse av sosialismen og Revolusjonen? Hvordan legitimer Raúl som landets leder regimets fortsatte makt? Hva slags argumenter og diskursive ressurser brukes i rekonstruksjonen av Revolusjonen? Hvordan forholder andre aktører innenfor regimet seg til endringene? Hvordan brukes nasjonens historie av ulike posisjoner i debatten? For å operasjonalisere disse spørsmålene vil jeg lete etter diskurser som preger debatten om reformprosessen.

Ettersom reformene skal redde økonomien og Revolusjonen, og partikonferansen slo fast at PCC fortsatt skal landets ledende kraft, er det naturlig å tenke seg at debatten vil preges av en økonomisk diskurs og en eller annen form for politisk diskurs som knytter an til revolusjonsarven, sosialismen og de politiske institusjonene som er skapt for å bygge sosialistisk demokrati. Sekundærlitteratur og foreløpig lesning av taler og tekster i debatten underbygger dette. Jeg vil følgelig lete etter en økonomisk og en demokratisk diskurs. Med bakgrunn i Lambies, Cardosos og annen sekundærlitteraturs påpekning av sammensmeltingen av sosialisme og nasjonalisme i det cubanske regimet, samt foreløpig tekstlesing, vil jeg også søke en nasjonal diskurs. Jeg vil søke å avdekke hvordan aktørene bruker diskursene til å begrunne retningen de mener Revolusjonen bør ta.

²⁴ Fernando Henrique Cardoso, “Foreword” i *Looking forward Comparative Perspectives on Cuba’s Transition*, red. Pérez-Stable, XI.

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 plasserer jeg oppgavens problemstilling inn i en historisk og aktuell kontekst. Jeg legger særlig vekt på Cubas konfliktfylte forhold til USA, Fidel Castros rolle, institusjonaliseringen av den cubanske sosialismen og Revolusjonen, sammenbruddet i den sosialistiske blokken med påfølgende økonomisk krise på Cuba, og overgangen fra Fidel til Raúl.

I kapittel 3 gjør jeg rede for diskursanalysen som teori og metode. Her forklarer jeg metodevalg, definisjoner og avgrensninger nærmere. Jeg vil også drøfte diskursanalysen som metode i forhold til forskningsmål som validitet og reliabilitet.

Kapittel 4 inneholder den empiriske analysen. Her analyserer jeg Raúl's taler for avdekke hvordan hans framstilling av Revolusjonen og fornyelsen er konstruert. Deretter analyserer jeg et utvalg tekster fra tidsskriftene *Temas* og *Espacio Laical* for å avdekke alternative og konkurrerende konstruksjoner.

I kapittel 5 drøfter jeg nærmere den empiriske analysens funn, og hva analysen kan fortelle om regimets og aktørenes handlingsrom og mulige veivalg.

Kapittel 6 inneholder oppsummering og tanker om videre forskning.

2 Bakgrunnen for reformprosessen. Historisk og aktuell kontekst

2.1 Innledning. Hvilken historie?

For å analysere diskurser i dagens Cuba og ha et grunnlag for å forstå regimets handlemåter, kommunikasjon og handlingsrom, anser jeg det nødvendig å sette reformprosessen inn i en historisk og aktuell kontekst. En slik kontekst er nødvendigvis i seg selv en konstruksjon. Det finnes ikke én, uomstridt historie om Cuba, uavhengig av vitenskapelig ståsted, kildevalg og av hvilken historie man vil fortelle. Tilsvarende finnes det ikke én uomstridt historie om den cubanske revolusjonen. ”Historien” bygger på intertekstualitet, dvs. at framstillinger av hendelser og aspekter ved historien i seg selv er konstruksjoner og dermed framstillinger av historien og ikke ”historien selv”.

Ifølge leksika og turistbrosjyrer ble Cuba oppdaget av Columbus i 1492. Dette er naturligvis erobrerens framstilling og en naivistisk versjon. At den cubanske revolusjonen i 1959 var resultat av en historisk nødvendighet, slik den cubanske revolusjonshistorikeren Arnaldo Silva León skriver, er også en framstilling basert på et bestemt historiesyn.²⁵ Når det cubanske kommunistpartiet trekker en direkte linje fra dikteren og politikeren José Martí og hans uavhengighetskamp på slutten av 1800-tallet og til dagens kommunistparti og ettpartistaten, er også det en bestemt og bestridbar historieskriving. At eksilkubanerne og regimemotstanderne i Miami kaller sin radiostasjon *Radio Martí*, illustrerer dette poenget.

Jeg må også foreta valg og avgrensninger, av praktiske grunner, men først og fremst for å finne fram til de sentrale elementene dagens diskurser trekker på. Jeg velger temaer og litteratur som kan bidra til å konstruere den konteksten jeg, basert på den kunnskap og kulturelle kompetanse jeg har om det cubanske samfunnet, mener gir en meningsfull ramme å drøfte reformprosessen og oppgavens problemstilling i.²⁶ Dette kan være stikkord for en slik

²⁵ Arnaldo Silva León, *Breve Historia de la Revolución cubana* (Havanna: Ciencias sociales, 2003). 1.

²⁶ Iver Neumann, *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse* (Bergen: Fagbokforlaget, 2010). 50.

kontekst: Ung nasjonalstat med en revolusjonær historie og en sårbar økonomi. Sosialistisk modell i en global markedsøkonomi der de sosialistiske alliansene er borte. Ettpartistat med autoritært og langvarig karismatisk lederskap og mangel på ytrings- og organisasjonsfrihet. Et land i Latin-Amerika som i hele sin eksistens har slåss politisk, økonomisk og til tider militært med supermakten USA.

Jeg vil legge vekt på følgende aspekter ved det cubanske regimets historie og identitet:

- Kampen for uavhengighet. Det konfliktfylte forholdet til USA
- Revolusjonen, sosialisme, ettpartistat, Fidel Castros karismatiske lederskap
- Sammenbruddet i den sosialistiske blokken. Økonomisk krise
- Overgangen fra Fidel til Raúl. Reformprosessen knyttet til den sjette partikongressen i 2011 og den etterfølgende partikonferansen i 2012

2.2 Kamp for uavhengighet

Den karibiske øya som de indianske urinnvånerne kalte Cubanacán, ble erobret av spanske spanske conquistadorer i 1492. Spanjolene utryddet temmelig raskt urbefolkningen, og drev deretter kolonien ved hjelp av slaver fra det afrikanske kontinentet. Økonomien var basert på landbruk, monokultur, slavedrift og eksport. Mellom 1816 og 1867 ble over en halv million slaver hentet fra Afrika.²⁷ Slavedriften la grunnlaget for sukkerproduksjonen som gjorde Cuba til en av verdens største sukkerprodusenter. Helt fram til turistindustrien gikk forbi på 1990-tallet, var sukkerekseport Cubas viktigste inntektskilde. Mens de fleste av koloniene i Nord- og Sør-Amerika fikk sin uavhengighet mellom 1776 og 1823, var Cuba under spansk herredømme helt til 1898. Flere opprør og uavhengighetskriger var blitt slått ned. Men i 1898 måtte det spanske imperiet gi opp sine siste kolonier, Filippinene, Puerto Rico og Cuba.²⁸

²⁷ Ada Ferrer, *Insurgent Cuba: Race, Nation, and Revolution, 1868-1898* (USA: University of North Carolina Press, 1999), 2.

²⁸ Skidmore, Smith, *Modern Latin America*: 296-298.

Selv om Cuba var under spansk styre, foregikk handel og investeringer gjennom 1880-årene for det meste med USA. En del framtrede cubanere ønsket at USA skulle annektere Cuba. I 1895 brøt et nytt opprør ut, ledet av forfatteren og politikeren José Martí. Store økonomiske interesser sto på spill. I USA var det krefter som argumenterte for innblanding for å hjelpe Cuba ut av et brutalt regime, og flere som så de store økonomiske mulighetene. Da krigsskipet USS Maine under uklare omstendigheter eksploderte i havna utenfor Havanna i 1898, fikk USA påskudd til å erklære krig mot Spania. Cuba startet dermed sin nye status under amerikansk okkupasjon, noe som neppe var gunstig for å utvikle en sunn idé om nasjonal identitet, skriver Ada Ferrer i sin analyse av de cubanske uavhengighetskrigene. Hun konkluderer med at den fredelige overgangen i 1898 ikke sikret grunnleggelsen av en uavhengig cubansk republikk, men framveksten av den moderne verdens mektigste imperium.²⁹

Cuba fikk holde sin grunnlovsforsamling, men ble tvunget til å innlemme ”The Platt Amendment,” som ga USA rett til å intervensere i interne forhold. Denne klausulen var gjeldende fram til 1934, noe som gjorde Cuba til et amerikansk protektorat.³⁰

I denne perioden utviklet Cuba seg til å bli en av verdens største sukkerprodusenter. Sukker fikk en dominerende rolle i cubansk økonomi og samfunn, og definerte klassestruktur og relasjoner. Ifølge Louis A. Pérez jr. i ”On becoming cuban. Identity, Nationality, and Culture” var sukkerproduksjonen og relasjonene knyttet til denne virksomheten en viktig ingrediens i cubansk identitets- og nasjonalitetsbygging.³¹

Sukkerekspport utgjorde 80 prosent av valutainntektene gjennom hele denne perioden. Sukkeravhengigheten gjorde økonomien sårbar for svingninger i priser og etterspørsel på verdensmarkedet. Eierskapet til plantasjer og fabrikker var konsentrert, og amerikanske investorer dominerte. Amerikanske investorer eide det meste av møller og plantasjer, amerikanere var også uten sammenligning de største kundene. Slik ble Cubas økonomi

²⁹ Ferrer, *Insurgent Cuba. Race, Nation and Revolution, 1868-1898*, 5-6.

³⁰ Skidmore, Smith, *Modern Latin America*: 298.

³¹ Louis A. Pérez Jr., *On becoming Cuban Identity, Nationality, and Culture* (USA: The University of North Carolina Press, 2008) xi.

integreert i amerikansk økonomi, og landet avhengig av sin største handelspartner.

Sukkerkvotepolitikken ble for USA et geopolitisk våpen til å styre Karibia, skriver Ana Julia Jatar-Hausmann i ”The Cuban Way.” Da revolusjonsstyrkene styrte Fulgencio Batista i 1959, dominerte amerikansk kapital alle sektorer av den cubanske økonomien.³²

2.3 Bakgrunn for revolusjonen

Cubas regjeringer i de første årene med uavhengighet beskrives som ekstremt korrupte. I Havanna florerte nattklubber, spillekasinoer og prostitusjon. Politisk og økonomisk var disse årene preget av økende forskjeller og sosial uro. I 25 år styrte Fulgencio Batista, enten direkte eller via stråmenn. I sum var Cuba politisk og økonomisk praktisk talt underlagt USAs interesser i den første delen av 1900-tallet.³³ En lang periode med USA-vennlige regjeringer, økende sosiale og økonomiske forskjeller og brutal undertrykking av streiker og opprør under Batista danner bakteppet for revolusjonen. Den USA-vennlige perioden med nordamerikansk dominans over økonomi, politikk og dagligliv fikk en brå stopp da Fidel Castro og revolusjonshæren jaget Batista og hans regime fra Havanna nyttårshelga i 1959. Fra da av og til vår tid har forholdet mellom USA og Cuba vært preget av konfrontasjon.

Den beste jorda og de beste fabrikkene var på nordamerikanske hender. Dette sammen med en politikk som gjorde de rike rikere, de fattige fattigere, hundretusener uten arbeid og like mange i stor nød, gjorde ekspropriasjon og nasjonalisering nødvendig, ifølge den cubanske historikeren Ola Miranda Bravo. Det nye regimet anså at de hadde hjemmel i konstitusjonen til å inndra eiendommene.³⁴ USA truet det revolusjonære Cuba med å fjerne sukkerkvotene. Det førte til at Cuba forhandlet med andre, blant dem Sovjetunionen, og fikk avtale om salg av sukker mot olje. De amerikanske raffineriene nektet å behandle råoljen, noe som førte til straffetiltak mot selskapene. Etter måneder med diplomatisk krise svarte USA i november 1960 med økonomisk blokada mot Cuba, en blokada som fortsatt vedvarer og i perioder har vært forsterket. Ifølge tidligere sjef for Cubas interessekontor Washington, Ramón Sánchez-

³² Ana Julia Jatar-Hausmann, *The Cuban Way Capitalism, Communism and Confrontation* (Connecticut: Kumarian Press, 1999). 12.

³³ Skidmore, Smith, *Modern Latin America*: 304. John Ward, *Latin America Development and conflict since 1945* (New York: Routledge, 2004) 61.

³⁴ Olga Miranda Bravo: *Cuba/USA Nacionalizaciones y Bloqueo* (Havanna: Ciencias Sociales, 1996). 6-9.

Parodi, ble grunnlaget for den konfrontasjonen som har preget forholdet mellom de to nabolandene fram til i dag, lagt dette året. Cuba foretok nå i realiteten et avgjørende brudd med USA, og konkretiserte samtidig sin nye relasjon med Sovjetunionen med handelsavtale og gjenopprettede diplomatiske forbindelser.³⁵

2.4 Invasjonen i Grisebukta og Cuba-krisa

I april 1961 gjorde en gruppe CIA-støttede leiesoldater et forsøk på å invadere Cuba i Grisebukta, *Playa Girón*. USA hadde under både president Eisenhower og president Kennedy planer for å styrte regimet, og denne aksjonen var ledd i en slik plan. Angrepet ble slått tilbake av revolusjonsstyrkene under ledelse av Fidel Castro i løpet av 72 timer.³⁶ Seieren blir feiret hvert år som en av de store i Cubas revolusjonshistorie. Da den sjette partikongressen skulle innkalles etter flere utsettelse, ble den berammet til 50-årsjubileet for nettopp denne seieren over ”imperiet.”

I oktober 1962 havnet Cuba i sentrum av nervekrigen mellom supermaktene USA og Sovjetunionen. Opplysninger om at Sovjetunionen var i ferd med å utplassere kjernefysiske mellomdistanseraketter på Cuba, førte verden til randen av storkrig. Det finnes utallige studier og versjoner av hva som egentlig skjedde, og hva slags kunnskap de involverte hadde mens dramaet utspilte seg. Fidel Castro ga tillatelse til utplasseringen, etter at Khrusjtsjov hadde forklart at dette var den eneste måten å hindre amerikansk invasjon av Cuba på. 30 år senere ga Castro uttrykk for at han ikke kjente nok til operasjonen, og at sovjeterne nok hadde andre motiver enn forsvar av Cuba.³⁷

2.5 Økonomisk blokade. USA mot Cuba

USA har under alle presidenter etter revolusjonen hatt ambisjoner om å knekke det sosialistiske regimet på Cuba. Det har nok flere årsaker. Under den kalde krigen og fram til den sosialistiske blokkens fall var Fidel Castros sosialistiske Cuba en del av fienden sett fra

³⁵ Ramón Sánchez-Parodi, *Cuba-USA. Diez tiempos de una relación* (Mexico: Oean Sur, 2001). 115-118. Min anmerking: Cuba og USA har i dag ikke diplomatiske forbindelser, og derfor ikke vanlige ambassadør, men interessekontorer for å ivareta konsulære oppgaver.

³⁶ Jatar-Hausmann, *The Cuban Way Capitalism, Communism and Confrontation*: 13-16

³⁷ Olav Njølstad, *Cuba-krisen 1962* (Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1993), 20.

USA. Ana Julia Jatar-Hausmann peker på at eksil-cubanere i Miami og ellers i USA, som hadde mistet eiendommer, posisjoner og makt på Cuba, etter hvert bygde seg opp til å bli en sterk pressgruppe overfor den amerikanske regjeringen. Denne lobbyen presset fram nye straffetiltak overfor Cuba, midt i spesialperioden etter den sosialistiske leirens sammenbrudd.

”The Toricelli Act” fra 1992 og ”The Helms-Burton act” fra 1999 må ses i et slikt perspektiv, argumenterer Jatar-Hausmann.³⁸ Begge lovene hadde til hensikt å hindre at land USA samarbeider med, har økonomisk samkvem med Cuba. I Norge fikk vi et eksempel på dette da det Hilton-eide Scandic Edderkoppen i Oslo i januar 2007 nektet å losjere cubanere på en reiselivsmesse her i landet med henvisning til blokaden.³⁹ Helms-Burton-loven lister opp en lang rekke tiltak for å utestenge Cuba, blant annet fra internasjonale finansinstitusjoner. Den krever at USAs president utvikler planer for et regimeskifte på Cuba. Verken Fidel eller Raúl Castro kan delta i noen overgangsregjering. Overgangsregjeringen må forplikte seg til å levere tilbake eiendommer som ble beslaglagt etter 1959. Både Toricelli-loven og Helms-Burton-loven ble utarbeidet i tett kontakt med den eksilkubanske lobbyen og selskaper som ble ekspropriert etter revolusjonen, ifølge ”The Cuban Way.”⁴⁰ Den økonomiske blokaden har i alt kostet Cuba 108 milliarder dollar, ifølge cubanske myndigheter.⁴¹

USA har aldri akseptert det cubanske regimet, dets tilblivelse og modell, og konstant angrepet Cuba for brudd på menneskerettigheter og mangel på demokrati. Arenaene har gjerne vært FNs menneskerettighetskommisjon og andre FN-fora. Cuba har svart med å vise til at menneskerettigheter også må innebære rett til liv, helse og skolegang, og her har Cuba mer å vise til enn sammenlignbare land i regionen. Jeg viser til FN-organisasjonen UNDPs indeks.⁴² Men det er et faktum at hundretusener av cubanere i årene etter revolusjonen har flyktet fra øya. Om lag en million eksilcubanere holder til i Miami. Fra revolusjonens første dager fram til i dag har et stort antall hoppet av i USA, Spania og andre land på grunn av mangel på frihet og demokrati og manglende mulighet til å bidra i samfunnet, profesjonelt, økonomisk og politisk.

³⁸ Jatar-Hausmann, *The Cuban Way Capitalism, Communism and Confrontation*: 133.

³⁹ *Aftenposten*, ”Gjester fra Cuba uønsket på hotell,” 04.01.2007.
www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1588181.ece

⁴⁰ Jatar-Hausmann, *The Cuban Way Capitalism, Communism and Confrontation*: 136-137.

⁴¹ Utenriksminister Bruno Rodriguez til nyhetsbyrået *Reuters* 20.09.2012.

<http://www.reuters.com/article/2012/09/20/us-cuba-usa-embargo-idUSBRE88J15G20120920>

⁴² UNDP-indeks for Cuba: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/Cub.html>

Våren 2003 ble 75 opposisjonelle, såkalte ”dissidenter”, fengslet, anklaget for undergravingsvirksomhet mot regimet.⁴³ Arrestasjonene førte til sterke diplomatiske reaksjoner og fordømmelser fra menneskerettighetsorganisasjoner og stater. Men ifølge regimet er opposisjonelle som får finansiert sitt arbeid fra USA, å regne som femtekolonister og mulige terrorister. De fleste av de 75 er nå løslatt og har fått opphold i Spania og andre land, blant annet etter en diplomatisk operasjon der den katolske kirken spilte en sentral rolle.⁴⁴ For vestlige demokratier er mangel på ytrings-, organisasjons- og pressefrihet vanskelig å akseptere. Derfor har debatt om menneskerettigheter gitt den amerikanske anti-Castro kampanjen mer PR enn noe annet tema, oppsummerer Max Azicri i ”Cuba Today and Tomorrow.”⁴⁵

Barack Obama har som USAs president dempet retorikken og reversert noen av straffetiltakene George Bush Jr. innførte overfor Cuba. I sin første presidentperiode kom Obama med tiltak som lettet muligheten for reiser og pengeforsendelser mellom USA og øya, men noen varig endring i Cuba-politikken ble ikke varslet.⁴⁶ Ifølge Bert Hoffmann er konflikten med USA fortsatt en del i den offentlige diskursen, og regimet fortsetter under Raúl å betrakte åpne kritikere av det sosialistiske regimet som støttespillere for USA.⁴⁷ Reformprosessen er imidlertid et uttrykk for at Cuba under Raúls ledelse ikke nøyer seg med å legge skylda for landets store problemer på USA og blokaden, men også erkjenner egne feil og mangler.

⁴³ Om arrestasjonene i 2003, se for eksempel ”El noveno aniversario de la Primavera Negra de 2003,” *Cubaencuentro*, 19. 03. 2012. <http://www.cubaencuentro.com/cuba/articulos/el-noveno-aniversario-de-la-primavera-negra-de-2003-275027>

⁴⁴ *El País*, ”Los 52 presos que liberará el regimen cubano vendrán a España,” 08. 07. 2010.

http://internacional.elpais.com/internacional/2010/07/08/actualidad/1278540005_850215.html

⁴⁵ Max Azicri, *Cuba Today and Tomorrow Reinventing Socialism*. University Press of Florida: 290

⁴⁶ *The Guardian*, ”Barack Obama acts to ease US embargo on Cuba,” 15. 01. 2011.

<http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/15/barack-obama-us-embargo-cuba>

⁴⁷ Bert Hoffmann, ”The International Dimensions of Authoritarian Legitimation. The Impact of Regime Evolution,” *GIGA Working Papers* 182, (2011): 18, http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/content/publikationen/pdf/wp182_hoffmann.pdf

2.6 Revolusjon og sosialisme. Fidel Castros lederskap

26. juli 1953 angrep Fidel Castro og en gruppe unge opprørere militærkasernen Moncada i Santiago de Cuba. Flere opprørere ble torturert og drept. Fidel og broren Raúl overlevde, men ble tatt til fange. I fengslet skrev Fidel sin egen forsvarstale, som ble smuglet ut og utgitt under tittelen "La Historia me absolverá." Talen har blitt stående som et legitimeringsdokument for opprøret og revolusjonen, og Moncada er et av Revolusjonens og Castro-regimets sentrale symboler. Etter løslatelse dro brødrene til Mexico der de blant andre traff Che Guevara. De kom i hemmelighet tilbake til Cuba i 1956 i yachten *Granma*. De neste årene bygde opprørerne allianser og forberedte revolusjonen i Sierra Maestra-fjellene øst på Cuba. Sierra Maestra har dermed også fått en helt spesiell betydning i revolusjonshistorien. De fremste i "den historiske generasjonen" av regimets ledere deltok her. Batista mistet etter hvert støtte i befolkningen, og støttespilleren USA så seg ikke lenger tjent med en så både brutal og svak leder. Batista flyktet til Den dominikanske republikk. Etter flere års forberedelser og geriljakrig i fjellene kunne opprørshæren under ledelse av Fidel Castro innta hovedstaden Havanna. Her møtte de revolusjonære et enormt ønske om forandring i befolkningen.⁴⁸

Seierherrene startet så å si fra dag én med å endre Cuba, gjennom nasjonaliseringer og ekspropriasjon av privat eiendom. 16. april 1961 erklærte Castro Revolusjonens sosialistiske karakter. Det nye regimet startet så med å bygge den cubanske sosialismen, eller *La Revolución*. Subsidiert av Sovjetunionen og, fra 1972, av Comecon, klarte Cuba seg godt i lange perioder. 80-årene blir sett på som den sosialistiske modellens storhetstid. Skole og helsevesen ble bygd ut, analfabetisme ble utryddet. Den tidligere militærkasernen Moncada ble symbolsk nok gjort om til museum og skole. Staten overtok det meste av privat eiendom, også Castro-brødrenes barndomshjem ble omgjort til statlig bruk. Stort sett alt eierskap på Cuba mellom 1960 og 1990 var statlig. Rundt 1970 var det meste av arbeidsstokken statsansatte, bare 30 000 eller 1,25 prosent av arbeidsstyrken var private eller *cuentapropistas*. I 20 år, fra 1973 til 1993, eide staten alle de viktigste råvarene og industriene på øya. I

⁴⁸ Skidmore, Smith, *Modern Latin America*: 306-309.

realiteten var all økonomisk aktivitet kontrollert av staten. I denne perioden var Cuba naturlig nok svært avhengig av Sovjetunionens markeder og teknologiske nyvinninger.⁴⁹

Den økonomiske politikken var preget av ulike strategier og eksperimenter. Den første utviklingsstrategien gikk ut på å minske avhengigheten av sukkereksport, og utvide spektret av landbruksprodukter. Men strategien lyktes ikke, og resultatet var et kritisk underskudd på handelsbalansen. Så fordi man manglet penger til industrisatsning, vendte man i 1963 igjen tilbake til sukker som hovedmotor i økonomien. Planen var nå å bruke landets komparative fortrinn, og bruke valutainntekter fra sukkereksporten til å utvikle resten av økonomien. Det ble satt et mål om 10 millioner tonn sukker innen 1970. Å nå målet ble en prestisjesak for regimet, men resultatet ble bare 8,5 millioner tonn. *La zafra de los diez millones*, sukkerinnhøstingen som skulle nå 10 millioner tonn, er også del av regimets kollektive minne. Denne mislykkede strategien og valutakrise som konsekvens førte Cuba inn i en tettere økonomisk forbindelse med og avhengighet av Sovjetunionen, mener Cuba-ekspertene bak ”A Contemporary Cuba Reader Reinventing the Revolution.”⁵⁰

Opprørsbevegelsen som vokste fram på Cuba på 50-tallet, var ikke noe særsyn i Latin-Amerika. Den var en del av en ideologisk venstre- eller sosialismebølge som preget flere land i regionen, ifølge Jatar-Hausmann i ”The Cuban Way”. Det cubanske opprørets agenda var i utgangspunktet nasjonalisme, politisk frihet og sterke regjeringer som var i stand til å fremme økonomisk vekst og større likhet.⁵¹ Den cubanske Revolusjonen under Castros lederskap sto for den mest radikale politiske omforming som noe land på den vestlige halvkule har foretatt, skriver Max Azicri i ”Cuba Today and Tomorrow.” Azicri beskriver Fidel Castro som en leder som kombinerer radikal politisk tenkning med handling, og binder sammen nasjonalisme, sosialisme, antiimperialisme og sosial rettferdighet på en historisk og unik måte. Fidel Castros preg på Cuba er så sterkt og dypt at den cubanske revolusjonen er blitt identifisert med ham, ifølge Azicri.⁵²

⁴⁹ Laverty, “Cuba’s New Resolve,” 9.

⁵⁰ Brenner, Jiménez, Kirk, LeoGrande, “Economics,” i *Reinventing the Revolution A contemporary Cuba Reader*, Brenner, Jiménez, Kirk, LeoGrande, red.: 112-113.

⁵¹ Ana Julia Jatar-Hausmann, *The Cuban Way Capitalism, Communism and Confrontation*: 1.

⁵² Max Azicri, *Cuba Today and Tomorrow Reinventing Socialism*: 17.

Det var ikke kommunistpartiet som ledet kampen mot Batista. Partiet ble først formelt stiftet i 1965. Det var opprørshæren - senere *Fuerzas Armadas Revolucionarias, FAR*, - og dens politiske apparat som ledet landet de første årene av Revolusjonen. Da kommunistpartiet ble stiftet, var det den harde kjerne fra Sierra Maestra som fikk de sentrale posisjonene.⁵³ Hvorfor ble den cubanske Revolusjonen definert som sosialistisk? Det er et stort forskningsspørsmål i seg selv, med flere mulige svar. Jeg nevner det fordi Revolusjonens utgangspunkt og kjerne er et tema i debatten om fornyelsen av den cubanske modellen. I boka ”Cien horas con Fidel” sier Fidel Castro at sosialismen vokste fram på grunn av konkrete forhold og hendelser, som følge av Revolusjonens egne lover. Fidel erklærte Revolusjonens sosialistiske karakter dagen etter bisettelsen av ofrene for det amerikanske bombeangrepet rett før invasjonen i Grisebukta. Før dette var det ingen klar sosialistisk bevissthet i befolkningen, ifølge Castro.⁵⁴ Castros uttalelse kan tolkes som at han mener det amerikanske angrepet radikaliserer cubanerne og sikret oppslutning for sosialismen.

Parallelt med den permanente konflikten med USA og den stadig tettere forbindelsen med Sovjetunionen pågikk institusjonaliseringen av den sosialistiske modellen i tråd med marxist-leninistisk tenkning. Opp gjennom årene har regimet bygd opp en rekke institusjoner og organisasjoner som skal sikre demokrati innenfor den sosialistiske modellen. En grunnlovsendring fra 1976 slår fast at kommunistpartiet, PCC, er garantist for landets uavhengighet og eneste lovlige parti. Partiet knytter direkte linje til nasjonalhelten José Martí og sier seg å være arvtaker til det revolusjonære partiet Martí stiftet.⁵⁵ Raúl Castro viser til at 97,7 prosent av folket stemte for denne grunnlovsendringen. I en folkeavstemning i 2002 støttet et overveldende flertall av velgerne at sosialismens irreversibilitet, dvs. at sosialismen ikke kan avskaffes.⁵⁶ Gjenvalg av ledere og folkeavstemninger har stort sett i alle år gitt tilslutning til myndighetenes forslag, med godt over 90 prosent av stemmene. Det er selvsagt all grunn til å stille spørsmål ved realiteten i slike resultater. Regimet tillater ingen alternative partier, og det er ingen presse- og ytringsfrihet slik vi kjenner det fra vestlige demokratier. Jeg

⁵³ William M. LeoGrande, “The Cuban Nation’s Single Party” i *Reinventing the Revolution A Contemporary Cuban Reader*, Brenner Jiménez, Kirk, LeoGrande, red: 50 -51.

⁵⁴ Ignacio Ramonet, *Cien horas con Fidel Conversaciones con Ignacio Ramonet* (Havanna: Oficina de Publicaciones de Consejo de Estado, 2006). 334-335.

⁵⁵ *Todas las Constituciones Cubanas del Siglo XX* (Barcelona: www.linkgua.com, 2006). 177-179, 215-217.

⁵⁶ Raúl Castros tale til nasjonalforsamlingen 01.08. 2009.

<http://www.cuba.cu/gobierno/rauldiscursos/2009/esp/r010809e.html>

Raúl's tale til PCCs konferanse 29.01.2012, <http://www.cuba.cu/gobierno/rauldiscursos/2012/esp/r290112e.html>

viser til Amnesty Internationals vurdering.⁵⁷ Redaktør i tidsskriftet *Temas*, Rafael Hernández, erkjenner disse begrensningene, men viser til andre verdier i et sosialistisk demokrati: Sosial rettferdighet, frihet, likhet, solidaritet, folkelig mobilisering, rett til arbeid, utdanning og helse. Hvis demokrati er et system der makt bygger på og legitimeres gjennom representasjon og folkelig deltakelse, har Cuba utviklet et system med både framskritt og tilbakeslag, skriver han i artikkelen ”On Cuban Democracy Cuba and the Democratic Culture.”⁵⁸ Regimets ledere vil styrke demokratiet innenfor den sosialistiske modellen. Partikonferansen i januar 2012 hadde som formål å bedre partiets arbeidsmåter og kommunikasjonen med befolkningen og masseorganisasjonene, og å mane til større åpenhet om politiske og økonomiske beslutninger.⁵⁹

2.7 Den sosialistiske blokkens sammenbrudd. Krise og reformer

Den sosialistiske blokkens kollaps og oppløsningen av Sovjetunionen og Comecon førte til krise for den cubanske sosialistiske modellen, først og fremst en akutt krise i økonomien. Krisen ved starten av 90-tallet var den verste siden revolusjonen, og kanskje også siden den store depresjonen.⁶⁰ Cuba hadde nytt godt av rimelige lån og subsidiert handel med Sovjetunionen siden 1960-årene. Sovjetunionen hadde betalt overpris for sukker, og solgt olje og våpen tilbake til subsidierte priser. På et Comecon-møte i januar 1990 foreslo Sovjetunionen at all handel mellom kommunistlandene heretter skulle foregå til markedspriser og i konvertible valutaer. 18 måneder senere kom det totale sammenbrudd i Sovjetunionen. Cubas utenrikshandel falt brått med 75 prosent fordi størstedelen av handelen hadde vært med Sovjetunionen. Alle økonomiske indikatorer og parametre i cubansk økonomi pekte nedover. Bruttonasjonalproduktet falt med 30 prosent fra 1990 til 1993, da krisen nådde bunnen.⁶¹ Rasjonene man fikk på rasjoneringskortet ble redusert, og dekket bare halve månedsbehovet av basisvarer. Levekårene ble kraftig forverret. Pesoens fall i verdi og halvering av kjøpekraft kombinert med varemangel førte til tyveri fra statsbedrifter og økt

⁵⁷ Amnesty International 2012, <http://www.amnesty.org/en/region/cuba/report-2012>

⁵⁸ Rafael Hernández, “On Cuban Democracy: Cuba and the Democratic Culture” i Brenner, Jiménez, Kirk, LeoGrande, *Reinventing the Revolution A Contemporary Cuba Reader*: 74 - 78.

⁵⁹ Vedtakene fra partikonferansen, <http://www.cubadebate.cu/especiales/2012/02/01/objetivos-de-trabajo-del-pcc-aprobados-en-la-conferencia-nacional-pdf/>

⁶⁰ Mesa-Lago, Pérez-López, red, *Cuba's Aborted Reform Socioeconomic Effect, International Comparisons, and Transition Policies*: 15.

⁶¹ Burki, Erikson, red. *Transforming Socialist Economies Lessons for Cuba and beyond*: 12-13.

svart økonomi. Reduksjonen i import av olje og maskindeler førte til stor nedgang i produktivitet, strømrasjonering, nedstengning av fabrikkanlegg og store mangler innen transport og infrastrukturer. Matvaremangel førte til feil- og underernæring og sykdom som forskere mente kom av protein- og vitaminmangel.⁶²

I ”Cien horas con Fidel” beskriver Fidel Castro denne brutale omveltningen, da Cuba fra den ene dagen til den andre mistet sukkermarkedene, drivstoff og annen livsviktig import, som en solid knockout. Han bekrefter alvorlige konsekvenser for velferd og helse. Kalorimengden og inntaket av proteiner pr. person ble nesten halvert i denne perioden, ifølge Fidel.⁶³ Etter behandling i PCCs politbyrå i juni 1990 la den cubanske regjeringen fram en kriseplan for det som ble definert som ”*El período especial en tiempo de paz,*” spesialperioden i fredstid. Krisestrategien inneholdt noen markedselementer: Satsing på turistindustri, forsøk på å skape nye eksportmarkeder og forsøk på å tiltrekke seg utenlandsk investeringskapital til selskaper med statlig og privat kapital, såkalte *empresas mixtas*.

Sukkerhøsten i 1993 var katastrofalt dårlig. Selv om reformtiltakene ga noen resultater, fortsatte nedgangen i økonomien. Langt kraftigere lut måtte åpenbart til. De neste par årene kom mer omfattende reformer. Dollaren ble legalisert. Tidligere hadde bare diplomater og turister hatt lov til å besitte dollar. Nå kunne også vanlige cubanere ha dollar og andre valutaer, først og fremst skaffet til veie gjennom pengeforsendelser fra familie og venner i utlandet, *remesas*. Det ble åpnet statlige butikker der varene var priset i dollar. Slik fikk staten ekstra tilgang på valuta. Det ble innført en ny konvertibel peso, *peso convertible*, som fulgte dollarkursen. Noe privat arbeid, *trabajo por cuenta propia*, ble tillatt, og små familierestauranter med begrenset antall stoler, såkalte *paladares*. Det ble gitt lisenser til privat utleie av rom til turister, *casas particulares*. De store statlige landbruksforetakene ble splittet opp i selvstendige kooperativer, *Unidades Básicas de Producción Cooperativa*. Staten legaliserte bondemarkeder, og bøndene fikk tillatelse til å selge en del av sine produkter til priser som i noen grad fulgte tilbud og etterspørsel. Det ble truffet tiltak for å redusere

⁶²Amalia L. Cabezas, *Economies of desire Sex and Tourism in Cuba and the Dominican Republic* (USA: Temple University Press, 2009). 61- 62.

⁶³Ramonet, *Cien horas con Fidel Conversaciones con Ignacio Ramonet* (Havanna: Oficina de Publicaciones de Consejo de Estado, 2006). 363.

budsjettunderskudd, som skattlegging av enkelte tjenester og reduksjon i matsubsidiene. En ny lov skulle lette tilgang til utenlandske investeringer, FDI.⁶⁴

Den finanspolitiske innstrammingen bidro til å rette opp økonomien, men førte også til dramatisk forverring av cubanernes levekår. Reformene endret det cubanske samfunnet. Turistindustrien og utenrikshandelen ble i den konvertible valutaen, CUC, brukt, mens vanlige kubanere fikk sin lønn i den tradisjonelle valutaen, CUP. Den doble valutaen skapte forvirring og rot i økonomien, og nye forskjeller mellom cubanere, mellom de som hadde tilgang på dollar eller CUC gjennom turismen eller pengeforsendelsene fra utlandet, og de som ikke hadde slik tilgang. Privatpersoner og bedrifter hadde ulik vekslingskurs, privatpersoner betalte 24 CUP for 1 CUC, mens for statsbedriftene var vekslingskursen 1:1. Viktige basisvarer, som olje og såpe, fantes bare i CUC, noe som svekket kjøpekraften for vanlige lønnsinntakere. Lønningene dekket ikke lenger livsnødvendige behov. Subsidiekutt førte på sin side til at rasjoneringskortet, *la libreta*, ikke lenger dekket månedsbehovet for mat. Viktige basisvarer måtte derfor skaffes til veie via det svarte markedet. Lønningene var ikke lenger viktigste kilde til familienes velferd.⁶⁵ Siden jobb på hotell eller som taxisjåfør kunne gi tilgang på dollar eller CUC, ga leger og lærere opp sine jobber for å kaste seg inn i turistindustrien eller inn i den uformelle sektoren. På hele 90-tallet kunne en bartender med tilgang på dollar tjene ti ganger så mye som en sykehuslege, en lærer eller en ingeniør i staten. Få år etter reformene, i 1996, var tallet på privatarbeidende eller selvsysselesatte, *cuentalpropistas*, oppe i 200 000. Men de hadde ikke tilgang til kreditt, og kunne ikke selv importere varer legalt. Resultatet ble mer oppblomstring av svart økonomi, tyveri fra statsbedriftene og korrupsjon.⁶⁶

Da Fidel Castro i 1990 argumenterte for FDI og bedrifter med cubansk og utenlandsk kapital, *empresas mixtas*, og åpnet det første hotellet bygd med statlig og utenlandsk kapital siden 1960, sa han at slike innslag ikke var i strid med det sosialistiske systemet. Castro

⁶⁴ Jorge I. Domínguez, Omar Everleny Pérez Villanueva, Lorena Barberia, red. *The Cuban Economy at the Start of the Twenty-First Century* (USA: Harvard University Press, 2004). 22-24.

⁶⁵ Domínguez, Pérez Villanueva, Barberia, red. *The Cuban Economy at the Start of the Twenty-First Century*: 25-35, Amalia L. Cabezas, *Economies of desire*: 64-65.

⁶⁶ Amalia L. Cabezas, *Economies of desire*: 66-67, Laverty, "Cuba's New Resolve," 10-13.

understreket at den cubanske modellen fortsatt skulle være sosialistisk, med planøkonomi, offentlig eierskap til det meste av produksjonsmidlene, gratis skole og helsevesen og sterkt subsidierte matvarer. Jorge I. Domínguez mener imidlertid at Cuba startet en økonomisk overgang gjennom vedtaket i politbyrået om å åpne for FDI og turisme, siden denne beslutningen tilsidesatte en av hjørnesteinene i den cubanske sosialismen, nemlig ekspropriasjon av utenlandsk eiendom. Siden 1969 hadde linjen vært å gjøre all eiendom statlig. Satsing på turisme var også en kursendring. Artikkelforfatteren mener reformene var avgjørende for det sosialistiske regimets overlevelse. I motsetning til lederne for landene i den tidligere østblokken, lyktes de cubanske lederne med å holde seg ved makten.⁶⁷

Da Cuba mot slutten av 90-tallet begynte å komme seg etter Sovjetunionens sammenbrudd, ville Fidel Castro igjen begrense mulighetene for privat virksomhet. Fidel ønsket egentlig ikke markedsbaserte reformer. Dette gjorde han tydelig gjennom taler i årene 1990-1992.⁶⁸ Så da økonomien ble bedre, ble debatten om økonomiske reformer stoppet eller reversert. Skattlegging og strenge og byråkratiske lisensregler gjorde det umulig for mange å fortsette med sine *paladares* eller med romutleie. Fra starten av reformprosessen til 2004 gikk tallet på yrker og bransjer som var tillatt for privat drift, ned fra 156 til 41. Til slutt stoppet myndighetene praktisk talt å gi nye lisenser. For Fidel var private innslag åpenbart bare et nødvendig onde i en tid for å løse akutte problemer, men bare et midlertidig og ikke et ønsket element i økonomien.⁶⁹ Mange økonomer og Cuba-eksperter mener den økonomiske styringen gjennom hele den sosialistiske perioden, og særlig synlig etter den sosialistiske blokkens kollaps, preges av mangel på plan, innfall og gjentatte snuoperasjoner. Reformen ble bare halvveis gjennomført, eller de ble reversert. Jorge I. Domínguez mener reformene på 90-tallet var vellykkede på mange måter, men at de var delvis og utilstrekkelige for å sikre bærekraftig vekst innen rammen av det politiske systemet.⁷⁰

⁶⁷ Domínguez, Pérez Villanueva, Barberia, red, *The Cuban Economy at the Start of the Twenty-First Century*: 17-18.

⁶⁸ Mesa-Lago, Pérez-López, red., *Cuba's Aborted reform*: 18.

⁶⁹ Pérez-Stable, "Introduction" i *Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba's Transition*, red Pérez-Stable : 3, Laverty, "Cuba's new Resolve," 12-13.

⁷⁰ Burki, Erikson, red., *Transforming Socialist Economies Lessons for Cuba and Beyond*: 30-31.

Dette poenget underbygger Carmelo Mesa-Lagos og Jorge Pérez-López i boka ”Cuba’s Aborted Reform.” De beskriver en livlig debatt blant cubanske økonomer på starten av 90-tallet, og viser til 15 reformforslag innenfor sosialismen fra fremtredende cubanske økonomer. Noen mente det var nødvendig å innlemme markedselementer i økonomien, som Kina og Vietnam hadde gjort, mens andre kom med forslag til endring i spesifikke sektorer. Ifølge Mesa-Lagos og Pérez-López var det enighet blant de cubanske økonomene om at reformene mellom 1993 og 1996 var utilstrekkelige, og at det uten strukturreformer ikke ville være mulig å sikre bærekraftig vekst, noe som ville ha alvorlige følger for kubanernes velferd.⁷¹ Mesa-Lagos og Pérez-Lopes er Cuba-eksperter som bor og arbeider utenfor Cuba. Men også den cubanske økonomen som jobber innenfor regimet, Pavel Vidal Alejandro, slår i en rapport fra vinteren 2012 fast at reformene fra 90-tallet ble stoppet på 2000-tallet. Han viser til at Raúl Castro har forsikret at reformene som ble vedtatt i fjor, er strukturelle og permanente.⁷²

Årene etter de begrensede reformene på 90-tallet var preget av store økonomiske problemer. Eksempelvis ble ingen av de økonomiske målene som den femte partikongressen satte for 1998 til 2002, tilstrekkelig oppfylt.⁷³ Inntektene fra sukkerproduksjonen falt til nivået på 80-tallet. I 2002 besluttet myndighetene å stenge omlag halvparten av sukkermøllene. De store og tunge produksjonsstrukturene som var tilpasset handel med Sovjetunionen fra 60-tallet, kostet for mye og var overdimensjonerte i forhold til etterspørselen. Denne restruktureringen av økonomien var altså i tråd med Revolusjonens plan på 60-tallet, om å gjøre seg mindre avhengig av sukker, men da måtte Cubas økonomi tilpasses Sovjetunionen behov. Nå var imidlertid epoken med sukker som motor i den cubanske økonomien ansett for å være over.

Etter at Hugo Chávez kom til makten i Venezuela i 1999, har alliansen med dette landet vært en hovedårsak til veksten i cubansk økonomi. Venezuela forsyner Cuba med rundt regnet to tredeler av daglig oljebehov. Til gjengjeld eksporterer Cuba tjenester innen helse- og utdanning, noe som sammen med turismen har gitt valutainntekter.⁷⁴ Kriseårene på 90-tallet

⁷¹ Mesa-Lago, Pérez-López, red., *Cuba’s Aborted Reform*: 61-70.

⁷² Vidal Alejandro, “Monetary and Exchange Rate Reform in Cuba Lessons from Vietnam,” vii.

⁷³ Mesa-Lago, Pérez-López, red., *Cuba’s Aborted reform*: 61-64.

⁷⁴ Laverty, “Cuba’s New Resolve,” 13.

førte til kraftig oppblomstring av svart økonomi og korrupsjon. Dette har Fidel Castro søkt å bekjempe med moralsk opprustning og kampanjer for de sosialistiske ideene, som *La batalla de ideas* lansert i 1999. I rapporten ”Cuba’s New Resolve. Economic reform and its Implications for U.S. Policy” sier en ikke navngitt cubansk forsker at det ikke finnes noen cubansk økonomisk modell, men en blanding av ulike politiske retninger som aldri har blitt smeltet sammen til en gjennomtenkt modell. Improvisasjon og romantisk utopisme har hatt mer å si enn økonomisk politikk, mener kilden.⁷⁵

2.8 Raúl Castros prosjekt: Å redde Revolusjonen

Dagen etter å ha holdt den tradisjonelle 26. julitalen i Bayamo i 2006, ble Fidel Castro rammet av alvorlig sykdom. Nyheten ble møtt med jubel blant eksilkubanere og regimemotstandere i Miami.⁷⁶ Fidel er fortsatt i live, nå som aktiv skribent av sine *Reflexiones* som legges ut på nettstedet CubaDebate og trykkes i partiorganet *Granma*. Men han måtte gi fra seg makten før femtiårsjubileet for Revolusjonen, først midlertidig i 2006, og så permanent i februar 2008 da broren Raúl Castro ble valgt av nasjonalforsamlingen. Selv om sykdommen rammet brått, var maktovergangen trolig planlagt i lang tid innen kommunistpartiet. Noen uker før Fidel ble syk, trykket partiorganet *Granma* et stort portrett av Raúl med presentasjon av om revolusjonslederen, politikeren, familiemannen og vennen Raúl i et flere siders tillegg.⁷⁷ Brian Latell skriver i ”After Fidel” at for ham og kollegene ved Institutt for cubanske og cubansk-amerikanske studier ved Universitetet i Miami var dette et åpenbart tegn på at stafettpinnen var gitt over til Raúl.⁷⁸ Tillegget siterte også fra et tidligere intervju med Fidel der han blir spurt om broren. Han forklarer at de revolusjonære tidlig innså at CIA ville forsøke å drepe Fidel, og at de måtte utpeke en person som kunne overta dersom Fidel ble tatt av dage. Ifølge Fidel ble Raúl utpekt som regimets nummer to, ikke på grunn av nepotisme, men fordi han var den ”kameraten” som ville være best skikket til å overta. Raúl, som ledet en av troppene under revolusjonen, og som årene etter har vært sjef for Cubas revolusjonære styrker, var ifølge Fidel den åpenbare etterfølger på grunn av sine kvaliteter, sin erfaring og sine fremragende lederegenskaper.⁷⁹

⁷⁵ Lavery, ”Cuba’s New Resolve,” 13.

⁷⁶ Brian Latell, *After Fidel* (New York: Palgrave Macmillan, 2005). 255-256.

⁷⁷ *Granma*, ”Cercanía de Raúl Suplemento especial,” 03. 06. 2006.

http://www.archivocubano.org/cercania_raul.html

⁷⁸ Brian Latell, *After Fidel*: 251

⁷⁹ *Granma*, ”Cercanía de Raúl Suplemento especial,” 03. 06. 2006: 8.

Raúl har selv understreket flere ganger at Fidel er unik, og at ingen andre har Fidels kvaliteter. I flere taler har han understreket at bare kommunistpartiet er verdig arvtaker til Fidel.⁸⁰

Bert Hoffmann har beskrevet maktskiftet mellom Fidel og Raúl som en overgang fra et karismatisk til et institusjonelt diktatur bygd på økonomisk fornuft og effektivitet. Raúl, som ikke har de samme karismatiske egenskaper som storebroren, har måttet bygge sin autoritet og legitimitet på partiorganisasjonen. Ifølge Hoffmann forble Fidel først og fremst revolusjonslederen, han kalte seg også i alle år *El Comandante*, mens han ikke anså partiorganisasjonen som maktens kjerne. Hans forhold til partiet til tider var preget av manglende respekt. Det er også et faktum at han ikke kalte inn til noen partikongress etter 1997, påpeker Hoffmann. Han understreker skillet mellom legitimitet og legitimering, og definerer legitimering som en prosess gjennom dynamikk, diskurs og strategier som kan lykkes eller ikke, i å sikre legitimitet.⁸¹ Også William M. LeoGrande og Brian Latell beskriver overgangen fra et karismatisk lederskap under Fidel til et lederskap under Raúl som reaktiverer partiorganisasjonen.⁸² Allerede i sin første store tale som valgt president, 26. juli 2007, beskrev Raúl de grunnleggende problemene i landets økonomi, og varslet systematisk reformarbeid. I 2010 innkalte Raúl til partiets sjette kongress. På dagsorden sto endring av den økonomiske modellen. Forslag til nye retningslinjer for kommunistpartiets og Revolusjonens økonomiske og sosiale politikk, ”*Proyecto de Lineamientos de la Política Económica y Social del Partido y la Revolución*”, ble sendt til drøfting i partiorganisasjonen og befolkningen for øvrig. Kongressen ble avholdt i april 2011, innenfor rammen av 50-årsjubileet for angrepet på Grisebukta.

Status for Cubas økonomi da partikongressen ble holdt, var fortsatt manglende vekst, stor avhengighet av matimport, press fra globale kreditorer, en demografisk krevende situasjon med en aldrende befolkning, og manglende mulighet for borgerne til å bruke kunnskap og kompetanse fra utdanning til å bidra til økt produktivitet. Staten eide nesten alle

⁸⁰ Se for eksempel Raúls tale til nasjonalforsamlingen, 24. 02. 2008.

<http://www.cuba.cu/gobierno/rauldiscursos/2008/esp/r240208e.html>

⁸¹ Hoffmann, ”The International Dimensions of Authoritarian Legitimation,” 8.

⁸² William M. LeoGrande, ”The Cuban Nation’s Single Party,” i *A Contemporary Cuba Reader Reinventing the Revolution*, red. Brenner, Jiménez, Kirk, LeoGrande: 57-58.
Brian Latell, *After Fidel*: 256-257.

produksjonsmidlene, og sysselsatte over 80 prosent av arbeidsstyrken. Landet fikk valutainntekter fra turistindustrien, fra eksport av nikkel, kobolt, en voksende bioteknologi og fra eksport av helse-, utdannings- og idrettstjenester. Økte investeringer fra land som Brasil, Canada, Kina, Spania og Venezuela og andre har imidlertid bidratt positivt i økonomien.⁸³

Partikongressen vedtok at statlig eierskap og planøkonomi fortsatt skal være grunnplanken i økonomien, men staten og private aktører skal likebehandles juridisk. Antallet statsansatte skal ned, derfor er det nødvendig og riktig å sikre annen sysselsetting. Private, *cuentapropistas*, skal heretter anses som en fullverdig del av den sosialistiske modellen. Men konsentrasjon av privat eiendom blir fortsatt ikke tillatt, og privat sysselsetting er bare tillatt i et begrenset utvalg yrker og bransjer. Landbrukets nøkkelrolle i økonomien blir understreket. Kooperativer kan fungere som små bedrifter, og private virksomheter kan hyre folk. Det åpnes for å gi lønn etter innsats og ansvar. Styring av statsbedrifter og etater skal desentraliseres. Staten må spare penger. Statsbedrifter som ikke når sine mål og dermed ikke har livets rett, skal ikke lenger få subsidier. Staten skal ikke lenger subsidiere matvarer, men gi hjelp til personer som trenger det. Kongressen understreker at arbeid igjen må bli grunnlaget for enkeltpersoners inntekt og velferd og for utvikling av samfunnet. Det betyr at ordningen med rasjoneringskort, *la libreta*, skal avvikles. Kongressen vedtok ikke noe bestemt tidspunkt for når det skal skje.⁸⁴

Collin Lavery, som har analysert reformprosessen i "Cuba's New Resolve Economic reform and its Implications for U.S. Policy", konkluderer med at reformene er viktige steg i et sosialistisk land der kapitalisme har vært bannlyst. Nå uttrykker partiet aksept for markedselementer. Denne restruktureringen, som partikongressen vedtok i april 2011, innebærer de største økonomiske endringene på Cuba siden støtten fra Sovjetunionen falt bort. Den bryter med det paternalistiske forholdet mellom stat og borgere som har eksistert siden revolusjonen i 1959, konkluderer studien.⁸⁵ Reformene viser ifølge analysen at myndighetene er villige til å begrense sin rolle på visse samfunnsområder til fordel for mer desentralisert

⁸³ Lavery: "Cuba's New Resolve," 13-14.

⁸⁴ "Lineamientos", vedtakene fra partikongressen, punkt 162, http://www.cubadebate.cu/wp-content/uploads/2011/05/tabloide_debate_lineamientos.pdf

⁸⁵ Lavery, "Cuba's New Resolve," 4, 28.

styre, men kombinert med moralske og ideologiske incentiver fra partiet, samt streng kontroll på alle nivåer. Det skal nå fokuseres mer på økonomisk vekst, effektivitet og bærekraft, og kampen mot korrupsjon skal intensiveres.

Raúl har hele veien understreket at reformen gjelder den økonomiske modellen, ikke den politiske. Han bruker heller ikke selv ordet reform, men snakker om justering og oppdatering av modellen. I januar 2012 holdt partiet så en konferanse hvis mål var å drøfte partiets arbeidsmåter og kommunikasjon med de andre masseorganisasjonene og befolkningen for øvrig. Den økonomiske modellen ble altså rustet opp først, dernest partiets funksjon og arbeidsmåter. Samlet sett må dette tolkes slik at den sosialistiske modellen med kommunistpartiet i spissen fortsatt skal gjelde, mens den økonomiske styringsmodellen skal justeres. Som jeg redegjorde for i innledningen, vil jeg vurdere partikongressen, partikonferansen og debatten rundt disse partimøtene som en samlet reformprosess. Raúls vektlegging av kommunistpartiets avgjørende rolle i redefinerings- og bergingen av den kubanske sosialismen vil jeg analysere nærmere i kapittel 4.

Reformene har satt i gang eller vitalisert ulike debatter på Cuba. Som jeg vil komme nærmere tilbake til i kapittel 3 og 4, er det ingen offentlig politisk debatt i media på Cuba slik vi kjenner den fra vestlige demokratier. Jeg vil derfor, for å analysere debatten om reformprosessen, måtte definere og avgrense en cubansk offentlighet som det er mulig å studere empirisk. I tidsskrifter som *Temas* og *Espacio Laical* har det gått debatter særlig etter to spor. Det ene sporet: Er de økonomiske reformene riktige? Går de langt nok til å sikre økonomien og sosialismen, eller går de i feil retning? Det andre sporet: Hva med demokratiet, mangfoldet og sivilsamfunnet, friheten? Er økonomisk vekst viktigere for regimet enn demokratisk utvikling?

2.9 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet plassert reformprosessen på Cuba inn i en historisk og aktuell kontekst. Som skissert i innledningen ser jeg på partikongressen, partikonferansen og prosessen rundt disse partitoppmøtene som en anledning til å analysere endring og

handlingsrom for ytterligere endring i det cubanske samfunnet. Reformene skal skje innenfor Revolusjonens rammer og bevare dens viktigste resultater og kjerneverdier. Men hva er kjernen i Revolusjonen, nå og i framtiden? Det er det debatten om reformprosessen dreier seg om. Og det er denne balansegangen regimet under ledelse av Raúl må klare: Å møte en tøff, særdeles krevende økonomisk virkelighet i en global økonomi her og nå med endringer og reformer som kan beskrives og legitimeres som en fortsettelse av det revolusjonære prosjektet, ikke et brudd med den. Reformene må også oppleves som reell endring til det bedre for befolkningen. Tolkningen av endringene skjer i en diskursiv sammenheng og handler om definisjonsmakt. Jeg vil i kapittel 4 analysere hvordan regimets revolusjonsdiskurs er konstruert og hvordan den utfordres.

3 Teori og metode

3.1 Innledning

Utgangspunktet for masteroppgaven er et ønske om å forstå og analysere reformprosessen på Cuba, hvordan regimet har søkt å konsolidere den sosialistiske modellen, Revolusjonen, i en global økonomi, og hvordan ulike miljøer innenfor regimet har forholdt seg til regimets lederskap og veivalg. Som redegjort for i innledningen, vurderer jeg reformprosessen som en politisk prosess. Og til å analysere politiske prosesser, handlingsbetingelser og endring anser jeg diskursanalyse som en hensiktsmessig metode. Jeg viser til Marianne Winther Jørgensen og Louise Philips, som mener diskursanalyse særlig egner seg til å studere kommunikasjonsprosesser i samfunnsmessige sammenhenger, og hvordan verdensbilder og identiteter konstrueres.⁸⁶

Politikk handler etter en grov definisjon om alle sosiale forhold som omhandler makt, styring og autoritet. En politisk prosess kan avgrenses fra andre sosiale prosesser ved å knytte den til samfunnets offentlige mål- og middelvalg, og rammene for individenes handlinger. Siden det vil være ulike meninger om mål og midler, vil konflikt, men også samarbeid, prege en politisk prosess.⁸⁷ Grunnlaget for diskursanalysen er at politiske ideer og posisjoner kommer til uttrykk gjennom tekst, eller snarere skapes, gjenskapes og endres gjennom tekst som en type kommunikasjon. Menneskelig handling får mening gjennom språket. Også en politisk handling får mening og relevans i en bestemt språklig kontekst og i en kommunikasjonssammenheng. Werner Christie Mathisen uttrykker det slik: ”Å studere språklig kommunikasjon er nødvendig for å forstå politiske aktører og deres handlinger.”⁸⁸

Tekstene gir uttrykk for posisjoner og strategier, men vel så viktig er at tekstene plasserer den politiske aktøren i en kontekst, og gir ham eller henne identitet. Aktøren ”skriver seg inn i” en sammenheng og dermed inn i en kollektiv identitet. Gjennom analyse av språk og tekst kan vi

⁸⁶ Marianne Winther Jørgensen, Louise Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode* (Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 2010). 9-10.

⁸⁷ Øyvind Østerud, red, *Statsvitenskapelig leksikon*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2007). 209-210.

⁸⁸ Mathisen, ”Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvordan og hvordan,” 4 -5.

fange opp disse kollektive virkelighetsoppfatningene som styrer vår tolkning av virkeligheten. Hvordan har oppfatninger om norsk identitet oppstått? Eller cubansk? Hvordan oppstår og gjenskapes nasjonale selvbilder, og forestillinger om hvordan en gruppe eller et land ”er” i kontrast til andre? Dette er spørsmål som egner seg for diskursanalyser. Svaret på hvorfor Norge ikke er medlem av EU, har Iver Neumann funnet gjennom en diskursanalyse av hvordan norsk identitet er konstruert og opprettholdt gjennom århundrer.⁸⁹ Leira (red.) har studert hvordan de norske selvbildene som preger norsk utenrikspolitikk, har blitt formet.⁹⁰ I analysen av hvordan den cubanske Revolusjonen redefineres, som er mitt prosjekt, vil forståelse av nasjonal identitetskonstruksjon og nasjonale selvbilder være sentrale elementer.

Diskurs er ikke et entydig begrep, men handler grovt sagt om et samspill mellom språk og samfunn der mening og kunnskap skapes og endres. Det gjelder å avdekke samspillet mellom språk, tekst og kontekst. Iver B. Neumann definerer diskurs som ”et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett av sosiale relasjoner.”⁹¹ Bergstrøm og Boréus definerer diskurs om en samling utsagn i en bestemt samfunnsmessig kontekst, samt skrevne og uskrevne regler for hva som kan sies og ikke sies i denne konteksten.⁹² Diskurs blir dermed en maktkonstruksjon, siden den sensurerer eller åpner for ytringer og handlinger. En diskursanalyse dreier seg følgelig om å avdekke de underforståtte reglene og relasjonene mellom elementene i diskursen, hvordan begreper er koblet sammen, og hvordan begrepsmakt skapes.

For igjen å ty til Neumann: ”Poenget med diskursanalyse er å studere hvorledes det eksisterer en rekke handlingsbetingelser for det talte og gjorte, hvorledes et gitt utsagn aktiverer eller ”setter i spill” en serie sosiale praksiser, og hvorledes utsagnet i sin tur bekrefter eller avkrefter disse praksisene. Dette fokuset på handlingsbetingelser som er i stadig fluks fordi de er avhengig av stadig nye representasjoner, betyr at diskursen fokuserer på epistemologi –

⁸⁹ Iver Neumann, ”Hvorfor er ikke Norge med i Den europeiske union?” *Internasjonal Politikk* 3 (2009): 413.

⁹⁰ Halvard Leira, red. ”Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk” NUPI, (2007).

<http://www.nupi.no/content/download/1331/37033/version/6/file/Norske+selvbilder.pdf>

⁹¹ Iver Neumann, *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse* (Bergen: Fagbokforlaget, 2010). 177.

⁹² Bergstrøm, Boréus, red., *Textens mening ock makt*, 23, 356.

kunnskapsproduksjon, læren om hvorledes subjekter vet, verden er i sin vorden – snarere enn på ontologi.”⁹³

Diskursanalyse handler altså om å undersøke hvordan mening konstrueres. Konteksten for den konkrete språkbruk blir derfor viktig. Kontekst kan bety både den nære sammenhengen der språkbruk foregår, og en større ideologisk, kulturell og samfunnsmessig sammenheng.⁹⁴

Werner Christie Mathisen definerer diskursanalysen som ”analyse av språkbruk i en samfunnsmessig kontekst, med fokus på hvordan ideer og begreper som produseres i denne konteksten tolker og er med på å forme (et visst utsnitt av) den samfunnsmessige virkeligheten.”⁹⁵

Det finnes ulike retninger innen diskursanalyse, både hva angår teori og konkret analysemetode. Jeg vil først redegjøre for det teoretiske grunnlaget som er felles for de fleste retningene og metodiske variantene. Min analyse vil jeg bygge på kritisk diskursanalyse, og jeg vil senere i dette kapittelet begrunne dette valget. Jeg vil så beskrive valg av metoder, og begrunne avgrensninger, valg av empiri og diskurser. Til slutt i kapittelet vil jeg vurdere styrker og svakheter ved kvalitative metoder generelt og diskursanalyse spesielt hva angår forskningsmål som validitet og reliabilitet.

3.2 Vitenskapssyn. Ontologi og epistemologi

Begrepene epistemologi og ontologi i Neumann-sitatet over viser til det vitenskapsteoretiske grunnlaget for begrepet diskurs og diskursanalyse. Hvordan er virkeligheten egentlig, og hvordan får vi kunnskap om den? Ifølge et positivistisk vitenskapssyn, som er inspirert av naturvitenskapene, kan forskeren observere og måle verden utenfor seg, og det er et klart skille mellom forskeren, metodene og det han skal skaffe kunnskap om. Virkeligheten finnes der ute uavhengig av forskeren, det gjelder å finne metoder som kan gjøre empiri om til vitenskapelige data. Hensikten er å forklare sosialt liv, finne årsakssammenhenger og

⁹³ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 178-79.

⁹⁴ Tonje Raddum Hitching, Aslaug Veum, ”Introduksjon,” i *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*, red. Tonje Raddum Hitching, Anne Birgitta Nilsen, Aslaug Veum (Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2011). 27-29.

⁹⁵ Mathisen, ”Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvordan og hvordan,” 3.

lovmessigheter. Diskursanalyse er en kvalitativ metode som bygger på et fortolkende vitenskapssyn. Fortolkende vitenskap legger til grunn at forskeren er en del av verden som utforskes, at han eller hun ikke bare er observatør, men også deltaker.⁹⁶ Dermed blir klargjøringen av forskerens ståsted, kunnskap og metodevalg en avgjørende del av selve forskningen. Hermeneutikken er en vitenskapsfilosofisk, fortolkende retning som fokuserer på leserens, forskerens forutsetninger, fordommer, bakgrunn for å tolke en tekst, en situasjon, et saksforhold.⁹⁷ Vi forstår en tekst i en sammenheng, med briller farget av ståsted, vi kan ikke observere forutsetningsløst. Forskningsdataene er preget av forskerens egen konstruksjon. Mens positivistisk vitenskap er opptatt av målbare data, mønstre og kausalsammenhenger, er den fortolkende vitenskapen mer opptatt av ”handlingens innside” og mening i en kontekst. Kunnskap om sosial handling kan ikke isoleres fra konteksten og den betydning aktørene gir den.⁹⁸

I en fortolkende vitenskapstenkning kan *ontologi*, læren av hvordan ting er og henger sammen, ikke skilles fra *epistemologi*, læren om hvordan kunnskap frambringes og tilegnes.⁹⁹ Ifølge Neumann er fokuset i diskursanalysen mer på det epistemologiske, på hvordan kunnskap bygges, enn på det ontologiske.¹⁰⁰ Det ontologiske grunnsynet er altså at verden framtrer for oss gjennom representasjoner av diskurs som er i bevegelse. Våre måter å snakke på, avspeiler ikke vår omverden, våre identiteter og sosiale relasjoner nøytralt, men spiller en aktiv rolle i å skape og forandre dem.”¹⁰¹

Diskursanalysen som teori bygger på språkvitenskapelig forskning, i særlig grad lingvisten Ferdinand de Saussures arbeid. Jeg bygger her på Jørgensen og Phillips’ gjennomgang.¹⁰² I

⁹⁶ Pål Repstad, *Mellom nærhet og distanse Kvalitative metoder i samfunnsfag* (Oslo: Universitetsforlaget, 2007). 113-123.

⁹⁷ Refstad, *Mellom nærhet og distanse*: 121-122.

⁹⁸ Laucence W. Neuman: “The Meanings of Methodology,” *Social Research Methods* (2000), 74.

Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 30.

⁹⁹ Karin Fierke: “World or Worlds? The Analysis of Content and Discourse”, *Qualitative Methods*, vår (2004): 36.

¹⁰⁰ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 14.

¹⁰¹ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 9.

¹⁰² Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 18-19.

Cours de Linguistique Generale påpekte Saussure at forholdet mellom virkeligheten og språket, eller mellom fenomener og tegn i den språklige strukturen, er arbitrært eller vilkårlig. Det vil si at det ikke er noe i eller ved fenomenene ”hund ”eller ”marked” som tilsier at de skal betegnes slik de gjør. Når vi skjønner hva ”hund” eller ”perro” i den spanske strukturen henviser til, er det fordi vi er del av et språksamfunn og en språkkontrakt der tegnene har fått sin betydning. Saussure skiller videre mellom *langue* og *parole*, der *langue* står for den fastlagte språkstrukturen, mens *parole* betegner konkret språkbruk. Det er strukturen, eller nettverket av tegn, som gjør språkbruk mulig, men det er konkret språkbruk som viser og opprettholder strukturen. Etter Saussures bidrag har modellen blitt justert. Ifølge poststrukturalistisk teori er ikke språkstrukturen uforanderlig, den modifiseres derimot gjennom konkret språkbruk. Forholdet mellom tegnene er ikke fastlåst, og tegnene kan derfor få endret betydning etter sammenhengen de brukes i, og etter hvilken sammenheng de andre tegnene i strukturen brukes i. Jørgensen og Phillips viser som eksempel hvordan ordet ”arbeid” kan settes i relasjon til ulike meninger, som i motsetning til fritid, men også i motsetning til passivitet, eventuelt latskap.¹⁰³

Begreper som ”demokrati” eller ”marked” vil aldri bli brukt i nøyaktig identiske situasjoner og kontekster. Denne bruken i en ny kontekst vil legge ny betydning, nye konnotasjoner, assosiasjoner til ordet eller ytringen. Over tid vil tegnets mening og plass endres i strukturen. Dermed vil også strukturen, systemet der tegnene har sin plass, bli endret. Det er dette perspektivet, dette analytiske skillet mellom struktur og konkret språkbruk, som gjør det mulig å studere endring. Diskursanalysen som teori og metode bygger på dette grunnlaget: At vår tilgang til verden går gjennom språket, at språket ikke kun avspeiler en virkelighet som eksisterer utenfor språket, at språket er strukturert i mønstre, eller diskurser, at diskursene opprettholdes, men også endres ved konkret diskursiv praksis. Man må dermed analysere disse diskursive praksisene i kontekst for å avdekke endring.¹⁰⁴ Inspirert av Saussure og fokuset på språk og struktur oppsto vitenskapsretningen strukturalisme. ”The linguistic turn”, den språklige vending, slik det gjerne oversettes til norsk, har gjort inntog også i samfunnsvitenskapene som motvekt til positivistisk kunnskapsbygging.¹⁰⁵

¹⁰³ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 19-20.

¹⁰⁴ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 20-21.

¹⁰⁵ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 18, 35.

Den fysiske verden finnes, men får kun mening gjennom diskurs og kontekst. Den cubanske revolusjonen i 1959 besto av mange ytre hendelser, som at mennesker ble drept, mistet makt og eiendom, flyktet fra landet osv. Det er den språklige og konstruerte konteksten i vid forstand som gir hendelsene mening og mulig legitimitet som revolusjon og regimeskifte. En økonomisk krise på Cuba kan forklares som et resultat av en forfeilet modell eller som resultat av en økonomisk blokade. Forklaringene kan begge opptre innenfor en økonomisk diskurs.

Dersom man mener det er Guds straffedom som er årsak, vil det tilhøre en religiøs diskurs. Man kan også innenfor en natur- og klimadiskurs legge avgjørende vekt på naturødeleggelser som forklaring.

Som nevnt har diskursanalysen tatt ulike retninger. De fleste innfallsvinklene bygger på et konstruktivistisk vitenskapssyn. Det innebærer at språkbrukeren ikke anses bare som passiv mottaker i diskursen, men som en som også tolker og konstruerer mening.

Sosialkonstruksjonisme har røtter i poststrukturalistisk teori, og er en reaksjon på totaliserende teorier om forholdet mellom individ og samfunn, som marxisme og psykoanalyse. Jeg bygger her på Jørgensen og Phillips' framstilling. Ifølge Vivian Burr bygger sosialkonstruksjonismen på følgende premisser: Den har en kritisk innstilling til kunnskap. Virkeligheten er kun tilgjengelig for oss gjennom våre verdensbilder og begreper, og er produkt av vår måte å inndele verden på. Måten vi forstår verden på, er betinget, det vil si at verdensbildene kunne vært annerledes, og de kan forandres. Diskursiv handling er en samfunnsmessig handling som bidrar til å konstruere og opprettholde kunnskap, identitet og relasjoner. Våre måter å forstå verden på, skapes og opprettholdes i sosiale prosesser, praksiser, sosial interaksjon og kamper om hva som er sant og usant. I et gitt verdensbilde er noen handlinger naturlige, andre utenkelige. Det er begrensede rammer for valg av identitet.¹⁰⁶

Michel Foucault, som utviklet teori og begreper for diskursanalysen, kaller sannheten en diskursiv konstruksjon. Hva som er sant og falskt, bestemmes av et kunnskapsregime, dvs.

¹⁰⁶ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 13-15.

reglene for hva som kan sies og ikke sies. De fleste av dagens diskursanalytiske retninger bygger på dette synet, at diskurser er regelstyrte, at det er grenser for mening, og at sannhet skapes diskursivt. Men hvordan blir én sannhet sannere enn en annen? For Foucault, i alle fall i hans tidlige fase, gjelder ett kunnskapsregime for hver historisk epoke. Andre - og etterfølgende - diskursanalytikere har kommet til at det finnes flere diskurser og kunnskapsregimer til enhver tid som konkurrerer om retten til å definere sannheten.¹⁰⁷

Ords og handlingers betydning avhenger av den tekstlige sammenheng de opptrer i, men også av forholdet teksten har til andre tekster. Intertekstualitet er derfor et viktig fundament i en diskurs, og diskursanalysen forutsetter intertekstualitet, dvs. forholdet mellom discursive konstruksjoner.¹⁰⁸ En slik diskursiv kontekst kan bestå av andre tekster, andre diskursive konstruksjoner, som er skapt og framstår som ”historie” eller virkelighet. Det er ikke ”verden” eller ”historien” selv som framstår for oss, men representasjoner. Tings og fenomeners betydning og inndeling i kategorier er samfunnsmessig bestemt og ikke naturgitt. Neumann sier det slik: ”Representasjoner er ting og fenomener i den tapning de framstår for oss, altså ikke tingene i seg selv, men tingene silt gjennom det som kommer mellom oss og verden: språket, kategoriene osv.”¹⁰⁹

På samme måte som tekster spiller sammen og trekker på hverandre i en meningskonstruksjon, kan diskurser påvirke hverandre gjennom overføring av temaer, begreper og logikk. En slik prosess kaller Norman Fairclough interdiskursivitet.¹¹⁰ I kapittel 2 viste jeg hvordan Cuba inngår i en kontekst der fortellinger og diskursive avleiringer kan brukes til å konstruere Cubas historie, eller en idé om Cuba. I ”The Idea of Latin America” viser Walter D. Mignolo hvordan Latin-Amerika er en geopolitisk konstruksjon, en oppfinnelse og ikke en oppdagelse. Han ”graver fram” det koloniale grunnlaget for ”ideen” om Latin-Amerika, og viser kunnskapens geopolitiske karakter. Studien er en konstruktivistisk tilnærming som viser hvordan historien om Latin-Amerika er skapt i det

¹⁰⁷ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 22.

¹⁰⁸ Fairclough, *Discourse and Social Change*: 84, 101, Ted Hopf, “Discourse and Discourse Analysis Some Fundamental Incompatibilities,” *Qualitative Methods*, vår (2004): 31.

¹⁰⁹ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 33.

¹¹⁰ Fairclough, *Discourse and Social Change*: 85.

europiske imperiets og modernitetens perspektiv. Kunnskap og definisjoner handler dermed om makt.¹¹¹

Områdestudier, masterprogrammet denne oppgaven skrives innenfor, er i seg selv et kunnskapsregime. Drake og Hilbink viser hvordan Latin-Amerika-forskning i USA har vært knyttet til politiske og økonomiske konjunkturer, og til USAs utenrikspolitiske interesser. Nedprioritering av forskning og kunnskapsbygging om Latin-Amerika blir dels forklart med endret fokus i amerikansk utenrikspolitikk, dels med akademisk kritikk av selve områdestudiet som enhet og ontologi.¹¹² I artikkelen ”Area Studies Beyond Ontology: Notes on Latin American Studies, American Studies, and Inter-American Studies” kritiserer Sophia A. McGlennen nettopp denne inndelingen i områder som er diskursivt og geopolitisk konstruert.¹¹³ Jeg vil med disse eksemplene vise hvordan kunnskap er knyttet til makt. Språket og tekstene avspeiler ikke den ”virkelige” verden, men slik den sees ut fra et gitt perspektiv. Diskursanalyse er dermed tjenlig for å avdekke ontologiske og epistemologiske forutsetninger for kunnskap og maktrelasjoner.¹¹⁴

3.3 Kritisk diskursanalyse

Kritisk diskursanalyse er en betegnelse på flere retninger med en ambisjon å avsløre språkbruk som tildekker samfunnsforhold og ideologiske premisser for ulike former for språkbruk. Teorien søker å forklare hvordan språk og samfunn gjensidig påvirker hverandre, og metodene brukes til å undersøke hvordan språket på ulike områder bidrar til å opprettholde skjevheter.¹¹⁵ En av de fremste eksponentene for kritisk diskursanalyse, Norman Fairclough, kaller meningsskaping en konstruktiv handling som kan ha sosiale konsekvenser. Han mener diskurs bidrar til å konstruere identiteter, relasjoner og kunnskaps- og meningssystemer. Konkret språkbruk viser alltid tilbake til tidligere diskursive konstruksjoner og betydninger som allerede er etablert. Gjennom å bruke elementer fra ulike diskurser kan den konkrete

¹¹¹ Walter D. Mignolo, *The Idea of Latin America* (Malden: Blackwell, 2005).

¹¹² Paul Drake, Lisa Hilbink, “Latin American Studies Theory and Practice,” *UCIAS Edited Volume 3*, (2003): 1-27. <http://repositories.cdlib.org/uciaspubs/editedvolumes/3/2>

¹¹³ Sophia A. McGlennen, “Area Studies Beyond Ontology: Notes on Latin American Studies, American Studies, and Inter-American Studies”, *Contracorriente*, 5, 1 (2007): 173-184.

¹¹⁴ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 43-44.

¹¹⁵ Jan Grue, ”Hva er kritisk diskursanalyse?” i *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*, red. Hitching, Nilsen, Veum, 112-114.

språkbruk endre diskurs, men dermed også den sosiale verden. Slik bidrar diskursive praksiser til å skape og gjenskape maktforhold.¹¹⁶

Fairclough mener diskurs er en samfunnsmessig praksis på linje med andre, som den står i et dialektisk forhold til.¹¹⁷ Denne sontringen mellom diskursive praksiser og andre sosiale praksiser mener Jørgensen og Phillips kan tolkes som et brudd med den sosialkonstruksjonistiske tenkningen diskursanalysen bygger på. Dette kan være både et filosofisk spørsmål og et definisjonsspørsmål. En institusjon som nasjonalforsamlingen vil ifølge kritisk diskursanalyse være en sosial praksis knyttet til en diskursiv praksis gjennom gjensidig konstituering. I diskursteori vil nasjonalforsamlingen være en materiell del av den nasjonale diskurs. Phillips tolker dette skillet som strategisk, ikke ontologisk¹¹⁸

Jeg velger å også tolke skillet mellom diskursive og andre praksiser strategisk og analytisk, som ulike lag av språklige konstruksjoner. Jeg legger til grunn at den fysiske verden finnes uavhengig av språket, men det er språk og kontekst som gir fenomenene mening.

Intertekstualitet forutsetter noe som allerede er konstituert, tidligere, eller gjennom en annen diskurs, og kan ses på som empiri. Også institusjoner som partier, kunnskapsregimer og EU finnes, selv om de ikke kan sees med det blotte øye som institusjoner. Disse fenomenene er språklig og diskursivt skapt, gjennom intertekstualitet og interdiskursivitet. EU bygger på én eller flere ideer om Europa, men også på makt og institusjonsbygging. Den cubanske revolusjonen er en idé og en diskursiv konstruksjon, men også en realitet gjennom sine institusjoner, ledere og politiske beslutninger.

Selv om det er noe omdiskutert hva Norman Fairclough legger i skillet mellom diskursiv praksis og annen praksis, mener jeg hans ideologikritiske tilnærming er meningsfull og relevant i forhold til mitt prosjekt. Den ideologiske og vitenskapsteoretiske grunnholdningen i kritisk diskursanalyse er at man forholder seg til språket som en påvirkningskraft innen

¹¹⁶ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 15, 76-88.

¹¹⁷ Fairclough, *Discourse and Social Change*: 63.

¹¹⁸ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 159, 175. Forfatterne viser til Phillips' forskning.

samfunnsutviklingen. Språk og samfunn påvirker hverandre gjensidig, og det er et mål for forskningen å avdekke maktforhold.¹¹⁹ Hvordan dekker ord og begreper over maktrelasjoner, og hvordan omtales og defineres fenomener? Det handler om definisjonsmakt. Evnen eller retten til å bestemme hvordan fenomener og saker omtales og defineres, innebærer politisk og samfunnsmessig makt. Definisjonsmakt har derfor avgjørende betydning for konstituering av diskurser og for hvilke representasjoner som blir framherskende. For kritisk diskursanalyse er det viktig å avdekke det historisk betingede ved fortellinger og representasjoner som framstår eller framstilles som naturgitte, sanne og riktige. En kritisk diskursanalyse av tekst kan synliggjøre at språklige framstillinger aldri er helt nøytrale.¹²⁰

3.4 Struktur og aktør. Handlingsrom

En diskurs er en meningsbærende struktur som aktørene skriver seg inn i gjennom en språkhandling, eller interpellasjon.¹²¹ Men hva er individens eller subjektets handlingsrom i en diskurs? Hva er forholdet mellom struktur og aktør i diskursen? Skaper diskursen subjektet, eller kan subjektet skape, gjenskape og endre diskurs? Her er det ulik vektlegging blant diskursteoretikere, fra deterministiske posisjoner som hevder at subjektet skapes i diskurs og er passive mottakere innen en herskende ideologi, til posisjoner som legger avgjørende vekt på subjektets handlingsrom.¹²² Det er nå konsensus blant diskursteoretikere om at tesen om en dominerende ideologi undervurderte menneskers evne til å gjøre motstand mot ideologier, og at individet har et handlingsrom. Denne tenkningen bygger på blant andre Antonio Gramscis bidrag. Gramsci står i den marxistiske og historisk-materialistiske tradisjon som hevder at ideologi er dominert av de herskende klasser. Men Gramsci kom til at de herskende klassers maktposisjon ikke bare kan forklares ved den marxistiske, økonomipregede teorien. Han utviklet begrepet ”hegemoni,” et idémessig overtak som utvikler seg i det ideologiske rommet som i marxistisk terminologi kalles overbygningen. Menings- og betydningsdannelse får en viss selvstendighet i forhold til den materielle basis. Det betyr et visst handlingsrom for subjektet i meningsdannende prosesser, det er ikke dømt til bestemte meninger ut fra sin klasseposisjon. ”Hegemoni” dekker en slags konsensus i

¹¹⁹ Jan Grue, ”Maktbegrepet i kritisk diskursanalyse: mellom medisinske og sosiale forståelser av funksjonshemming”, i *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*, red. Hitching, Nilsen, Veum, 118.

¹²⁰ Grue, ”Maktbegrepet i kritisk diskursanalyse: mellom medisinske og sosiale forståelser av funksjonshemming”, i *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*, red. Hitching, Nilsen, Veum, 130.

¹²¹ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 25.

¹²² Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 24-28.

samfunnet, men denne konsensusen dekker over motsetninger og ulike interesser som fortsatt finnes. Begrepet knyttes til makt og klasseinteresser, men fokuserer på meningskonstitusjon i det ideologiske feltet.¹²³ Hegemonibegrepet bidrar et stykke på vei til å forklare hvorfor noen meningskonstruksjoner blir dominerende, ved at det kombinerer ideer med makt. Jeg anser begrepet å være beslektet med begrepet definisjonsmakt som er sentralt i diskursanalytisk teori. I neste kapittel vil jeg søke å forklare diskursmakt gjennom tilknytning til institusjoner.

Ifølge kritisk diskursanalyse kan individet bruke diskurser som ressurser, og sette sammen ord og meningsenheter til nye diskurser. Språkbrukere vil dermed spille en aktiv rolle i reproduksjon og endring av diskurser, og dermed også i sosial og kulturell endring.¹²⁴ Denne innsikten er en viktig forutsetning for politisk debatt, argumentasjon og tolkninger. Selv om subjektet i denne innfallsvinkelen har en skapende rolle, setter eksisterende diskurser rammer for subjektets handlinger og muligheter for nyskaping. Diskurs er ikke bare konstituerende, men konstituert.¹²⁵ Den kritiske diskursanalysen er beslektet med ideologikritikk ved at den både vil avdekke hvordan diskursive praksiser konstruerer verdensbilder, subjekter, relasjoner, også maktrelasjoner, og at de diskursive konstruksjonene fremmer bestemte sosiale grupperes interesser.

3.5 Institusjoner og makt

Jeg vil altså bruke diskursanalyse som metode til å avdekke hvordan det cubanske regimet redefinerer og rekonstruerer Revolusjonen i en ny tid, gjennom ytringer knyttet til partikongressen og partikonferansen. Jeg vil så analysere konkurrerende diskurser. Empirien er sentrale tekster og taler. Til denne analysen trenger jeg teori om politikkens vesen og funksjonsmåte, og om politiske taler og teksters funksjon i politisk kommunikasjon. Jeg bygger altså på det teoretiske grunnlaget at politikk kan studeres som diskurs, men må også bygge på annen kunnskap om samfunnet og politikken som diskursen konstitueres innenfor. Jeg trenger altså flere innfallsvinkler enn de rent diskursteoretiske. Jeg viser her til

¹²³ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 43.

¹²⁴ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 27.

¹²⁵ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 77.

Fairclough som anbefaler et tverrfaglig perspektiv som kombinerer tekstanalyse med analyse av samfunn, kultur og strukturer i diskursanalysen.¹²⁶

For å gjøre en diskursanalyse trengs altså kompetanse utenfor selve diskursen, med redskaper fra andre diskurser og kunnskapsregimer. Det er slik diskursanalysen kan ha en avslørende karakter, ved å vise handlingsrom og valgmuligheter og derigjennom gjøre det mulig å komme fram med andre versjoner. Når det opp gjennom årene er satt likhetstegn mellom Fidel Castro, hans taler og den cubanske Revolusjonen, er det ikke fordi Castros framstilling er den eneste tenkelige eller riktige, selv om han åpenbart har hatt karisma og ekstraordinære lederegenskaper, men fordi han som president og partileder i et system med kun ett lovlig parti og svært begrenset ytringsfrihet har en unik plattform til å forme revolusjonsdiskursen. Jeg legger altså til grunn at en diskurs blir dominerende, ikke utelukkende på grunn av ideenes overlegenhet, men også på grunn av en makt som ligger utenfor det rent språklige. En bestemt konstruksjon blir tilsvarende dominerende i en kombinasjon av ideene, argumentene og tilknytningen til en institusjon, det være seg politiske institusjoner, medier eller andre med ressurser til å opprettholde diskursen. I et autoritært regime med begrenset ytringsfrihet vil noen konstruksjoner få større plass i regimets offentlighet og dermed større definisjonsmakt enn andre.

”Institusjoner” betegner formelle eller uformelle strukturer som påvirker aktørenes adferd. Det kan være strukturer knyttet til statsapparatet, politiske partier, organisasjoner og ulike organer. Ifølge nyere institusjonell teori dekker begrepet ”regler og normer eller sett av regler og normer som aktørene har interaksjon med.” Begrepet dekker dermed alle former for politiske institusjoner og samspeillet mellom staten og andre organisasjoner. Også marked regnes som institusjon etter denne definisjonen.¹²⁷ Institusjoner er grunnleggende strukturer som organiserer politisk beslutningsaktivitet i et regime. Å forstå politisk diskurs handler følgelig om å forstå institusjonene diskursen er knyttet til. I det cubanske regimet vil kommunistpartiet i tillegg til statsapparatet åpenbart være viktige institusjoner, men altså også markedsinstitusjonen og andre mulige formelle eller uformelle institusjoner som kan være

¹²⁶ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 12.

¹²⁷ Østerud, red., *Statsvitenskapelig leksikon*: 106.

relevante. Jeg ga i kapittel 2 en framstilling av det cubanske regimet og noen sentrale institusjoner. I diskursanalysen vil jeg vise hvordan aktørene i debatten om reformprosessen og redefineringen av den sosialistiske modellen argumenterer med henvisning til cubanske institusjoner. I politisk teori er det ulike retninger i synet på institusjonenes betydning for handling, som rational choice-institusjonalisme, sosiologisk og historisk institusjonalisme. Ifølge Vivien A. Schmidt tar ikke disse teoriene i tilstrekkelig grad hensyn til ideenes selvstendige betydning, og hvordan aktører skaper og legitimerer ideer om politikk i en institusjonell kontekst gjennom diskurs.¹²⁸ Jeg mener dette perspektivet, samspillet mellom institusjoner og ideer og ideenes selvstendige rolle, bidrar til å forklare diskursiv makt, eller definisjonsmakt, og derfor er relevant for den analysen jeg skal gjøre.

Jeg har i det foregående gjort rede for hvordan kritisk diskursanalyse anser at interaksjonen mellom språk og samfunn foregår, hvordan handlingsrom og definisjonsmakt skapes i et dialektisk forhold mellom språk og samfunn, mellom struktur og individ, mellom språkbrukere og samfunnets institusjoner. Jeg har vist at institusjoner, formelle eller andre, legger rammer for diskurser, og for hvilke representasjoner som trer fram og får en dominerende posisjon. Jeg har samtidig understreket at ideene ikke kun er avspeiling av ideologi, interesser eller institusjonelle forventninger, men at språkbruker i en diskurs har en skapende og endrende rolle. I en diskursanalyse av en politisk endringsprosess er det avgjørende å ha øye for denne dynamikken mellom det konstruerte og konstituerte og nye perspektiver og konstruksjoner, hvordan begreper er knyttet sammen og definert i diskurs, og hvordan handlingsrom er konstruert. Valg av empiri og metode har dette siktemålet.

3.6 Metode. Avgrensning av diskurser og empiri

Jørgensen og Phillips understreker at diskursanalytisk metode ikke kan løsrives fra sitt teoretiske og metodologiske grunnlag. "Pakkeløsningen" inneholder ontologiske og epistemologiske forutsetninger om språkets konstruerende rolle, teoretiske modeller, metodologiske retningslinjer for forskning, og spesielle teknikker for språkanalyse. De understreker samtidig at forskeren kan skape sin egen pakke ved å kombinere elementer fra

¹²⁸ Vivien A. Schmidt, "Reconciling Ideas and Institutions through Discursive Institutionalism," i *Ideas and Politics in Social Science Research*, red. Daniel Béland, Robert Henry Cox (New York: Oxford University Press, 2011). 47-64.

ulike diskursanalytiske innfallsvinkler. De understreker også at det er verdifullt å trekke inn andre perspektiver enn de diskursanalytiske.¹²⁹ Jeg søker med denne bakgrunn en metode som er formålstjenlig og mulig i forhold til mitt prosjekt, som er å analysere konkurrerende diskurser som er fremtredende i debatten om fornyelse av sosialismen på Cuba.

3.7 Det offentlige rom

For å kunne velge tekster og deretter foreta min analyse må jeg ha et begrep om offentlighet og offentlig debatt på Cuba. På Cuba har staten monopol på massemediene ettersom det er grunnlovsbestemt at bare staten kan eie massemedier.¹³⁰ Som redegjort for i kapittel 2, har Cuba ikke full yrings- og organisasjonsfrihet. Men ifølge Bert Hoffmann kan begrepet offentlighet også være relevant for politiske prosesser i autoritære regimer, selv om offentligheten må defineres som begrenset og svak. Han viser blant annet til at den katolske kirke og miljøer tilknyttet denne som står utenfor partistrukturen, har en relativ frihet til debatt, også til å utgi publikasjoner.¹³¹ Tidsskriftet *Espacio Laical* er en slik utgivelse. Her har det før, under og etter partikongressen pågått omfattende debatt om reformene, om involvering av borgere og sivilsamfunn, om demokrati og deltakelse, om forholdet mellom staten og befolkningen. Tidsskriftet er tilknyttet *Centro Cultural Félix Varela* og den katolske kirken.¹³² Det pågår også debatt i andre fora innenfor eller nærmere tilknyttet partiet, som i tidsskriftet *Temas*. Tidsskriftet, som første gang kom ut i 1995, er finansiert av det cubanske utdanningsdepartementet og kulturdepartementet, samt internasjonale sponsorer. Redaksjonen oppgir å være uavhengig av statlige organer.¹³³ I *Temas* har det i tiden før og under partikongressen vært debatt om de økonomiske reformene, men også tekster som handler om manglende demokrati og involvering.

Det var i de intellektuelle institusjonene innenfor regimet at debattene om Cubas vei og fornying av sosialismen startet i kriseårene på 90-tallet. Mange etterlyste mer mangfold og flere stemmer i debatten om løsninger og veivalg. Ideen om *sivilsamfunnet* som del av den

¹²⁹ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 12.

¹³⁰ Artikkel 53 i den cubanske konstitusjonen.

¹³¹ Bert Hoffmann, "How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba" i *Giga Working Papers* 156, (2011): 6.

¹³² Om *Espacio Laical*: <http://espaciolaical.org/>

¹³³ Om *Temas*: <http://www.temas.cult.cu/temas.php>

sosialistiske modellens fornyelse og legitimering ble sentral i endringen av den cubanske intellektuelle diskurs på 90-tallet. Rafael Hernández, som startet debatten i 1994, argumenterte med henvisning til Hegel, Marx og Gramsci for at både sivilsamfunnet og den sosialistiske staten er deler av et sosialistisk system. Denne debatten nådde imidlertid ikke ut til den bredere offentlighet gjennom de statskontrollerte avisene, radio eller TV. I 1996 besluttet kommunistpartiets politbyrå å stanse debatten ved å stemple begrepet ”sivilsamfunn” som en del av en ideologisk undergravingsprosess, og knyttet det til ”femtekolonister.”¹³⁴

I internasjonale fora, det være seg i akademia, i politiske fora eller i media, har det i alle år siden revolusjonen pågått en engasjert debatt om det cubanske regimet. I kapittel to henviser jeg til noe av forskningen. Personer på Cuba som åpent uttaler seg mot regimet, mot ettpartistaten, mot sosialismen og andre sentrale elementer i regimet, blir av myndighetene omtalt som dissidenter. Opp gjennom årene har de regimekritiske vært utsatt for sterk fordømmelse fra landets ledere, og flere har sittet årevis i fengsel. Våren 2003 ga to cubanske journalister ut boka ”Los disidentes”. Boka var basert på cubanske agents avlytting og overvåking av regimekritikere, og beskrev deres angivelige tette tilknytning til USA.¹³⁵

I studien ”How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba” drøfter Bert Hoffmann hvordan utbredelsen av internett, blogging og e-postkommunikasjon utfordrer statens mediekontroll og kan muliggjøre en ny og utvidet offentlighet.¹³⁶ Internett ble tilgjengelig på Cuba så sent som i 1996. Men loven som åpnet for internett, slår samtidig fast at tilgang defineres ut fra hva som er i landets interesse. Det betyr at personer knyttet til statsadministrasjonen, statsbedrifter, partiets organer, universiteter og forskningsinstitusjoner kan ha tilgang til internett. Men myndighetene kan blokkere nettverk og nettsteder, og adgangen til internasjonale nettverk er dermed begrenset og kontrollert. Innenfor disse begrensningene ser Hoffmann tre mulige kanaler som aktører i det cubanske samfunnet kan ytre seg i og fremme krav gjennom: Videreformidling av filmer og videoopptak, blogging og ikke minst gjennom e-mail. Ved hjelp av minnestikker har videoopptak fra lukkede møter blitt distribuert og nådd et internasjonalt publikum via

¹³⁴ Hoffmann, ”How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba”: 9 - 12.

¹³⁵ Rosa Mirian Elizalde, Luis Baez, ”Los disidentes” (Havanna: Editora Política, 2003).

¹³⁶ Hoffmann, ”How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba Civil Society”: 6, 13-26.

YouTube. Blogger – eller personlige websider – oppsto som en reaksjon på manglende ytringsmuligheter. Bloggene viser et større mangfold av ytringer og meninger enn den tradisjonelle pressen, men holdes også under oppsikt og kontroll. Den mest kjente cubanske bloggeren, Yoani Sánchez, har ikke internettilgang. Hennes blog er derfor tilknyttet en server i utlandet, og er blokkert for brukere på Cuba. Selv om utbredelsen av PC'er fortsatt er begrenset, har e-mail blitt en utbredt kommunikasjonsform. Dette sikrer en økt horisontal kommunikasjon mellom cubanere, og mellom cubanere og borgere i andre land, påpeker Hoffmann.¹³⁷

Siden mars 2008 har partiavisa *Granma* hver fredag publisert brev fra leserne.¹³⁸ Det er kritiske innlegg om byråkratiske hindre og mangler i samfunnet, gjerne rettet mot bestemte kontorer og institusjoner. Jeg har også sett innlegg om de økonomiske reformene, med spørsmål og skepsis. Et studium av et større materiale av leserbrevene kunne i seg selv vært interessant som uttrykk for endring og større åpenhet innenfor regimet, men jeg har ikke sett det mulig eller hensiktsmessig innenfor mitt prosjekt. Når jeg i denne oppgaven skal gjøre en diskursanalyse av reformprosessen, må jeg foreta en avgrensning, av praktiske grunner, men også i relasjon til tema og problemstilling. Jeg er interessert i å analysere den debatten som pågår innenfor regimet og den sosialistiske modellen, Revolusjonen. Jeg er henvist til de uttrykk for denne debatten som er tilgjengelige for meg, og som spesifikt dreier seg om reformene. Grensene er likevel vanskelige å trekke. De som deltar i debatten, kan være motstandere av modellen uten å uttrykke det direkte. I debatten om de økonomiske reformene som har pågått i cubanske tidsskrifter, har også regimekritikere utenfor Cuba kommet til orde og satt sitt preg på debatten.

3.8 Politiske taler og andre tekster

Som datakilder for diskursanalyse råder Neumann til å lete etter såkalte kanoniske tekster, dvs. tekster som har en sentral rolle i diskursen, som det ofte vises til, og som er grunnlag for

¹³⁷ Hoffmann, "How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba": 17-26.

¹³⁸ *Granma*, "¿Que es Cartas a la Dirección?" <http://www.granma.cubaweb.cu/secciones/cartas-direccion/res-001.html>

debatt.¹³⁹ Det kan være partiprogrammer, viktige taler, intervjuer og lignende. Jeg vil analysere reformprosessen og debatten om fornyelse av den sosialistiske modellen. Dermed er taler og tekster fram mot partikongressen i 2011 og partikonferansen i 2012 naturlige kilder. Partikongressen vedtok endringer i den økonomiske modellen, som økt innslag av markedselementer og slanking av statssektoren. Partikonferansen vedtok justeringer i partiets arbeidsmåter for å sikre partiets rolle som samfunnets ledende kraft. Jeg ser på disse politiske begivenhetene og beslutningsprosessen knyttet til dem som en anledning til å analysere hvordan regimet redefinerer modellen, og hvorvidt regimets veivalg blir utfordret. Denne nysgjerrigheten må jeg så operasjonalisere til forskningsspørsmål i en diskursanalyse.

Jeg vil, som tidligere redegjort for, bygge på kritisk diskursanalyse. For den konkrete analysen finnes det ulike metoder, begreper og definisjoner å velge i. Jeg velger å bruke begrepene diskursorden og diskurser. Fairclough definerer en diskursorden som summen av diskurser innenfor en samfunnsmessig institusjon eller et samfunnsmessig område. Diskursene konkurrerer om å definere dette feltet eller denne delen av virkeligheten.¹⁴⁰ Jeg velger å definere Revolusjonen, den cubanske sosialistiske modellen, som en slik diskursorden. Analysen av relevante tekster og taler vil vise hvilke sentrale diskurstyper den består av. Basert på foreløpig lesning vil jeg lete etter det jeg vil kalle en nasjonal diskurs, en økonomisk diskurs og en demokratidiskurs. Jeg vil definere diskursene nærmere i den empiriske analysen i neste kapittel. Som tidligere vist, er intertekstualitet og interdiskursivitet sentrale prosesser i konstruksjonen av diskurs. Raúl Castro kom til makten midlertidig i 2006, og permanent i 2007. Helt fra starten tok han til orde for nødvendige endringer i den cubanske modellen. Jeg vil likevel avgrense analysen av taler til perioden 2010-2012, tiden før og under partikongressen og partikonferansen. Debatten om reformene ble formelt satt i gang i partiorganisasjonen og i befolkningen i november 2010 da Raúl la fram forslag til endring av den økonomiske modellen, *Lineamientos*.

I "Selv-sufficient arguments in political rhetoric: Constructing reconciliation and apologizing to the Stolen Generations" som er en diskursanalyse av en viktig tale holdt av Australias

¹³⁹ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 52.

¹⁴⁰ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 80, 146-148.

statsminister, John Howard, bruker forfatterne Augostinos, Lecouteur og Soyland en framgangsmåte jeg vil bygge på i min taleanalyse.¹⁴¹ Analysen viser hvilke retoriske, argumentatoriske og organisatoriske verktøy og ressurser Australias statsminister fra 1996 til 2007 benytter seg av i talen, som handler om forsoning med landets urbefolkning. Forfatterne bygger på den kritiske diskursanalysens teoretiske grunnlag, på en metodisk tilnærming som tar utgangspunkt i at tekster kan studeres og forstås som sosiale praksiser, og viser hvordan tekst og tale kan konstruere en spesiell versjon av virkeligheten gjennom språklige ressurser og retoriske grep. Et annet relevant eksempel på diskursanalyse av politiske taler er Faircloughs analyse av Tony Blairs bidrag til en rekonstruksjon – eller ny hegemonisk versjon – av internasjonale forhold og sikkerhetspolitikk. I artikkelen ”Blair’s contribution to elaborating a new ’doctrine of international community’” viser Fairclough hvordan Blair over tid konstruerer en ny diskurs ved å bruke elementer fra eksisterende diskurser.¹⁴²

Talenes innhold og kontekst i de nevnte eksemplene er annerledes enn for de talene jeg skal studere, men jeg anser at analyseformen kan overføres og tilpasses. Mitt prosjekt er å avdekke hvordan det cubanske regimet har søkt å redefinere, fornye og redde den cubanske sosialistiske modellen, Revolusjonen. Som empirisk grunnlag vil jeg bruke sentrale taler av regimets leder, Raúl Castro. Med henvisning til regimets karakter, som jeg har redegjort for tidligere, legger jeg til grunn at han tolker og framfører regimets versjon. Jeg vil velge noen temaer og argumentasjoner som er sentrale i Raúl’s taler samlet sett, og slik komme fram til en essens i hans og regimets ”bergingsstrategi.” Jeg vil lete etter de dominerende diskursene han trekker på. Den andre delen av analysen dreier seg om å identifisere alternative og konkurrerende versjoner innenfor Revolusjonsdiskursen. Deltakerne er intellektuelle, eksperter og politisk interesserte og engasjerte personer. Jeg vil bruke tekster publisert i tidsskriftene *Temas* og *Espacio Laical* som empiri.

3.9 Diskurser og diskursorden

¹⁴¹ Martha Augostinos, Amanda Lecouteur, John Soyland, ”Selv-sufficient arguments in political rhetoric: Constructing reconciliation and apologizing to the Stolen Generations,” *Discourse & Society* 13,1 (2002), 105-142. <http://www.sagepub.com/content/13/1/105>

¹⁴² Norman Fairclough: “Blair’s contribution to elaborating a new ’doctrine of international community,’” *Journal of Language and Politics* 4, 1 (2005): 41-63. <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/Blair.doc>

Som redegjort for i foregående kapittel, vil jeg bruke kritisk diskursanalyse. En diskursorden består ifølge Fairclough av flere diskurser innen samme felt eller institusjon, som konkurrerer om å definere dette feltet eller denne delen av virkeligheten. Jeg vil definere det cubanske regimet, Revolusjonen, som en diskursorden som setter ramme for analysen. Jeg vil så definere Raúl's framstilling som dominerende med bakgrunn i den institusjonelle maktposisjon han har i regimet, som partileder, regjeringssjef og revolusjonsleder Fidel Castros arvtaker. En analyse av måten Raúl legitimerer sitt reformprogram på, har en verdi i seg selv fordi det kan bidra til forståelse av regimets identitet og selvbilde. Samtidig er Raúl's konstruksjon en referanseramme for debatten om reformene i det cubanske samfunnet. Etter analysen av Raúl's konstruksjon vil jeg derfor analysere hvordan den utfordres, og hvordan alternativ politikk legitimeres. Ifølge kritisk diskursanalyse er diskurs en form for sosial praksis som står i samspill med andre praksiser. Jeg viste i kapittel 3 hvordan diskursive konstruksjoner blir dominerende fordi de er knyttet til bestemte maktinstitusjoner. Slik bidrar diskurser til å opprettholde bestemte maktforhold og legitimere politiske veivalg. Diskurs er en sentral og avgjørende dimensjon ved endringsprosesser, som igjen kan sees på som svar på en eller annen type krise.¹⁴³ Jeg legger til grunn at reformprosessen på Cuba er svar på en krise, og viser til gjennomgangen av Cubas situasjon i kapittel 2. Talene og tekstene må altså tolkes og forstås som en diskursiv kamp i en slik kontekst.

Et teoretisk og metodisk problem i diskursanalyse er definisjon av og avgrensning mellom diskurser. Jeg velger, som Jørgensen og Phillips foreslår, å bruke diskursbegrepet som et analytisk og strategisk verktøy.¹⁴⁴ Det betyr at jeg ikke ser på diskurser som ontologiske størrelser, dvs. at det finnes gitte, avgrensede diskurser. Men samtidig, i tråd med kritisk diskursanalyse, betyr det heller ikke at diskursene er konstruert uavhengig av sosiale og historiske forhold, selv om disse i sin tur er konstruert gjennom intertekstualitet og interdiskursivitet. Når jeg bruker diskursbegrepet strategisk, betyr det at jeg velger å fokusere på diskurser jeg anser for å være relevante for analysen av reformprosessen og fornyelsen av Revolusjonen.

I kapittel 2 plasserte jeg reformprosessen og oppgavens problemstilling inn i en historisk og aktuell kontekst. Jeg la særlig vekt på forholdet mellom USA og Cuba, revolusjonen i 1959,

¹⁴³ Se Fairclough: "Blair's contribution to elaborating a new 'doctrine of international community.'"

¹⁴⁴ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 148-149.

sosialismen og Fidel Castros rolle, krisa etter sammenbruddet i den sosialistiske blokken og reformprosessen etter Raúl's maktøvertakelse i 2006. Basert på sekundærlitteratur har jeg en hypotese om at disse elementene er sentrale også i den aktuelle reformdebatten om Revolusjonens innhold og videreføring. Jeg velger på denne bakgrunn å definere tre diskurser: en nasjonal diskurs, en økonomisk og en demokratisk diskurs. Disse diskursene er i sin tur meningskonstruksjoner som framstiller deler av virkeligheten, det være seg nåtid eller historie, på en av flere mulige måter. Jeg vil gjennom analysen undersøke i hvilken grad disse diskursene er sentrale i regimets rekonstruksjon av Revolusjonen knyttet til reformprosessen, og i de konkurrerende konstruksjonene, og hvordan disse diskursive ressursene brukes.

Jørgensen og Phillips definerer den nasjonale diskurs som en måte å gi mening til verden på, ved at den deles opp i kulturelle "øyer" med skarpe grenser.¹⁴⁵ Ifølge kritisk diskursanalyse blir den nasjonale diskurs å forstå som et samspill mellom diskursiv praksis og institusjoner som bærer oppe diskursen, altså et samspill mellom diskursive og ikke diskursive praksiser. Videre er den nasjonale diskurs én av flere mulige konstruksjoner av den nasjonale idé, både historisk og institusjonelt. Den nasjonale forestilling oppbevares og struktureres blant annet gjennom ulike typer metaforer, som bidrar til å sette grenser for det nasjonale, og definere hva som er innenfor og hva som er utenfor. Det nasjonale defineres i relasjon til noe det er forskjellig fra, eller sagt på en enkel måte, "oss og dem." Den nasjonale diskurs må reproduseres i konkret praksis for å opprettholdes. Nasjonalistiske bevegelser og kamp for uavhengighet er en slik typisk reproduksjon. Som Jørgensen og Phillips påpeker, veien til selvbestemmelse går ofte via den nasjonale diskurs.¹⁴⁶ Jeg viste i kapittel 2 til elementer i cubansk historie som er sentrale i den nasjonale diskurs, og som dagens aktører trekker på.

Demokrati som styreform betyr folkestyre, men det er ulike oppfatninger av hva det innebærer, og hvordan det skal organiseres gjennom rettigheter, institusjoner o.l. Generelt er demokrati forbundet med folkets deltakelse i den politiske beslutningsprosessen.¹⁴⁷ Den demokratiske diskurs vil dermed dreie seg om representasjon og forankring av beslutninger gjennom politiske organer og legitimering. En utbredt oppfatning er at demokrati forutsetter

¹⁴⁵ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 175.

¹⁴⁶ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode*: 178-188.

¹⁴⁷ Østerud, *Statsvitenskapelig leksikon*: 43-44.

frie ytringer og fri rett til organisering i ulike politiske partier. Som vist i kapittel 2 definerer det cubanske regimet demokrati innenfor den sosialistiske tenkningen, med kommunistpartiet som folkets fortropp og landets eneste lovlige politiske parti. Basert på utbredte definisjoner av demokrati blir Cuba gjerne plassert på lista over autoritære regimer.¹⁴⁸ Jeg velger likevel betegnelsen demokratidiskurs også innenfor den cubanske konteksten fordi demokrati er knyttet til regimets selvbylde og legitimering, og fordi det blir utfordret gjennom andre konstruksjoner.

Økonomi kan defineres som et studie- og handlingsområde som dreier seg om å skape, fordele og bruke ressurser.¹⁴⁹ Økonomidiskursen refererer følgelig til økonomisk styring og ulike teorier og retninger innenfor økonomifaget, og til institusjonene knyttet til feltet. Innenfor økonomidiskursen strides skoleretningene om hvordan økonomien skal styres, og ikke minst er det stor uenighet om statens og markedets rolle. I en sosialistisk modell er det et mål at staten eier produksjonsmidlene, og at staten styrer produksjonen gjennom planøkonomi.¹⁵⁰ Som vist i kapittel 2 sto den cubanske staten for nesten alt av eierskap og arbeidsplasser fram til 1990 da landet ble tvunget til reformer. Disse var langt fra tilstrekkelige. Den sjette partikongressen vedtok våren 2011 reformer som gir private og markedselementer større plass i økonomien.

3.10 Forskningsmål. Reliabilitet og validitet

Diskursanalyse er en kvalitativ forskningsmetode bygd på et fortolkende vitenskapssyn. Målet er kunnskap om meningsdannelse og kommunikasjon, makt og endring, eller handlingenes innside.¹⁵¹ Som redegjort for ovenfor, bygger diskursanalysen på språkets betydning i erkjennelse og kunnskapsbygging. Vår tilgang til verden og virkeligheten som skal utforskes, går via språket. I motsetning til en positivistisk tilnærming, der forskeren står utenfor sitt forskningsmateriale med objektive måleenheter, bygger en fortolkende vitenskap på at

¹⁴⁸ Alan Siaroff, *Comparing Political Regimes* (Canada: University of Toronto Press, 2009). 78.

Frances Hagopian, Scott P. Mainwaring, red. *The Third Wave of Democratization* (New York, Cambridge University Press, 2005). 3.

¹⁴⁹ Arild Lillebø, *Økonomileksikon* (Falun, N.W. Damm & Søn, 2005). 492.

¹⁵⁰ Patrice Franco, *The Puzzle of Latin American Economic Development* (USA: Roman & Littlefield Publishers, 2007). 24.

¹⁵¹ Laurence W. Neumann, "The Meanings of Methodology," *Social Research Methods* (Boston: Allyn & Bacon, 2000): 70-75.

forskeren er deltaker gjennom språket. Siden verden er språklig konstruert, vil forskerens funn være preget av forskerens briller. Ontologi kan ikke skilles fra epistemologi. Hva slags kunnskap forskningen gir, må altså sees i sammenheng med forskningsmetoden.

Diskursanalysen som kvalitativ metode bygger i vesentlig grad på forskerens forhåndsanalyse, utvalg av data og tolkninger. Generelt er kvalitative metoder godt egnet til å tolke handlingers mening og fremme nye teorier.¹⁵² Til gjengjeld scorer kvalitative analyser dårligere på forskningsmål som validitet og reliabilitet, viser Sigmund Grønmos sammenligning mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger.¹⁵³

Dette henger igjen sammen med siktemålet for forskningen: Kvalitative undersøkelser søker dybde og helhetlig forståelse av spesifikke forhold, mens kvantitative undersøkelser er ute etter bredde og representativ oversikt over generelle forhold. For en kvantitativ undersøkelse vil presisjon være en viktig tolkningsmulighet, for den kvalitative undersøkelsen er relevans et viktig mål. Dermed vil forskerens generelle kunnskap og kompetanse til å analysere kildene være avgjørende i den kvalitative undersøkelsen.¹⁵⁴ Sammenligningen av kvalitative og kvantitative tilnærminger kan imidlertid ikke gjøres uavhengig av vitenskapssyn. I en sammenligning mellom innholdsanalyser, som bygger på kvantitativ metode, og diskursanalyser, som bygger på kvalitativ metode, påpeker Ted Hopf at den første typen bygger på et positivistisk vitenskapssyn, og at tellingen av ord og begreper overser konteksten, som er den som gir ordene mening. At ordene derfor endrer mening etter kontekst, går innholdsanalysen glipp av.¹⁵⁵

Datamaterialet som studeres gjennom diskursanalyse, er konstruert. Analyseresultatene er et resultat av forskerens fortolkningsprosess. Det blir dermed en hermeneutisk sirkel. Man går fra helhetsforståelse til delforståelse og til ny helhet, som Tonje Raddum Hitching og Aslaug Veum påpeker i sin introduksjon til diskursanalysen.¹⁵⁶ Problemstillingen er formulert av forskeren, og objektene for forskning er tekster og taler som igjen er sosialt konstituerte. Er

¹⁵² Charles. R. Ragin, "The Goals of Social Research" i *Constructing Social Research. The Unity and Diversity of Method*, red. Charles. R. Ragin (California: Pine Forge Press, 1994).

¹⁵³ Sigmund Grønmo: "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen," i R. Kalleberg, & Holter, *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, red. R. Kalleberg, H. Holter (Oslo: Universitetsforlaget, 1998), 76,89,93.

¹⁵⁴ Grønmo, "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen," 81, 6, 91.

¹⁵⁵ Ted Hopf, "Discourse and Content Analysis: Some Fundamental Incompatibilities," *Qualitative Methods*, vår 2004, 31.

¹⁵⁶ Hitching, Veum, "Introduksjon," i *Diskursanalyse i praksis metode og analyse*: 19-20.

det mulig å gjennomføre nøytral forskning av språk, kommunikasjon og sosial handling, spør forfatterne. De påpeker faren for sammenblanding av beskrivelse av tekst og fortolkning, men anbefaler at forskeren, istedenfor å foreta dette skillet, heller tydeliggjør hvordan mening konstrueres. Validitet kan oppnås ved at forskeren gjør sin analyseprosedyre mest mulig eksplisitt.

Jeg understreket i kapittel 2 at framstillingen av Cubas historie og den aktuelle konteksten for problemstillingen i oppgaven er skapt på grunnlag av valg og utvalg jeg har gjort. Slik sett er det mulig å etterprøve om konteksten er relevant i forhold til problemstillingen, og om problemstillingen er interessant og relevant. Det er også jeg som velger ut empiri ut fra hva jeg finner relevant og praktisk mulig innenfor tid og rom. Også dette valget redegjøres for og kan etterprøves. Til syvende og sist vil mitt valg av problemstilling, metode og empiri, og min kompetanse til å analysere materialet avgjøre hvor relevant analysen blir.

4 Empirisk analyse

4.1 Innledning

Prosjektet for denne masteroppgaven er en analyse av reformprosessen og de fremtredende diskursene i debatten om fornyelse eller ”bergning” av den sosialistiske modellen på Cuba. Jeg vil bruke debatten før og etter den sjette partikongressen i 2011 og den påfølgende partikonferansen i 2012 som grunnlag for diskursanalysen. I dette kapittelet skal jeg analysere et tekstmateriale som diskursene trer fram gjennom. Jeg vil først analysere hva slags diskursive ressurser regimets leder, Raúl Castro, benytter for å forklare nødvendigheten av økonomiske reformer og samtidig nødvendigheten av å opprettholde sosialismen og ettpartisystemet. Deretter vil jeg undersøke hvordan Raúls konstruksjon utfordres.

Jeg skal bruke taler og andre tekster som empirisk materiale. Partiprogrammer og taler av politiske ledere ansees generelt å ha en fremtredende rolle i en politisk diskurs. Jeg viser til forrige kapittel. Innenfor Revolusjonen som diskursorden er *Lineamientos*, reformprogrammet som ble vedtatt på partikongressen, og vedtakene om partiets arbeidsmåter fra partikonferansen, sentrale tekster. Reformene og justeringen av partiets arbeidsmåter kan endre, eventuelt bekrefte, bildet av regimet, hvordan det framstår. Samlet sett bidrar reformene til å endre Revolusjonens materialitet, og dokumentene er derfor viktige kilder for diskursanalysen.¹⁵⁷ Jeg vil imidlertid ikke foreta noen næranalyse av disse dokumentene, men velger Raúls framstilling av reformene gjennom taler.

For å forstå den dominerende versjonen innenfor Revolusjonen som diskursorden vil jeg analysere fire taler av Raúl Castro. Jeg har valgt to taler til nasjonalforsamlingen, avslutningstalen til den sjette partikongressen i 2011 og avslutningstalen til partikonferansen i 2012. Talene er holdt innenfor tidsrommet august 2010 til januar 2012. Gitt den spesielle typen regime Cuba er, mener jeg taler holdt av partiets og republikkens leder kan gi grunnlag for en analyse av regimets versjon. Jeg har ikke foretatt en lingvistisk nærstudie av talene for

¹⁵⁷ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 80-88.

å identifisere hele spektret av diskursive, lingvistiske og retoriske ressurser. Jeg har i stedet valgt å analysere fire taler for å avdekke det diskursive materialet Raúl benytter seg av i den politiske prosessen knyttet til fornyelsen av den økonomiske modellen. Samtidig mener jeg de fire talene jeg har valgt, gir et tilstrekkelig grunnlag for å avdekke de viktigste diskursive ressursene Raúl trekker på. Jeg legger til grunn, i tråd med kritisk diskursanalyse, at taler er en sosial praksis som går inn i en institusjonell sammenheng. Som jeg har redegjort for i de foregående kapitlene, er Cuba et regime med begrenset ytringsfrihet og tilsvarende begrenset offentlig debatt. Det er imidlertid mulig å spore en politisk debatt gjennom forskningsartikler, tidsskrifter, sosiale medier og debattmøter. Som empirisk materiale for å avdekke konkurrerende framstillinger vil jeg bruke ulike type tekster fra tidsskriftene *Temas* og *Espacio Laical*.

4.2 Raúl Castros konstruksjon

Talene har reformprosessen som hovedtema, men den institusjonelle konteksten varierer, og budskapet har noe ulik vektlegging. Jeg vil trekke fram sitater fra talene som eksempler på diskursive konstruksjoner jeg anser sentrale i Raúl's framstilling av regimet, dets historie, identitet, og som ikke minst begrunner og legitimerer regimet og reformprosessen. Talene har flere funksjoner: De skal forklare og sikre gjennomføring av reformer som enkelt sagt vil redusere statens rolle og åpne for større innslag av marked og private elementer. For lederen av kommunistpartiet og en statsleder som har overtatt etter revolusjonslederen, Fidel Castro, er det åpenbart også viktig å forklare at endringene ikke er brudd med Revolusjonen, men tvert imot nødvendige for å redde den. Talene er derfor også viktige som legitimering av regimet. Jeg vil gå gjennom talene kronologisk, men vil starte med et sitat fra tale nummer to, som Raúl holdt i nasjonalforsamlingen 18.12.2010.¹⁵⁸

Sitat 1: ”Enten retter vi opp feilene, eller så er tiden på kanten av stupet brukt opp, og vi drukner, og, som vi har sagt før, vi drukner innsatsen til generasjoner, fra indianeren Hatuey, som kom fra det som nå er Den dominikanske republikk og Haiti - den første internasjonalsisten i vårt land - til Fidel, som har ledet oss gjennom disse vanskelige situasjonene siden Revolusjonen på en så storartet måte (applaus).”¹⁵⁹

¹⁵⁸ Tale til nasjonalforsamlingen 18.12.2010, <http://www.cubadebate.cu/raul-castro-ruz/2010/12/18/raul-castro-discurso-en-la-asamblea-nacional/>

¹⁵⁹ I de stenografisk gjengitte talene er applaus markert i teksten i parentes. Jeg har derfor tatt den med som del av sitatet.

Dette sitatet inneholder i et nøtteskall Raúls budskap. Etter en lang gjennomgang av landets økonomi og de foreslåtte reformene, understreker han alvorret i situasjonen, og at det haster med å handle. Raúl drar linjen helt fra indianeren Hatuey som sloss mot de spanske conquistadorene, til revolusjonslederen Fidel Castro. Han setter likhetstegn mellom Cubas nasjonale historie og revolusjonshistorien, og får fram at det er hele denne historien og det som er kjempet fram, som nå står på spill. Gjennom dramatiske metaforer får han sagt at gjennomføring av reformene er et spørsmål om liv eller død for Cuba som selvstendig nasjon. Denne sammenkoblingen mellom nasjonal historie, revolusjonen, sosialismen, partiet og reformene går igjen i Raúls taler. De to første talene har økonomien og reformene som hovedtema, mens de to siste, etter at reformene er vedtatt, har et større fokus på demokrati og kommunistpartiets rolle. Jeg vil gjengi sitatene i min norske oversettelse, mens den originale, spanske versjonen er lagt ved oppgaven. Jeg har lastet ned talene fra nettstedet CubaDebate, som oppgir at talene er gjengitt stenografisk.¹⁶⁰

4.3 Slankere stat

Den første talen jeg analyserer, er talen Raúl Castro holdt 1.8. 2010 til nasjonalforsamlingen, ”La Asamblea Nacional del Poder Popular.”¹⁶¹ Etter innledning om reformer som skal bedre administrasjon, og sikre enhet og enighet i partiet, går Raúl inn til kjernen i reformprosessen.

Sitat 2: ”Mens vi snakker om vanskelige temaer, må jeg informere dere om at etter måneder med studier omkring oppdateringen av den cubanske økonomiske modellen vedtok regjeringen i siste møte, 16. og 17. juli, med deltakelse av regjeringens visepresidenter, andre medlemmer i politbyrået og sentralkomiteens sekretariat, førstesekretærene i partiets komiteer i provinsene og lederne for provinsadministrasjonene, i likhet med lederne i CTC, dessuten de andre masseorganisasjonene og UJC, ledende funksjonærer i etatene, en pakke med tiltak for etappevis å gå i gang med en reduksjon av overtallige i statlige virksomheter.”

¹⁶⁰ CubaDebate, www.cubadebate.cu er et offisielt cubansk nettsted der for eksempel Fidel Castros ”Reflexiones” publiseres først. Se også Hoffmann, ”How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba.” 21.

¹⁶¹ Tale til nasjonalforsamlingen, 01.08 2010 <http://www.cubadebate.cu/noticias/2010/08/01/raul-castro-la-unidad-es-nuestra-arma-estrategica/>

I dette kronglete sitatet sier Raúl at regjeringen har besluttet å kutte arbeidsplasser i statssektoren. Han understreker at beslutningen er tatt etter lang tid med grundige analyser. Ved å snakke om å begrense overtallighet i statssektoren og oppdatering av den økonomiske modellen, trekker han på en økonomisk diskurs. Ved å ramse opp alle instansene i partiet og beslektede organisasjoner som har vært konsultert og/ eller har deltatt direkte på møtet, trekker han på en demokratisk diskurs. Prosessen har altså ifølge Raúl en demokratisk forankring.

Sitat 3: ”I den første fasen, som vi planlegger å avslutte første kvartal neste år, vil vi endre de arbeidsmessige og lønnsmessige betingelsene for ansatte som blir disponible og uten jobb i en del etater i sentraladministrasjonen, og gå bort fra det paternalistiske fokuset som gjør at det ikke er nødvendig å jobbe for å leve. Gjennom dette får vi redusert uproduktive kostnader som oppstår ved å gi lik lønn uavhengig av hvor mange år man har jobbet, og gi lønn gjennom lange perioder til personer som ikke jobber.”

Raúl understreker at ingen skal bli overlatt til seg selv, at den sosialistiske staten skal støtte de som trenger det, og som ikke kan jobbe, til å få et verdig liv. Men:

Sitat 4: ”Vi må for alltid fjerne ideen om at Cuba er det eneste landet i verden der man kan leve uten å jobbe.”

I det følgende sitatet forteller Raúl at regjeringen har besluttet å utvide lisensene og mulighetene til å jobbe privat, ”for egen regning”. Det skal også bli lettere å ansette folk.

Sitat 5: ”Regjeringen besluttet også å utvide bruken av privat arbeid som en ekstra alternativ sysselsetting for overtallige arbeidere, ved at vi fjerner gjeldende forbud mot utvidelse av nye lisenser og kommersialiserer noen bransjer, og slik gjør hyring av arbeidskraft mer fleksibel.”

Gjennom de foregående sitatene opphever Raúl det som har vært kjernen i den cubanske sosialismen siden 60-årene, at staten skal eie og drive alt og sørge for alle behov. Det gjør han med en tilsynelatende selvfølgelighet, noe ”alle” må være enige om: At Cuba kan ikke være det eneste landet i verden der man kan leve uten å jobbe. Som vist i kapittel 2 foretok regimet i årene etter revolusjonen systematisk nasjonalisering og statlig overtakelse av eiendom. I 1990, før sammenbruddet i den sosialistiske blokken og krisa i den cubanske økonomien, var det aller meste av eierskap og arbeidsplasser på statens hender.¹⁶² Samtidig har regimet ønsket å framstå med full sysselsetting. I sin siste 1.maitale som leder i 2006 oppga Fidel at landet hadde full sysselsetting, ”minus 2 prosent. Jeg skulle like å se hvilke andre land i verden som nå kan vise det samme,” sa Fidel til applaus, ifølge partiorganet Granma.¹⁶³

Det som har vært subsidierte statsarbeidsplasser for å sikre full sysselsetting, kalles nå av Raúl overtallighet og ineffektiv økonomisk drift. Nå skal unødvendige og uproduktive kostnader for staten vekk. Raúl slår også fast at det ikke lenger kan være slik at man får samme lønn uavhengig av ansiennitet, eller lønn uavhengig av om man jobber eller ikke. Nå skal adgangen til å jobbe privat utvides, slik at de overtallige kan forsørge seg slik. Her trekker Raúl på en økonomisk diskurs om rasjonalitet, effektivitet og kostnyttetenkning, målt etter den globale økonomiens parametre og krav.

4.4 Opposisjonelle og kriminelle?

I denne talen til nasjonalforsamlingen 1.8. 2010 kommenterer Raúl frigivningen av opposisjonelle som ble fengslet våren 2003, også kalt den svarte våren. Frigivningen skjedde etter diplomatisk innsats mellom cubanske og spanske myndigheter og den katolske kirken, og var besluttet kort tid før denne talen. Fengslingen av gruppen vakte internasjonal fordømmelse for brudd på menneskerettighetene, som omtalt i kapittel 2.

¹⁶² Jeg viser til kapittel 2.5

¹⁶³ Granma,” Suplemento especial,” 08.05. 2006: 7.

<http://www.cuba.cu/gobierno/discursos/2006/esp/f010506e.html>

Sitat 6: “Jeg bør ta opp et annet aktuelt tema. Etter beslutning på høyeste hold og helt og holdent i samsvar med våre lover er de 21 første kontrarevolusjonære innsatte av de 53 som ble dømt for forbrytelser mot statens sikkerhet i 2003, satt fri og har fått utreise. Siden 2004 har 22 andre som var domfelt for samme forhold, fått betinget løslatelse.¹⁶⁴ Jeg vil minne om at ingen av disse borgerne ble dømt for sine meninger, slik de brutale svertkampanjene mot Cuba i ulike deler av verden har prøvd å gi inntrykk av. Som ugjendrivelig bevist gjennom rettssaken, hadde alle begått overlagte handlinger som er sanksjonert i våre lover, idet de handlet i USAs tjeneste og for landets blokade- og undergravingspolitikk.”

Raúl viser så til at det nettopp var i 2003 at daværende president George W. Bush la fram en plan for okkupasjon på Cuba og ”regimeendring”.¹⁶⁵ Dette måtte landet forholde seg til med fasthet, men med full respekt for loven, forklarer han.

Sitat 7: ”Revolusjonen kan være sjenerøs, for den er sterk. Dens styrke skyldes støtten fra et flertall av folket, som har holdt ut så mange år med angrep og ofre, derfor er det ikke utilbørlig å gjenta at det ikke er straffefrihet for fedrelandets fiender, for dem som prøver å sette vår uavhengighet i fare (applaus).”

Raúl hevder altså at personene som ble fengslet, ikke ble det på grunn av sine ideer, men fordi de samarbeidet med fienden, USA. Det handler altså ikke om manglende demokrati og ytringsfrihet, men om å slå ned på alvorlige lovbrudd, ifølge Raúl. De opposisjonelle beskrives som fiender av fedrelandet, som setter landets uavhengighet i fare. Versjonen bestrides av blant andre Amnesty International. Sitatene viser det cubanske demokratiets grense: Regimekritikk som finansieres eller på annen måte støttes fra USA eller andre krefter regimet anser som fiendtlige, tåles ikke. Raúl underbygger begrunnelsen for straffeforfølgning direkte med blokaden og Bush sin innskjerping. Ved å vise til fedrelandets lange kamp for uavhengighet og folkets motstand og ofre i kampen mot fienden, trekker han på den nasjonale diskurs. Han setter likhetstegn mellom Revolusjonen og kampen for nasjonal uavhengighet. Raúl trekker på den demokratiske diskurs ved å vise til at flertallet av folket står bak, og at fengslingen er lovlig og står på rettsstatens grunn.

¹⁶⁴ ”Licencia extrapenal” kan bety permisjon, løslatelse på visse vilkår, husarrest.

¹⁶⁵ Laverty, ”Cuba’s New Resolve,” 30-31.

4.5 Budsjettdisiplin

Tale nummer to ble holdt 18. desember 2010 i nasjonalforsamlingen.¹⁶⁶ Etter en anekdote om seg selv og broren Fidel fra Sierra Maestra-tiden før revolusjonen går Raúl rett på det store temaet: Landets økonomi, nasjonens framtid og forslagene som er sendt ut til bred debatt i partiorganisasjonen, i massemedia og i befolkningen for øvrig. Han har allerede nå rammet inn reformprosessen i revolusjonshistorien der Fidel, han selv og den øvrige historiske generasjonen tar ansvar for å føre revolusjonen videre. Som i tale nummer én plasserer Raúl Cuba i en global økonomisk kontekst med effektene av krisa i verdensøkonomien. Tross dette, og dårlige avlinger på grunn av dårlig vær, kan han vise til brukbare resultater. Han sier 2011 er det første av fem år i en periode der Cuba gradvis skal gjøre strukturendringer og endringer i den økonomiske modellen.

Sitat 8: ”I løpet av neste år fortsetter vi med besluttosomhet å redusere overflødige kostnader og fremme alle former for resurssparing, som er den raskeste og sikreste måten å øke inntektene på som vi har til rådighet nå, slik vi har påpekt mange ganger.”

Her gjentar og forsterker Raúl budskapet fra talen i august om kutt i ”unødvendige kostnader”, og en sparepolitikk. Videre taler han for mer effektiv bruk av infrastrukturene innen helse, skole, kultur og sport. Raúl snakker kort sagt om en finanspolitisk innstramming og effektivisering. Raúl sier videre at landet skal øke eksporten av varer og tjenester, søke å redusere importen og konsentrere investeringene der det gir raskest resultater. Raúl bruker fagøkonomiske termer og mål. Han maner til kamp mot sløsing, og varsler at fra nå av er det slutt på praksisen med å ikke holde budsjetter og økonomiske planer.

Sitat 9: “Planen og budsjettet er hellige, jeg gjentar, fra nå av er planen og budsjettet hellige, og de utarbeides for at de skal følges, ikke for at vi skal nøye oss med alle slags unnskyldninger og til og med unøyaktigheter og løgner, bevisste eller ikke, når vi ikke når målene som er satt.”

¹⁶⁶ Tale til nasjonalforsamlingen 18.12. 2012, <http://www.cubadebate.cu/raul-castro-ruz/2010/12/18/raul-castro-discurso-en-la-asamblea-nacional/>

Her høres Raúl ut som en finansminister i et hvilket som helst land med slumsete finanspolitikk, og innprenter budsjett disiplin. Heretter vil ikke slurv, omtrentligheter og løgner bli tolerert. Sparing vil i den aktuelle situasjon være den raskeste måten å skaffe til veie inntekter på. Han bekrefter den økonomiske diskursen. Ved at han understreker at kvaliteten på tjenestene innen skole, helse, kultur og sport skal sikres og bedres, trekker han også på en demokratidiskurs. I det cubanske regimet er økonomiske rettigheter og økonomisk demokrati en sentral ingrediens. Jeg viser til Rafael Hernández' problematisering av demokratibegrepet i kapittel 2.6.

4.6 Fornye sosialismen

Raúl viser til forslaget til økonomiske reformer som er sendt ut til debatt før partikongressen året etter.

Sitat 10: "(...) toget mot den sjette partikongressen har startet, ettersom den egentlige kongressen er den åpne og ærlige debatten – som allerede pågår – der partiaktivister og hele folket deltar, en øvelse i ekte demokrati som beriker oss, samtidig som vi, uten å utelukke avvikende synspunkter, lykkes i å oppnå en nasjonal konsensus om at det er nødvendig å gjøre strategiske endringer i økonomien, og at det haster, slik at sosialismen på Cuba blir bærekraftig og irreversibel."

Her knytter Raúl sin økonomiske og demokratiske fortelling sammen: Det er helt nødvendig, og det haster å få orden på økonomien dersom man skal berge den cubanske sosialismen.

Raúl trekker på den sosialistiske demokratidiskursen med forestillingen om en åpen og ærlig politisk prosess fram mot partiets øverste organ, partikongressen. Han forteller at en egen kommisjon i partiet samt 11 arbeidsgrupper i månedsvis har jobbet med reformforslagene. Slik viser han til forankring, både faglig og politisk. Han sier hele folket er med, og bruker ordet nasjonal konsensus. Her forutsetter han altså koblingen mellom ettpartistaten og demokratiet via kommunistpartiet som folkets fortropp. Raúl konstruerer Revolusjonen som et nasjonalt prosjekt som fienden der ute truer og ønsker å bryte ned. Som påpekt innledningsvis i dette kapittelet er det å vise til "fienden", dem og oss, viktige strukturerende elementer i en nasjonal diskurs. Slike grep er gjennomgående i Raúl's taler. Her er ett eksempel om fiendene der ute:

Sitat 11: ”Noen ganger får man inntrykk av at høyeste ønsker hindrer dem i å se realitetene. De viser sine virkelige hensikter ved å kreve, uten å legge skjul på det, at vi skal rasere det økonomiske og sosiale systemet vi har lyktes i å skape, som om denne Revolusjonen var rede til å godta den mest ydmykende overgivelse, eller det som er det samme, å styre under nedverdiggende forhold. Gjennom 500 år, fra Hatuey til Fidel, har det blitt spilt for mye blod til at vårt folk vil akseptere en avvikling av det vi har vunnet gjennom så store ofre (applaus).”

Her gjentas Raúl's historiekonstruksjon, som en direkte linje fra urinnvånernes motstand mot de spanske konquistadorene og fram til Fidel Castro og revolusjonen. Revolusjonen gjøres til et nasjonalt uavhengighetsprosjekt. Og som svar til de som måtte drømme om at Cuba under Raúl's ledelse vil åpne for kapitalismen, siterer han seg selv fra en tale i nasjonalforsamlingen 1.8.2009:

Sitat 12: ”Man valgte ikke meg som president for at jeg skulle gjeninnføre kapitalismen på Cuba, ei heller for å gi opp Revolusjonen. Jeg ble valgt for 'å forsvare, bevare og fortsette å perfektionere sosialismen, ikke for å ødelegge den '(applaus), sitat slutt. I dag legger jeg til at de virkemidlene vi tar i bruk og alle endringene som er nødvendige å gjøre i fornyelsen av den økonomiske modellen, er innrettet på å bevare sosialismen, styrke den og gjøre den virkelig irreversibel, slik det er nedfelt i Republikkens konstitusjon etter at et overveldende flertall av vår befolkning støttet dette i 2002.”

I denne oppsummerende kommentaren trekker Raúl på den demokratiske diskurs, og binder den sammen med den økonomiske: Han får sagt at han er en valgt president. Han definerer samtidig identitet og politisk handlingsrom: Han kommer ikke til å kaste kortene og proklamere sosialismens nederlag. Henvisningen til en tidligere tale i fortellingen om revolusjonen og den demokratiske prosessen er et eksempel på intertekstualitet innenfor revolusjonsinstitusjonen. Han viser til at det store flertall av befolkningen gjennom en folkeavstemning har gitt sin støtte til at den sosialistiske modellen ikke skal avskaffes.¹⁶⁷

¹⁶⁷Agence France Presse, “7,6 Million Cubans Sign on to Castro “Referendum” Backing Socialism,” 18.06.2002, <http://www.commondreams.org/headlines02/0618-06.htm>

Gjennom denne konstruksjonen får Raúl slått fast at det er flertall i det cubanske folk for at sosialismen skal videreføres. Så er det hans oppgave som leder for Revolusjonen å sørge for at den sosialistiske modellen ”perfeksjoneres” slik at den kan bestå.

4.7 Slutt på gratisytelser

En viktig del av reformprosessen, som forutsetning for og effekt av de konkrete vedtakene og endringene, er en redefinisjon av sosialismen. Som vist i kapittel 3 er definsjonsmakt en viktig ingrediens i diskurs. Raúl maner i talen til sanering av det han kaller feilaktige oppfatninger av sosialismen, som har festet seg gjennom mange år i store deler av befolkningen på grunn av et for stort fokus på det han kaller paternalisme, idealisme og egalitarisme.

Sitat 13: ”Det er nødvendig å endre holdningene hos kadrene og alle borgerne for å møte det nye landskapet som begynner å ta form. Det dreier seg rett og slett om å endre feilaktige og ikke bærekraftige ideer om sosialismen, som har vært rotfestet i store deler av befolkningen i årevis, som følge av et overdrevent paternalistisk, idealistisk og egalitaristisk fokus som Revolusjonen innførte i sosial- og velferdspolitikken. Mange cubanere forveksler sosialisme med gratisytelser og subsidier, likhet med egalitarisme, ikke få tror rasjoneringskortet er et velferdsgode som aldri må fjernes.”

Her gir Raúl en ideologisk begrunnelse for en slanking av staten, kutt i subsidier og universelle ytelser. Ideen om at staten skal sørge for alt, må ryddes vekk. Det kanskje fremste symbolet på den paternalistiske staten, rasjoneringskortet *la libreta*, står for fall. Ifølge Raúl har forestillingen om rasjoneringskortet en historisk forklaring. Det skulle sikre stabil matforsyning. Men nå betyr rasjoneringskortet ifølge Raúl at alle subsidieres likt, uavhengig av arbeidsinnsats og behov, noe som gjør at varene kjøpes og selges på det svarte markedet. Han mener denne formen for fordelingspolitikk er et grunnproblem i den cubanske økonomien. Og han knytter problemet til lønningenes rolle i samfunnet. Lønnsøkning er bare mulig gjennom økt produksjon og økt produktivitet, slår Raúl fast. Subsidier skal heretter bare knyttes til personer som trenger det, ikke til varer. Det som har vært ”god latin” i årtier på Cuba, er ikke lenger bærekraftig sosialisme. Raúl slår fast at feilene som er begått, skal rettes opp, og at forslagene til partikongressen om økonomiske reformer staker ut moderniseringen av den økonomiske modellen.

Sitat 14: ”Ingen må tro noe annet, retningslinjene viser vei mot den sosialistiske framtida, de er tilpasset forholdene på Cuba, ikke til den kapitalistiske og neokolonialistiske fortiden som ble feid vekk av Revolusjonen. Det er planøkonomi, og ikke det frie markedet, som skal prege økonomien, og - som oppsummert i den tredje av de generelle retningslinjene - konsentrasjon av privat eiendom blir ikke tillatt. Klarere kan det ikke sies, selv om det ikke finnes blindere person enn den som ikke vil se.”

Her trekker Raúl på flere diskurser: Han slår fast at det ikke er aktuelt å gå tilbake til tida før revolusjonen i 1959, som var preget av svake og USA-vennlige regjeringer. Som vist i kapittel 2, var både økonomisk og politisk liv på Cuba dominert av USA i flere årtier. Raúl trekker gjennom sin konstruksjon av kampen for uavhengighet på den nasjonale diskurs. Og han trekker på det demokratiske i revolusjonsprosjektet, sosialismen som fordelingsmodell. Den økonomiske modellen, som fortsatt kalles sosialistisk, skal domineres av staten, men med innslag av private. Han gjør naturligvis et valg når han kobler kapitalismen som økonomisk system til erfaringene fra 30- og 40-tallets Cuba. Raúl slår fast at det fortsatt er planøkonomi og statlig eiendom som skal være hovedregelen, og at akkumulering av privat formue ikke tillates. Raúl slår fast Cuba ikke vil gjenta feilen med å kopiere andre lands modeller, men man skal lære av andres erfaringer, også av kapitalistenes.

4.8 Stat og marked

Raúl går i denne talen til nasjonalforsamlingen grundigere inn i nyorienteringen når det gjelder forholdet mellom stat, marked og private krefter i økonomien. Han maner til holdningsendring: Privat næringsdrift skal ikke stigmatiseres, men anses som en alternativ sysselsettingsform. Samtidig bidrar private til å frigjøre staten for oppgaver den ikke trenger å gjøre, slik at staten kan konsentrere seg om de viktigste. Partiet og statens oppgave blir heretter å legge til rette for private, og sørge for at den nedsettende omtalen av privat arbeid opphører. Raúl viser til de marxist-leninistiske klassikerne, særlig Lenin, når han argumenterer for at staten skal eie de viktigste produksjonsmidlene. Det betyr ifølge Raúl ikke alle.

Sitat 15: ”Vi gjorde dette prinsippet absolutt og overførte nesten all økonomisk virksomhet i landet til staten. De skrittene vi har tatt og vil ta når det gjelder å utvide muligheten for privat arbeid og gjøre det mer fleksibelt, er resultat av grundige overveielser og analyser, og vi kan forsikre om at denne gangen blir det ingen reversering.”

Raúl slår her fast at det revolusjonære regimet overtolket Lenin da de overførte så godt som all økonomisk aktivitet til staten. Med henvisning til marxist-leninistiske klassikere gjør han det nå til god sosialisme å innlemme private som legitim og stuerein del av den sosialistiske økonomien. Som vist i kapittel 2. åpnet reformer på 90-tallet for en del private innslag. Men denne politikken ble ansett som krisetiltak, som etter bedring i økonomien ble reversert av Fidel. At Raúl nå forsikrer om at det ikke blir noe tilbaketog denne gangen, er et viktig signal, ikke minst for økonomiske aktører på Cuba. Raúl slår videre fast at skattesystemet heretter skal være den grunnleggende fordelingsformen i det cubanske samfunnet. Nye generasjoner må opplæres i gode holdninger og skattemoral.

I sum har Raúl foretatt en redefinering av statens rolle og private og markedets plass i den sosialistiske modellen. Han legitimerer overgang fra en slags paternalistisk totalstat med ”all inclusive” til en slankere stat som krever økt produktivitet for å øke lønningene, der et skattesystem skal sikre statens inntekter og fordeling av ressurser, og der privat drift skal normaliseres for å kunne ta over oppgaver staten ikke bør belastes med. Dette krever en endring av holdninger til de private, framholder Raúl, og han varsler nye juridiske rettigheter. Han gir også eksempler på lover og regler som er så irrasjonelle og absurde at de brytes. Som eksempel på absurditeter nevner han at det finnes 36 resolusjoner som regulerer prisene på landbruksprodukter, og at det er et stort byråkrati rundt kjøp og salg av biler og hus, noe som kan skape grobunn for korrupsjon. Raúl slår fast at staten ikke trenger å blande seg inn i forhold som kan ordnes mellom individer, som kjøp og salg av en bil. Slik legitimerer Raúl reformer som vil endre cubanernes dagligliv, forholdet mellom borgerne, og mellom individ og stat. Gjennom en slik interaksjon mellom språk og materielle forhold endres Revolusjonen som prosjekt.

4.9 Den historiske generasjonens rolle

Det følgende sitatet er et eksempel på hvordan Raúl rammer talen inn revolusjonshistorien, med hyppige referanser til Fidel og andre i revolusjonsgenerasjonen.

Sitat 16: ” Den sjette partikongressen bør, som følge av livets lov, bli – og ha dette klart for dere hele tiden – den siste for de fleste av oss i Den Historiske Generasjonen; tiden som gjenstår for oss, er kort, oppgaven er enorm, og uten den minste mangel på ydmykhet, uten personlig prestisje eller sentimentalitet, mener jeg at vi har plikt til å bruke denne moralske autoriteten som vi har i folket, til å stake ut kursen og løse noen andre viktige spørsmål (applaus).”

Her gir Raúl seg selv og de gjenværende fra den såkalte historiske generasjonen både rett og plikt til å rette opp feil, og stake ut kursen videre. Han slår fast at for de fleste i denne generasjonen vil den sjette partikongressen være den siste, en understrekning som i seg selv er egnet til å gjøre inntrykk på en forsamling. Mot slutten av talen tar Raúl for seg ”verdenspolitiet” USA. Han slår fast at ikke noe tyder på at USA endrer sin politikk overfor Cuba.

Sitat 17:” USA ikke bare ser bort fra det overveldende kravet fra de 187 landene som krever slutt på den økonomiske, handelsmessige og finansielle blokaden mot vårt land, men i tillegg skjerpet de i 2010 praktiseringen av den, og satte igjen Cuba på denne bastardlista som de bruker til å tilta seg retten til å snakke nedsettende om og vanære selvstendige stater for å legitimere straffereaksjoner og fiendtlige handlinger.”

Her tar Raúl opp USAs økonomiske blokade mot Cuba som har definert forholdet mellom de to landene i mer enn 50 år. Årlig fordømmes den av et overveldende flertall av medlemsland i FNs generalforsamling, og Raúl viser her til avstemningen i oktober 2010.¹⁶⁸ Barack Obama

¹⁶⁸ *United Press International*, “U.N. vote condemns U.S. embargo on Cuba,” 27.10. 2012. http://www.upi.com/Top_News/US/2010/10/27/UN-vote-condemns-US-embargo-on-Cuba/UPI-14541288188805/

talte i starten av sin første presidentperiode om ”en ny start” i forholdet til Cuba, og reverserte en del av de konsulære innstrammningene som Bush innførte. Likevel mener cubanske myndigheter at blokaden har blitt innskjerpet under Obama, og viser til strengere bøter og sanksjoner mot selskaper som har en økonomisk forbindelse med Cuba. I august samme år ble Cuba igjen tatt med i lista over stater som støtter terrorisme, noe cubanske myndigheter tok sterk avstand fra.

4.10 Etter Fidel

Den tredje talen jeg har valgt, holdt Raúl ved avslutningen av partikongressen, 19.4. 2011.¹⁶⁹ Raúl har flere ganger understreket betydningen av forankring av reformene i partiorganisasjonen. Som vist i kapittel 3 kan overgangen fra Fidel til Raul tolkes som en endring i legitimering, fra et karismatisk til et byråkratisk og institusjonelt autoritært regime. Partikongressen og prosessen fram mot den er uansett uttrykk for at Raúl legger vekt på forankring i partiorganisasjonen, og bygger sin legitimitet på dette. Talen ble holdt etter at reformene i den økonomiske modellen var vedtatt. Den sjette partikongressen i partiets historie ble holdt i tidsrommet for 50- årsjubileet for seieren over de CIA-støttede invasjonstyrkene i Grisebukta i april 1961. Raúl åpner talen slik: ”Kjære Fidel, kjære Nemesia, kjære kamerater.” Fidel er revolusjonslederen og regimets leder fra 1959 til 2006, kameratene er partiorganisasjonen, og Nemesia er datter av et av ofrene for flyangrepet før bakkeinvasjonen.

Sitat 18: ”Den mest verdige og samtidig den mest fruktbare måten å markere 50-årsdagen for seieren over leiesoldatenes invasjon i Grisebukta på, en dag som denne, 19. april 1961, mener jeg det er å ha gjennomført en storartet partikongress, et møte som kulminerer mer enn fem måneder etter at diskusjonene om Retningslinjene startet, en prosess som har vært fullstendig demokratisk og åpen, og der folket under ledelse av partiet har hatt hovedrollen.”

Her setter Raúl partikongressen inn i partiets og Revolusjonens historie, i kamp mot fienden, og under ledelse av Fidel Castro. Samtidig får han formidlet at prosessen fram mot

¹⁶⁹ Tale til partikongressen 19.04.2011. <http://www.cubadebate.cu/noticias/2011/04/19/texto-integro-del-discurso-de-raul-en-las-conclusiones-del-congreso-del-pcc/>

kongressen, med forberedelser og diskusjoner av reformene, har vært åpen og demokratisk. Den cubanske sosialismens demokratimodell trer fram: Folket ledes av partiet, som er dets fortropp. Han forteller om sammensetningen av sentralkomiteen og politibyrådet, kjønn og farge, og får dermed fram regimets selvbilde som demokratisk og representativt.

Sitat 19: ”De ble plukket ut fra den store massen av universitetsutdannede og eksperter, som Revolusjonen ikke var sen med å gi utdanning. De er barn av arbeiderklassen, de kommer fra de fattigste lagene i befolkningen, og har vært politisk aktive i studentorganisasjonene, UJC og i partiet, det er unge som for de flestes del har 10, 15 eller 20 års erfaring fra grunnplanet, uten å droppe yrket de studerte til, og nesten alle er foreslått av lagene der de er aktive, som del av prosessen fram mot kongressen.”

Her gir Raúl en fordelaktig versjon av revolusjonshistorien. Han syr sammen en økonomisk og en demokratisk diskurs ved å vise til omfordeling av midler og muligheter og utdanning. Som påpekt i kapittel 2 finnes det naturligvis andre versjoner av denne historien. Ett eksempel er at krisa etter den sosialistiske blokkens sammenbrudd førte store antall høyt utdannede fra jobber som leger, ingeniører og lærere over til turistindustrien i jakt på dollar eller CUC. Krisa og det økonomer har pekt på som utilstrekkelige og reverserte reformer, førte til forverring i levekår, oppblomstring av svart økonomi og større forskjeller i den sosialistiske republikken, som redegjort for i kapittel 2. Disse grunnleggende problemene i cubansk økonomi er bakgrunnen for reformprosessen. Men problemene blir ikke forklart med den sosialistiske modellen, men ved ”menneskelig svikt”, dvs. feilgrep og manglende fornyelse av sosialismen. Jeg kommer tilbake til dette poenget i neste kapittel.

Selv om Raúls taler – som reformene – innebærer en kritikk av feil og forsømmelser i fortiden, er de spekket med lovord om Fidel Castro.

Sitat 20: ”Fidel er Fidel, og trenger ikke flere verv for å ha en unik rolle for alltid i historien, i nåtid og framtid, i den cubanske nasjon. Så lenge han har krefter, og heldigvis er hans politiske tenkning i full vigør, vil han fra sin beskjedne posisjon som partiaktivist og idésoldat fortsette sin kamp for Menneskeheten.”

Det er ikke unaturlig at partiet hyller Fidel på partikongressen, som er den første etter at Fidel måtte gi fra seg makten i 2006, og det kan være en av hans siste. Raúl lager her en bauta av revolusjonslederen, som, sier han, fortsetter som ideenes soldat. Det henspiller trolig på Fidels nye rolle som aktiv skribent. Raúl slår også fast at ingen kan ta Fidels rolle, og at bare partiet som kollektiv kan overta revolusjonsarven. Samtidig sikrer Raúl med denne og andre uttalelser om Fidels rolle og genialitet, kontinuitet og en sammenhengende fortelling. Retningslinjene som skal vedtas på kongressen, har for øvrig et sitat fra Fidel fra 2000 og et sitat fra Raúl fra 2010 på første side, som for å understreke enhet og kontinuitet.¹⁷⁰

Sitat 21: "Når det gjelder meg, så utfører jeg nå min siste oppgave, med den sterke overbevisning og plikt som førstesekretæren i Cubas kommunistparti har som hovedoppgave og mening med livet: Å forsvare, bevare og fortsette å perfektionere sosialismen, og aldri tillate at et kapitalistisk styre kommer tilbake."

Her skriver Raúl seg selv inn i historien, som del av den historiske revolusjonsgenerasjonen. Han framstiller sine politiske toppverv som plikt og livsoppgave. Ved å sette seg selv inn i denne historien, spesielt i rammen av den USA-støttede invasjonen i Grisebukta som ble slått tilbake av Fidel Castro og hans styrker, som vist i foregående sitater, gir Raúl seg selv en særegen autoritet og rett til å fullføre sin lederoppgave. Han viser så til Fidels ord ved 15-årsjubileet for seieren i Grisebukta:

Sitat 22: "Det kunne være passende å sitere Fidels ord fra femtenårsdagen for Seieren, 19. april 1976, da han sa: 'Etter Girón er alle folk i Amerika litt friere'".

Her setter Raúl Cubas rolle generelt og Fidel og seieren i Grisebukta spesielt inn i en latinamerikansk kontekst, og viser til Cubas rolle som fyrtårn og inspirator for frigjøringsbevegelser, venstrebevegelser og kamp mot nordamerikansk dominans.¹⁷¹ Raúl

¹⁷⁰ PCC, "Lineamientos," 2010.

¹⁷¹ Jeg viser til kapittel 1.2 og referansene det henvises til der.

trekker også på den nasjonale diskurs, som særlig handler om nasjonal uavhengighet og identitet. Regimet anser seieren i Grisebukta som en viktig milepæl i kampen for nasjonal uavhengighet. Jeg viser til kapittel 2. *Playa Girón* blir feiret hvert år, og partikongressen som vedtok ”justeringer i den økonomiske modellen” i 2011, ble altså timet til 50-årsjubileet for denne seieren.

4.11 Kommunistpartiet som garantist for nasjonal uavhengighet

Den fjerde talen jeg bygger analysen på, er Raúl's sluttale på partikonferansen 29.1.2012.¹⁷²

Konferansen kan sees på som andre del av den formelle beslutningsprosessen om fornyelsen av den modellen. Etter at partikongressen i april 2011 vedtok endringer i den økonomiske modellen, drøftet partikonferansen i januar 2012 hvordan partiet skal fornye seg og settes i stand til å håndtere ”de aktuelle forhold” og fortsatt være samfunnets ledende kraft. Mens Raúl i de foregående talene, særlig tale i nummer 2 gikk grundig gjennom i de økonomiske reformene, gjør han i denne talen mer inngående rede for sin demokratitenkning. Konferansen ble holdt i rammen av 159 årsdagen for nasjonalhelten José Martí's fødsel. Denne timingen og innrammingen er ikke tilfeldig. Som vist i kapittel to og gjennom Raúl's taler, trekker kommunistpartiet en direkte linje fra Martí og hans revolusjonære parti.

Sitat 23: ”La oss ikke glemme at bare Partiet, den institusjonen som samler den revolusjonære fortroppen og er en sikker garanti for enheten mellom cubanere til alle tider, bare Partiet, gjentar jeg, er en verdig arvtaker til den tilliten folket ga Sjefskommandanten for den cubanske Revolusjon, kamerat Fidel Castro Ruz (Applaus).”

Her gjentar han at bare partiet er en verdig arvtaker etter revolusjonslederen Fidel Castro.

Bare kommunistpartiet, som folkets fortropp, kan sikre enhet. Raúl trekker både på en nasjonal diskurs ved å snakke om ”enheten mellom cubanere til alle tider”, og en demokratisk diskurs med marxist-leninistisk tenkning og retorikk om partiet som folkets fortropp. Raúl går

¹⁷² Tale til partikonferansen 29. 01.2012. <http://www.cubadebate.cu/opinion/2012/01/29/discurso-de-raul-castro-en-la-primera-conferencia-nacional-del-pcc/>

gjennom reformprosessen, og viser til alle organisasjoner og møter som har drøftet reformforslagene i Retningslinjene. Slik tegner han et bilde av en demokratisk prosess. Han skiller mellom debatten fram mot partikongressen, som han sier omfattet hele befolkningen, og Base-dokumentet, som ble behandlet på partikonferansen og gjelder interne funksjonsmåte og partikadrenes arbeidsmåter.¹⁷³ Han viser likevel også her til hvordan partiets organer, ungtkommunistene, fagbevegelsens organisasjon, og andre masseorganisasjoner har deltatt. Han gjentar budskapet fra tidligere taler om at det aldri vil bli aktuelt å kaste på båten det politiske og sosiale systemet som er oppnådd gjennom Revolusjonen og et halvt hundreår:

Sitat 24: ”Derfor var det slett ikke tilfeldig at det første punktet lyder: ”Cubas kommunistparti, samfunnets og statens øverste ledende kraft, er Revolusjonens legitime barn, der fortroppen er organisert, og som garanterer, sammen med folket, dens historiske kontinuitet.” Denne ideen, som vi aldri gir slipp på, står fullt og helt i samsvar med artikkel fem i republikkens konstitusjon, som ble vedtatt ved referendum med direkte, fritt og hemmelig valg, der 97,7 prosent av velgerne deltok.”

Her slår Raúl igjen fast det absolutte og ugjenkallelige ved kommunistpartiets plass i det cubanske samfunnet. Partiet skal sikre historisk kontinuitet, og gjøres nærmest udødelig. Støtten fra det store flertallet av befolkningen legitimeres med folkeavstemningen om konstitusjonen i 1976.

Sitat 25: ”Våre motstandere og til og med noen som sympatiserer med oss, som ser bort fra historien med permanent aggresjon, økonomisk blokade, innblanding og med konstante mediekampanjer fra en presse som angivelig er fri, men som for det meste er underlagt de herskende imperiers interesser, alt som Revolusjonen har vært tvunget til å stå imot, de krever, som om det handlet om et land i en vanlig situasjon og ikke et beleiret sted, gjeninnføring av modellen med flere partier, som man hadde på Cuba under USAs neokoloniale kontroll.”

Her sier Raúl rett ut at det er uaktuelt å innføre et flerpartisystem i situasjonen med økonomisk blokade og permanent aggresjon fra USA. Raúl viser her til årene fra landets

¹⁷³ Det vedtatte dokumentet kalles ”Objectivos de Trabajo del Partido Comunista de Cuba Aprobados por la Primera Conferencia Nacional,” eller ”Målsettinger for Cubas kommunistparti vedtatt på den første nasjonale konferansen.”

uavhengighet og fram til revolusjonen, som var preget av svake og USA-vennlige regjeringer. Som vist i kapittel 2 hadde amerikanske interesser praktisk talt kontroll over Cuba i denne perioden.

Sitat 26: “Å gi slipp på prinsippet med ett parti, ville enkelt og greit være det samme som å legalisere imperialismens parti eller partier på fedrelandets jord, og ofre det strategiske våpenet for enhet mellom cubanerne, det som har virkeliggjort drømmene om uavhengighet og sosial rettferdighet som så mange generasjoner av landsmenn har kjempet for, fra Hatuey til Céspedes, fra Martí til Fidel.”

Det er ifølge Raúl enheten i det cubanske folk som har virkeliggjort drømmene om uavhengighet og rettferdighet for generasjoner av patrioter. Igjen trekker han linja fra indianerhelten Hatuey, via heltene fra uavhengighetskrigene, Carlos Manuel Céspedes og José Martí til Fidel Castro. Videre i talen viser han til USAs invasjon da den cubanske frigjøringshæren var i ferd med å beseire Spania i 1898, at USA oppløste frigjøringshæren, la til rette for den borgerlige republikkens flerpartisystem, som igjen, ifølge Raúl, sikret amerikansk kontroll over nasjonens ressurser. Raúl setter altså likhetstegn mellom flerpartisystem og økonomisk, politisk og militær dominans over Cuba. Raúl går så over til en drøfting av demokratibegrepet, og mener begrepet opp gjennom historien har dekket over konsentrasjon av makt i den klassen som har hatt økonomisk og finansielt hegemoni. Det beste eksemplet er ifølge Raúl USAs demokratimodell, der to partier han mener ikke er så ulike, skifter om å ha makten. De forsvarer de samme kapitalinteressene som de begge underkaster seg, mener han. Han viser til at USA, uansett hvilket parti som har sittet ved makten, fortsatt okkuperer Guantánamo-basen, og at invasjonen i Grisebukta ble planlagt under Eisenhowers regime og gjennomført under Kennedy. Og ikke minst at den økonomiske blokaden mot Cuba har vart et halvt hundreår uansett hvem som har sittet i Det Hvide Hus.

Sitat 27: ”Uten på noen måte å se ned på land som har flerpartisystemer, og helt i samsvar med respekten for selvbestemmelse og for ikke-innblanding i andre staters interne anliggender, nedfelt i FNs charter, forsvarer vi på Cuba, på grunn av erfaringene fra en lang historie med kamp for nasjonal uavhengighet, systemet med ett parti mot det demagogiske spillet og kommersialiseringen av politikken.”

Raúl slår igjen fast at ettpartistatet er det eneste riktige for Cuba, gitt landets erfaringer med flerpartistatet. Han taler så for å fremme mest mulig demokrati, mangfold og debattkultur i samfunnet. Men altså på grunnlag av ettpartistaten og innenfor den sosialistiske tenkningen. Pressen manes til å gjøre jobben sin, ikke med sensasjonsmakeri og løgner som borgerpressen, men med objektivitet og sannhetssøking. Pressens oppgave er å avsløre feil, korrupsjon, maktmisbruk og formalisme. Men igjen, innenfor modellen. Budskapet kan tolkes som en slags moralsk opprustning i samfunnet. Alle må skjerpe seg. Her trekker Raúl på klassiske verdier og vaner innen den marxistleninistiske og sosialistiske kultur, med kritikk og selvkritikk, plikter og oppofrelser.

4.12 Kamp mot korrupsjon

Raúl slår igjen fast at det er cubanernes eget ansvar, først og fremst kommunistpartiets, å sikre Revolusjonen og sosialismen:

Sitat 28: ”Vi har tidligere sagt, og det er oppsummert i informasjonen til den sjettede partikongressen, at det eneste som kan føre til Revolusjonens og den cubanske sosialismens sammenbrudd, ville være vår manglende evne til å rette opp feilene vi har begått i løpet av mer enn de 50 årene som har gått siden 1. januar 1959, og de nye som vi kan komme til å begå i framtiden.”

Raúl understreker her klart og tydelig cubanernes, og i særlig grad kommunistpartiets, ansvar for å rette opp feil for å redde Revolusjonen. Han advarer mot å se de økonomiske reformene som en trylleformel, og understreker at det må jobbes jevnt og hardt, med orden, disiplin og effektivitet. Derfor skal sentralkomiteen drøfte oppfølgingen oftere. Han understreker betydningen av kontroll, ”uten ett eneste øyeblikk å glemme arven fra Martí og den marxistleninistiske doktrinen som utgjør det viktigste ideologiske fundamentet for vår revolusjonære prosess.” Raúl foretar igjen en sammensmelting mellom José Martí og marxismen-leninismen, og gjentar partiets avgjørende rolle for bevare den cubanske nasjon og de økonomiske og sosiale seirene

Han går så over til å understreke betydningen av partiets og de tillitsvalgtes moralske autoritet, ideologiske kvalitet og personlige eksempel, ikke minst i kontakten med massene. Revolusjonen, som har kostet så mye blod, kan gå tapt hvis ledelsen av den faller i hendene på korrupte og feige individer, advarer Raúl, og forteller om granskinger og avsløringer av korrupsjon og andre typer misbruk av tillit, i regi av republikkens kontrollorganer. Han slår fast at korrupsjon nå er en av Revolusjonens hovedfiender, mer skadelig enn USA's undergravingsvirksomhet. Han varsler at partiet skal ta et sterkere moralsk lederskap i kampen mot korrupsjon. Raúl slår til slutt fast at anti-cubanske kampanjer som den amerikanske regjering og "krefter på amerikanske lønningslister som har til hensikt å deskreditere Revolusjonen, rettfærdiggjøre fiendskapet og blokaden mot det cubanske folk, og skape en femtekolonne som gir næring til håpet om å frata oss uavhengighet og nasjonal suverenitet," ikke vil vinne fram. Revolusjonen og det cubanske folk vil fortsette å perfektionere sosialismen etter at partikongressen og partikonferansen har staket ut kursen, konkluderer Raúl.

4.13 Oppsummering av Raúl's konstruksjon

Jeg har nå vist eksempler på hvordan Raúl binder sammen elementer fra den nasjonale, demokratiske og økonomiske diskurs i argumentasjonen for økonomiske reformer innenfor sosialismen. Han bruker nasjonens historie og uavhengighet som begrunnelse for endring av den økonomiske modellen, men samtidig også som begrunnelse for å bevare den politiske modellen. Slik han skriver historien, blir innlemming av markedselementer, slanking av staten og mer satsing på eksportøkonomi, nødvendige og riktige, og en fortsettelse av den revolusjonære kampen. Jeg har vist hvordan Raúl trekker linjer tilbake i historien, til før kolonitiden, via uavhengighetskrigene, kampen mot Batista og revolusjonen til dagens ettpartistat, og etablerer kontinuitet.

Raúl bruker altså historien og den nasjonale diskurs for å legitimere både økonomiske reformer og kommunistpartiets fortsatte makt. Argumentasjonen framstår som en variant av sirkelargumentasjon: Revolusjonen var nødvendig for å sikre nasjonal uavhengighet, og for å sikre revolusjonen og dens resultater, er nasjonal uavhengighet en forutsetning. For å sikre nasjonal uavhengighet og Revolusjonen, trengs kommunistpartiet som folkets strategiske

våpen. Et flerpartisystem vil undergrave uavhengigheten, slik det gjorde i årene for revolusjonen, er tenkningen. Raúl vil at pressen skal avsløre feil og mangler, men ytringsfriheten gjelder innenfor den sosialistiske modellen og i respekt for den. Opposisjonelle som slåss mot Revolusjonen med ideologisk og materiell støtte fra utlandet, særlig fra USA, regnes som femtekolonister og fiender. Analysen viser hvor sentralt blokaden og det fiendtlige forholdet mellom USA og Cuba er i Raúls revolusjonskonstruksjon. Historien, fra invasjonen i 1898 til 1902, via amerikansk dominans over landet i flere tiår fram til revolusjonen, blokade og politisk og diplomatisk strid brukes som tung argumentasjon for dagens regime. Blokaden har hatt store økonomiske konsekvenser for cubansk økonomi. Men Raúls taler viser at han velger å legge mer vekt på regimets egne feil og manglende oppjustering av den økonomiske modellen. Blokaden synes i Raúls konstruksjon å fungere som en politisk legitimering for regimet, vel så mye som en forklaring på økonomiske problemer.

Enhver historieskriving åpner noen perspektiver, og lukker andre. Det er andre elementer og hendelser i historien som kan trekkes fram og bygges på, og andre tolkninger er tenkelige.

Raúl's historieskriving utfordres i tekster jeg skal analysere i det følgende.

4.14 Andre aktører

Som tidligere redegjort for, er massemedia på Cuba statskontrollerte, og ytringsfriheten er begrenset. Dette setter klare grenser for en åpen, kritisk debatt om en politisk leders tale, hans historieskrivning og anvisning til løsning. Men med utgangspunkt i reformforslagene til partikongressen og den påfølgende partikonferansen har det pågått en debatt som blant annet kommer til uttrykk i tidsskriftene *Espacio Laical* og *Temas*.¹⁷⁴ Det dreier seg om lederartikler, kommentarer, forskningsartikler, større intervjuer eller avskrift av paneldebatter. Jeg må også her gjøre et utvalg, og har valgt tekster som enten gir helhetlige analyser eller bidrar til å vise bredden i debatten. Jeg vil bruke dette tekstmaterialet til å avdekke andre diskursive

¹⁷⁴ *Temas* har et opplag på 3000 eksemplarer, mens *Espacio Laical* har et opplag på 4500. I tillegg distribueres tekstene via mailsystemet og kan leses online av de på og utenfor Cuba som har internettilgang. Kilder: Viseredaktør i *Temas*, Raúl Garcés, og viseredaktør i *Espacio Laical*, Lenier González. Jeg har lastet ned artiklene fra nettutgavene.

konstruksjoner om Revolusjonen, reformene og Cubas framtid enn dem Raúl Castro som regimets leder står for.

Disse tekstene har en annen status og funksjon enn Raúl Castros taler. Hans taler inngår i institusjonene kommunistpartiet og staten med den tyngde det gir i det cubanske samfunnet, og den diskursive sammenheng det innebærer. Han er lederen med ansvar for gi et helhetlig budskap, binde sammen fortid, nåtid og framtid. Jeg viser til Neumanns drøfting av institusjonenes betydning som ressurs for politiske taler.¹⁷⁵ Tekstene jeg nå skal analysere, bruker Raúl's taler og dokumentene til partikongressen og partikonferansen som referanseramme for debatt og kritikk innenfor de rammene som er mulige og tilgjengelige. I perioden fra forslagene til økonomiske reformer ble lagt fram i november 2010 til etter våren 2012, etter partikongressen, har jeg registrert et trettital artikler i *Temas* og *Espacio Laical* som direkte handler om reformprosessen eller sider ved den.¹⁷⁶ Min metode er ikke kvantitativ, men det er likevel viktig at diskursanalysen bygger på et representativt bilde av debatten og fanger opp de sentrale debattemaene. I dette materialet ser jeg to tyngdepunkter: Det ene er fokus på manglende politiske reformer, og etterlysning av endringer som sikrer mer mangfold, deltakelse og demokrati. Det andre er debatt om de økonomiske reformene, om de er tilstrekkelige for å løse de økonomiske problemene, og hva man kan lære av andre land som har gått fra en planøkonomi til en økonomi med større eller mindre grad av kapitalistiske innslag, som Kina og Vietnam.

4.15 Mangfold og demokrati

Under tittelen ”No nos cansaremos de abogar por los cambios necesarios,” eller ”Vi slutter ikke å kjempe for nødvendige endringer” i mulig norsk oversettelse, skriver lederskribenten i *Espacio Laical* dette i nr 2/2011, etter avslutningen av kommunistpartiets sjette kongress:¹⁷⁷

¹⁷⁵ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 128.

¹⁷⁶ Det finnes i tillegg korte artikler, som bokanmeldelser eller replikker, samt artikler som i hovedsak handler om kultur- eller historiske temaer, som spesialperioden, som indirekte henviser til reformprosessen og den aktuelle debatt.

¹⁷⁷ *Espacio Laical*, “No nos cansaremos de abogar por los cambios necesarios,” 2 (2011):5.
<http://espaciolaical.org/contens/26/0500.pdf>

Sitat 29: "Samfunnet på øya lider under så store og grunnleggende mangler at man ikke orker å vente lenger, nødvendigheten av endringer for å løse denne farlige situasjonen er i de fleste cubaneres bevissthet."

I likhet med Raúl slår forfatteren fast at Cuba befinner seg i en kritisk situasjon, og at det haster med tiltak. Men beskrivelsen av dagens samfunn er mer negativ, og forfatteren, som påberoper seg støtte fra et flertall i befolkningen, uttrykker nærmest en desperat utålmodighet. Han viser til et sitat av Fidel der han sa at "alt som bør endres, må endres", og at dette budskapet er blitt forsterket av Raúl. I denne bestrebelsen støtter Raúl seg på en stor del av den revolusjonære delen av befolkningen, skriver forfatteren. På denne måten formidler lederskribenten at de som støtter det revolusjonære regimet, ikke er hele befolkningen, og at heller ikke alle innenfor regimet støtter reformene. Han gir så sin analyse av debatten etter partikongressen: Noen er misfornøyde med at partikongressen ikke ga startsignal til en større økonomisk omstilling, mens "den lille andelen" som ikke vil endre noe, er fornøyde. Noen mener reformene som er vedtatt på partikongressen, er en bra begynnelse, men er misfornøyde med manglende dristighet og perspektiv. Ifølge lederskribenten blir Raúls budskap sett på som positivt av "et overveldende flertall av folket."

Sitat 30: "Det inngir håp at delegatene har erkjent nødvendigheten av å sette økonomisk framgang som landets fremste mål, og at de for å oppnå det, har besluttet å desentralisere statsøkonomien, skape en privat sektor og i større grad godta markeds mekanismer."

Men lederskribenten mener mange er kritiske til mangel på politisk fornyelse og til forholdet mellom kommunistpartiet og resten av samfunnet. Han tror ikke partiet vil få et "horisontalt" forhold til befolkningen så lenge det ikke er vilje til å endre artikkel 5 i Konstitusjonen, som:

Sitat 31: "gir PCC (en organisasjon som bare samler en liten del av befolkningen) rett til å styre og rettlede staten og samfunnet."

Dette er en annen diskursiv konstruksjon av den cubanske virkeligheten enn den Raúl viser gjennom talene jeg har analysert. Der framholder Raúl at PCC representerer et overveldende flertall av befolkningen, og er befolkningens fortropp. Han viser til at det cubanske folk gjennom en folkeavstemning har støttet den nåværende konstitusjonen, der artikkel 5 slår fast at kommunistpartiet er landets eneste lovlige parti og samfunnets ledende kraft.

Lederskribenten slår imidlertid fast, i en parentes, at PCC representerer et mindretall. Ifølge skribenten henger mange temaer fortsatt i lufta når det gjelder de økonomiske reformene:

Sitat 32: ”Blant dem desentraliseringen av den statlige økonomien og garantier for den nye private sektoren (som etter vår mening bør gjøres robust og utvides til produksjonssektoren, men selvsagt være forpliktet til å bidra til fellesskapet gjennom skatt),...”

Her kommenterer lederskribenten, igjen i parentes, et viktig punkt i debatten om de økonomiske reformene: Skal privatiseringen bare gjelder deler av tjenestesektoren, som restauranter, frisører, håndverkere, taxidrift osv., eller skal den utvides til industrien? Jeg kommer tilbake til dette spørsmålet senere i kapittelet. Forfatteren mener også det er uklart hvordan de som faller ut gjennom innsparingen i statssektoren, skal klare seg, og etterlyser analyse av hvordan befolkningens samfunnsmessige og politiske deltakelse kan økes, hvordan kvaliteten i skole og helse kan bedres. Lederartikkelen slutter slik:

Sitat 33: ”En plutselig og traumatisk endring av hele den cubanske modellen er verken mulig eller ønskelig. Det som haster og er nødvendig, er en gradvis, men reell fornyelse for å få til en bærekraftig utvikling og større frihet. Vi forstår at dette må gjøres i rolige former, gitt våre historiske og politiske omstendigheter, men uten uansvarlige utsettelse. Vi håper kongressen har startet denne prosessen. Det er endringer som ikke kan utsettes mer. Det er opp til oss cubanere, som drømmer om et fritt og uavhengig fedreland, som er utviklet og garanterer personlige og sosiale rettigheter for alle, å finne den beste måten å kjempe for dem på, og jobbe beslutsomt for å fremme dem. Vi slutter aldri å slåss, på en moden og ansvarlig måte, for nødvendige endringer.”

Lederskribenten trekker på den nasjonale diskurs, befester ønsket om nasjonal uavhengighet og legger Revolusjonen til grunn. Men innenfor den demokratiske diskurs om deltakelse og representativitet konkluderer han imidlertid helt annerledes enn Raúl. Det er ikke partiet, men mangfold og bredere beslutningsprosesser som kan sikre oppslutning om revolusjonen og dens resultater. Det er verd å merke seg at forfatteren ikke ønsker et brått regimeskifte, men gradvise reformer.

4.16 Etterlyser ny konsensus

Perspektivet fra lederartikkelen, at det haster med reformer som sikrer befolkningens deltakelse i beslutningsprosessene, går igjen i artiklene i *Espacio Laical*. Følgende artikkel, ”Cambios en marcha y consensos por lograr”, av José Ramón Vidal, er ett eksempel.¹⁷⁸ Vidal mener de økonomiske reformene peker i riktig retning, men kritiserer at gjennomføringen fortsatt skal bygge på kommunistpartiet, de statlige institusjonene, masseorganisasjonene og kadrene, som i virkeligheten er ”den politiske modellen vi arvet fra realsosialismen i forrige århundre.” Vidal påpeker at modellen og ideene fra den tidligere sosialistiske blokken ikke er underlagt kritisk analyse ”tross lærdommen fra nyere historie.”

Sitat 34: ”Man begrenser fortsatt borgernes deltakelse til høringer og rådslag, og vil være lydøre overfor deres krav, men det finnes ikke noen nye ideer i tekstene om hvordan man skal øke borgernes deltakelse i de politiske beslutningsprosessene, ei heller hvordan man skal styrke folks kontroll med institusjonene og lederne, heller ikke en kritisk refleksjon om hvordan man i praksis skal etterleve det som står skrevet i gjeldende lov.”

Vidal tror ikke reformene får den ønskede virkning hvis ikke også den politiske beslutningsprosessen endres. Han frykter at mer makt flyttes til byråkratiet når Cuba får en modell der en økonomisk logikk blir dominerende, og institusjoner for folkelig kontroll mangler. Den administrative kontrollen mot korrupsjon og maktmisbruk som Raúl understreker i sitt budskap, er ifølge Vidal ikke tilstrekkelig for å sikre at kursen er i tråd med nasjonens interesser. Han mener krisa som oppsto på Cuba etter sammenbruddet i den

¹⁷⁸ José Ramón Vidal, ”Cambios en marcha y consensos por lograr”, *Espacio Laical*: 3 (2011), 34-36. <http://espaciolaical.org/contens/27/3436.pdf>. Mulig oversettelse: ”De pågående endringene og betingelsene for konsensus.”

sosialistiske blokken, og som ikke er over, har brutt ned konsensusen om landets prosjekt, og han etterlyser en analyse av hvordan man kan skape enighet rundt et nytt felles nasjonalt prosjekt. Han mener det finnes verdier i nasjonens historie, særlig fra de siste 50 årene, som flertallet kan samle seg om. Men grunnlaget for konsensus må aldri mer ansees å være en monolittisk enhet. Grunnlaget må være mangfold.

Sitat 35: “Situasjonen som har oppstått gjennom disse årene, med mangler, økende forskjeller, utmattelse etter sosiale mobiliseringskampanjer, med svekket oppslutning om Revolusjonsprosjektet som konsekvens, er en svært vanskelig situasjon som fører til manglende tillit og liten støtte til de foreslåtte endringene i mange sektorer.”

Ifølge Vidal vil de økonomiske reformenes suksess ikke kunne sikres bare gjennom disiplin og effektivitet. Uten et nytt, felles prosjekt for landet som bygger på mangfold og deltakelse for alle, tror han ikke det vil være flertall i folket for å slåss for å bevare det positive som er oppnådd, særlig det siste halve århundret. Dersom artikkelforfatterens situasjonsbeskrivelse er representativ, kan det tyde på at folks tålmodighet er presset til det ytterste, og at regimets legitimitet er truet. Dette perspektivet er uansett, gjennom tekster, en del av revolusjonsdiskursen.

4.17 Det nye, det gamle og Cubas framtid

I artikkelen ”Lo nuevo, lo viejo y el futuro en Cuba” i *Temas* slår jusprofessor og forfatter Julio César Guanche fast at det til tross for at det ikke kommer fram i pressen eller det han kaller de institusjonelle talene, er et stort krav i befolkningen om en oppdatering av den politiske modellen.¹⁷⁹ Ifølge Guanche er økonomien blitt den foretrukne arena for utprøving av ny politikk. Men i motsetning til regimets ledelse, som bare vil fornye den økonomiske modellen og befeste den politiske, mener Guanche at det ikke er mulig å foreta et slikt kille. Han peker på at når staten gir fra seg monopol over økonomien, sysselsettingen og folks inntekter, skapes det rom for nye aktører, og statens politiske kontroll blir følgelig begrenset. Borgernes forhold til staten blir endret. Han beskriver så nye bevegelser og tendenser i det

¹⁷⁹ Julio César Guanche, ”Lo nuevo, lo viejo y el futuro en Cuba,” *Temas* 20.02.2011. http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/JC_Guanche.pdf. Oversettelse: ”Det nye, det gamle og Cubas framtid.”

cubanske samfunnet, en ny ”offentlighet” gjennom mailer, blogger, web’er og tidsskrifter. Guanche sier det har oppstått en ny venstreside som er kritisk til dagens politiske modell, som distanserer seg fra de såkalte dissidentene, men som vil ha debatt om hvordan mangfoldet innenfor Revolusjonen skal komme til uttrykk. Det finnes også en liberaldemokratisk opposisjon med internasjonale kontakter og støtte fra andre land, ifølge Guanche. Han hevder at det er nasjonal enighet om nødvendigheten av politisk fornyelse. Men fornyelsen har så langt bare har dreid seg om økonomi og analyse av kommunistpartiets arbeidsmåter. Foreldete ideer om sosialismen er ikke forkastet, mener han.

Sitat 36: ”På denne måten opprettholdes en diskursiv lojalitet til de verdiene som lå til grunn for den typen sosialisme som er skapt gjennom flere tiår på Cuba, men det tas ikke på en tydelig måte avstand fra den delen av dens praksis som skadet utviklingen av en demokratisk konstruksjon.”

Guanche viser til partikonferansens *Base*-dokument der partiets kadre manes til tettere oppfølging av masseorganisasjonene. Istedenfor å ”perfeksjonere” denne typen relasjon burde man gi disse organisasjonene full frihet til å bygge opp demokratiske prosesser, mens partiet burde ta et politisk lederskap. Slik ville man sikre mangfoldig representasjon av aktører og synspunkter, mener artikkelforfatteren. Som i de to foregående artiklene kommer det her fram et helt annet syn på demokrati og representasjon enn i Raúl’s konstruksjon. Guanche går mot *Base*-dokumentets konstruksjon av enhet mellom PCC og Revolusjonen, grunnlagt på ideen om at fedreland, Revolusjon og sosialisme er uløselig knyttet sammen. Han slår fast at enhet i dag er noe annet enn i 1959. Den gangen bygde plattformen på uavhengige organisasjoner med ulik profil. I dag går oppfordringen om enhet ikke ut fra erkjennelse av forskjeller og mangfold. Dermed blir det en enhet basert på uniformitet. Ideen om partiet som folkets fortropp, som den politiske modellen bygger på, er fra det forrige århundre og foreldet, ifølge Guanche. Som dokumentert gjennom analysen av Raúl’s taler, er sammensmeltingen av Jose Martí’s uavhengighetskamp, revolusjonen i 1959, sosialismen og kommunistpartiets rolle i staten essensen i Raúl’s konstruksjon av Revolusjonen. Denne fortellingen utfordres altså av Guanche:

Sitat 37: ”Samtidig ville det være revolusjonært å hente fram den demokratiske nasjonalismen som ble utviklet på Cuba av José Martí, som, uten å sette et ideologisk stempel på nasjonen, fremmer samfunnsmessig inkludering av befolkningen og like politiske rettigheter for borgerne.”

Her skiller Guanache mellom nasjon og politisk system, mellom Martí og nåværende ledere. Dette er en grunnkritikk av Raúls demokratikonstruksjon. Guanache trekker på den nasjonale diskurs, men kommer ut med en helt annen konklusjon enn Raúl. Han slår fast at patriotismen gjelder nasjonen og republikken, ikke det politiske regimet. Dermed underkjenner han partiets legitimitet som representant for alle. Han konstaterer at bare partimedlemmer har rett til å påpeke feil og mangler ved partiets lederskap innenfor gjeldende konstitusjon.

Sitat 38: ”PCC har ingen grunnlovsfestet plikt til å stå demokratisk til ansvar overfor hele samfunnet.”

Guanache viser til den marxistiske teoretikeren Antonio Gramsci når han hevder at partiet bør ha en politisk-moralsk oppgave, mens staten bør være nøytral og ikke ideologisk definert. Denne motsigelsen er ikke løst i konstitusjonen fra 1976, hevder Guanache. I sum bryter Guanache her den linjen Raúl har etablert i sin konstruksjon av Revolusjonen, fra Martí og det nasjonale, via revolusjonen, sosialismen, kommunistpartiet og staten.

4.18 Krav om politiske reformer

Artikkel 4 i utvalget er avskrift av en paneldebatt, kalt *dossier*, om den forestående partikonferansen, og er trykt i *Espacio Laical*.¹⁸⁰ Temaet er forventninger til konferansen og utfordringene kommunistpartiet står overfor, blant annet med utgangspunkt i den avholdte partikongressen og *Base*-dokumentet. Forfatteren Victor Fowler mener *Base*-dokumentet mangler analyse av krisa i marxismen, globaliseringen og den aktuelle situasjonen på Cuba, og at dokumentet ikke evner å formulere en ny identitet for regimet. Hvem er vi, hvor går vi, hva har krisa gjort med oss og våre holdninger? Slike spørsmål besvares ikke, ifølge Fowler.

¹⁸⁰ ”Dossier,” *Espacio Laical* 1 (2012): 26-44. <http://espaciolaical.org/contens/29/2644.pdf>

Han etterlyser en vurdering av hva det betyr for kommunistpartiets rolle som ledende kraft og produsent av ideer og tolkninger av verden, at den sosialistiske leir ikke lenger finnes. Samfunnsforsker Ovidio D'Angelo gjentar kritikken om at partikongressen bare drøftet endring av den økonomiske modellen, og ikke den politiske. Han sier reformene har samfunnsmessig betydning langt ut over det økonomiske.

Også tidsskriftredaktør Orlando Márquez sier at beslutningene som kommunistpartiet tar, angår alle cubanere "hvis flertall ikke er kommunister". Han sier at Cuba befinner seg i avgjørende epoke i sin historie. De beslutninger som tas, de åpninger og lukkinger som foretas, vil ha store konsekvenser. Han mener Cuba trenger økonomiske reformer, men tviler på at den politiske modellen kan sikre gjennomføringen. Han viser til erfaringer fra tidligere Sovjetunionen der politiske ledere som prøvde seg på reformer, møtte veggen. Siden økonomien var underlagt partisentralismen, førte det til en umulig konkurransesituasjon for statsbedriftene, og den sovjetiske sosialismen kollapset. Han påpeker at denne sentralismen som kan være en arv fra det russiske imperiet, for å kontrollere ikke-russiske nasjoner, ble kopiert av alle andre sosialistiske land, også Cuba.

Sitat 39: "Jeg tror de økonomiske reformene på Cuba, eller oppjusteringen av modellen, går framover til et punkt der de stopper opp helt til det politiske spørsmålet er løst."

Márquez sier det ikke er et spørsmål om sosialisme eller kapitalisme, men et spørsmål om hva som fungerer, og hva som ikke gjør det. Han setter spørsmålet på spissen: Hva er viktigst, personen eller ideologien? Økonomien til familiene og nasjonen, eller partistatuttene? Márquez gir her uttrykk for et pragmatisk syn på den økonomiske modellen, og kritiserer indirekte regimet for å være mer opptatt av ideologi og partiets ve og vel enn av borgerne og nasjonens velferd.

Også D'Angelo gir en annen versjon av demokrati og deltakelse enn den Raúl's taler. Han viser til *Base*-dokumentet som slår fast at PCC 's oppgave er å forene alle patrioter i den

overordnede kampen for sosialisme. Dette er problematisk, ifølge D'Angelo, fordi det mangler en analyse av grunnlaget for enighet og enhet. Og hvis PCC ønsker å forene alle patrioter for sin sak, må det sette seg inn i debatten som pågår blant folk som anser seg som patrioter. Men ifølge D'Angelo har folk begrenset mulighet til å uttrykke sine tanker og ideer om sosialismen eller andre mulige modeller fordi det mangler arenaer og medier for det. I følgende sitat beskriver D'Angelo den rådende framstilling av Revolusjonen som en konstruksjon:

Sitat 40: ”På den annen side har forestillingen om den sosialistiske staten, sentralisert, med bare statlig eiendom og med kommunistpartiet som samfunnets ledende kraft, med staten og organisasjonene, ja, i praksis hele samfunnslivet underlagt seg - en idé som har fungert i bestemte historiske kontekster og vært avhengig av nytolkning - blitt sett på som naturgitt. Den har blitt sett på som absolutt sannhet og anvendelig i alle samfunn som har bygd på sosialistiske ideer.”

Ved å betrakte den dominerende ideen om sosialisme, den Cuba har vært styrt etter i flere tiår, som en konstruksjon og som en av flere mulige, foretar D'Angelo her en diskursanalyse. Han relativiserer modellen og frigjør den sosialistiske idé fra modellen med ett parti som styrer det meste i samfunnet. Han konkluderer med at det er behov for å utvikle en politisk teori for en samfunnsmodell bygd på det humane i den opprinnelige sosialismen.

Dette er en annen analyse enn den Raúl foretar. Som vist skiller Raúl sosialismen fra en total og paternalistisk stat, som han mener har vært en overtolkning av marxismen-leninismen, men han fastholder kommunistpartiets plass som eneste arena for politisk deltakelse og beslutningsprosess.

Medlem i redaksjonsrådet i *Espacio Laical*, Alexis Pestano, sier at siden gjeldende konstitusjon slår fast at PCC er samfunnets ledende kraft, ”uavhengig av om man er enige i om denne bestemmelsen eller ikke”, er det logisk at partiet tar grep for å sikre at de kan være en slik fortropp og ha relevans for det cubanske samfunnet.

Sitat 41: ”I virkeligheten, uten at det innrømmes åpent, er det åpenbart at PCC er interessert i å ta beslutningsmakten tilbake til partistrukturere gitt den rollen som

konstitusjonen gir partiet, noe som har vært tilslørt under den ”caudillistiske” og personlige styringen som brøt med partibyråkratiets regler. Disse miljøene ser nødvendigheten av å gjeninstitusjonalisere partiet, og blant disse finner vi de som har størst forventninger til partikonferansen.”¹⁸¹

Her kommer Pestano med temmelig utslørt kritikk av Fidel Castro. At Fidel overså partiorganisasjonen, er en påpekning flere i debatten kommer med, og i samsvar med analysen Bert Hoffmann og andre har gjort av overgangen fra et karismatisk til institusjonelt legitimert autoritært regime, som jeg viste til i kapittel 2. I Raúl's versjon heter det at Fidel er så unik at ingen enkeltperson, bare partiet, er verdig arvtaker. Ifølge Pestano må partiet, hvis det skal kunne fylle sin rolle som fortropp i et samfunn med økt mangfold, tillate debatt i egne rekker. Det må frigjøre seg fra rollen som det eneste lederskapet, og gå ”ut av monopolets fengsel.” Å ta initiativ til at artikkel 5 i konstitusjonen fjernes, ville være det tydeligste tegn på fornyelse av PCC, sier Pestano. Han ser *Base*-dokumentet som en fortsettelse av prosessen på den fjerde partikongressen i 1991, da partiet startet en introspektiv søken etter kjernen i sitt prosjekt.

Sitat 42: ”Det som kjennetegnet den prosessen, var at det ble satt likhetsegn mellom Nasjon, Fedreland og Revolusjon, der den marxistiske teorien om en sosial revolusjon og arbeiderklassens rolle – nødvendigvis universell og overnasjonal - ble sett på som et virkemiddel av sekundær karakter.”

Pestano gjør her også en diskursanalyse, idet han viser at det cubanske regimet gjennom historien har justert sosialismens innhold, fra å fokusere på arbeiderklassen og dens internasjonale karakter til å fokusere på nasjonal uavhengighet. Gjennom følgende sitat, ved å bruke kristne, teologiske metaforer, nærmest latterliggjør han denne treenigheten:

Sitat 43: ”Fedrelandet er opprinnelsen til alt, det er ikke konstruert, men frigjort og synliggjort, åpenbart gjennom Revolusjonen, som blir dens åpenbaring, dens håndgripelige uttrykk som i sin tur konkretiseres i Historien, og befrukter det gjennom

¹⁸¹ Caudillismo brukes i latinamerikansk kontekst om en type autoritært lederskap bygd på karisma og personkultus. Se Encyclopedia Britannica. <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/100372/caudillo>

sosialismen. Det forjettede Cuba viser seg gjennom det revolusjonære Cuba, og blir konkret gjennom det sosialistiske Cuba, i en enkel og perfekt syklus som omfatter alt.”

Ved å bruke et teologisk paradigme om Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd gjør Pestano narr av den totalitære tenkningen. Ettersom Sannheten ikke åpenbarer seg selv på grunn av synden, har man Partiet, som bare kan være ett fordi det representerer den revolusjonære sannhet. Partiet blir slik både årsak og virkning, utlegger Pestano. Han mener *Base-*dokumentet bekrefter at en teologisk visjon, og følgelig en teleologisk, har preget den offisielle tolkningen av forholdet mellom fedrelandet, nasjonen, Revolusjonen og PCC siden 1959. Og han mener denne konstruksjonen har blitt styrket etter sosialismens fall i Europa.

4.19 Politisk mangfold

Viseredaktør i *Espacio Laical*, Lenier González, sier Raúl Castros maktovertakelse markerer en ny etappe i Cubas historie. Epoken da Fidel Castros karismatiske lederskap dannet grunnlag for konsensus i landet, er over. Den statssosialistiske modellen er i krise, og dette sammen med et helt nytt samfunnsmessig landskap stiller regimet overfor langt større utfordringer enn å fornye den økonomiske modellen, mener han. Han sier det er vanskelig å slå fast hva det cubanske folk ønsker og lengter etter, fordi det på Cuba ikke finnes måter å måle dette på gjennom meningsmålinger og offentlig debatt. Men i likhet med Guanche viser han til en intens debatt blant intellektuelle og politisk interesserte i samfunnet. Denne blandingen av blogger, buletenger, websider, tidsskrifter, mailer, videoer osv. har skapt et virkelig politisk laboratorium der Cubas framtid skapes, ifølge González. Han sier det framtrer et spekter av politiske syn.

Sitat 44: ”Videre, og det er svært viktig, er eksistensen av et mangfoldig politisk og ideologisk spekter blitt synlig på Øya, fra høyre til venstre, noe som er typisk for et hvilket som helst vestlig land. Mellom de ulike reflekterte miljøene er det en klar enighet om nødvendigheten av å erstatte modellen med statssosialisme som styrer landet.”

González sier han primært ville ønsket flere partier som, på grunnlag av Martí's ideal om nasjonal uavhengighet, kunne bygge et fellesskap. Men siden det ikke er slik, som han sier, må partiet endre seg slik at det setter borgerne i sentrum. Hvis partiet gjør det, har det:

Sitat 45: ”de beste muligheter for å rekonstruere sin legitimitet som organisert politisk kraft og bli en sentral aktør som bidrar til at vi kommer ut av den nåværende nasjonale krise.”

González løsriver her Martí's kamp for nasjonal uavhengighet fra modellen med ett parti. Han mener å bygge på Martí's ideal når han tar til orde for et flerpartisystem. Han gir så uttrykk for en pragmatisk, i alle fall realistisk, holdning til dagens regime, og gir råd til PCC. Men samtidig formidler han at PCC i dag ikke er noen sentral kraft. Partiet må gjøre en jobb for å gjenoppbygge sin legitimitet. Dette er igjen et annet bilde av den politiske virkeligheten enn den Raúl har formidlet i sine taler.

Ifølge González har andre politiske aktører har gjort seg gjeldende i det cubanske samfunnet, særlig de siste årene. Han beskriver en høyreside med ideologisk og materiell tilknytning til Miami, Madrid og internasjonal høyreside. Ifølge González har høyresiden ikke klart å bli en del av den dynamiske politiske debatten som har kommet i den digitale epoken. Unge bloggere har fylt dette tomrommet, og har fått støtte ”i kapitalistiske sentra og deler av eksilmiljøene i Miami og Madrid”, men har ikke klart å formulere et politisk program for Cuba. Disse gruppene ser ikke på den cubanske regjering som en legitim endringsaktør for framtida, ifølge González. Han beskriver så en ung venstreside, som er mer mangfoldig og som har skaffet seg en framtrædende plass i den nye offentligheten. Disse aktørene har knyttet seg til internasjonale bevegelser og til latinamerikansk venstreside. De er, ifølge González, ikke imot det cubanske regimet, men imot deler av regjeringens politikk. De anser seg som Revolusjonens arvtakere. González viser til Julio Cezar Guanche, som leter etter spor i cubansk historie etter andre typer sosialisme, som republikansk sosialisme og sosialdemokrati. Han viser også til politolog Arturo López-Levy som beskriver tre hovedgrupper av aktører på den cubanske scene: De som vil ha et folkelig opprør som den

arabiske våren og fjerning av regjeringen, de som vil ha status quo og de som vil ha en gradvis og ordnet forandring av det aktuelle systemet.

Sitat 46: ”Den moderate, reformvennlige gruppen er meget stor på Cuba. De ønsker en overgang til et politisk system som garanterer et uavhengig fedreland, økonomisk velstand og en gradvis demokratisering av landet, uten brå avvikling av de gjeldende institusjonene, og uten å kaste over bord den cubanske Revolusjonens symbolverdi, fordi denne kapitalen er næret av øyas nasjonalisme, som har sterke røtter i folket.”

Nok en gang framkommer en annen versjon av det cubanske samfunnet og det politiske landskapet enn det Raúl beskriver, der kommunistpartiet er den ledende kraft og fortsatt skal være befolkningens fortropp, og der det store flertallet av befolkningen har sluttet opp om partiet. González beskriver et politisk mangfold som krever en ny politisk modell. Ved å trekke på både en demokratisk, økonomisk og nasjonal diskurs og gjennom intertekstualitet, beskriver han et mangfold av posisjoner og tendenser med forbindelser til verden utenfor Cuba. Innenfor den økonomiske diskurs støtter han reformprosessen, uten å gå nærmere inn på den, og innenfor den nasjonale diskurs ønsker han naturligvis selvstendighet, men, i motsetning til Raúl, bygd på politisk mangfold. Han understreker Revolusjonens betydning og ønsker gradvise reformer, ikke brudd og brå omveltninger, og sier at det reformvillige flertallet håper at Raúl vil gå i spissen for gradvis overgang til et regime der borgerne, gjennom sine nye uttrykksformer, får hovedrollen. Kommunistpartiet må jobbe for samfunnsmessig dialog, lytte til folk og gi deres synspunkter vekt og mening, sikre adgang til mediene for alle og legge til rette for at alle syn kommer fram, sier González:

Sitat 47: ”Å bygge en nasjonal konsensus burde være et hovedmål for en organisasjon som ønsker å rekonstruere sitt hegemoni.”

De foregående tekstene dokumenterer grunnleggende kritikk av den politiske modellen med kommunistpartiet som eneste lovlige parti og samfunnets ledende kraft. Disse aktørene bruker langt på vei samme diskursive ressurser som Raúl, men kommer til andre konklusjoner. Mens Raúl trekker på den nasjonale diskurs for å legitimere den gjeldende politiske modellen med

ett parti, bruker disse aktørene den nasjonale diskurs til å argumentere for mer mangfold i beslutningsprosessene og mot ettpartistaten. De plasserer seg mer eller mindre uttalt innenfor Revolusjonen, men definerer den demokratiske arven, det demokratiske innholdet, annerledes. Innenfor den økonomiske diskurs kan disse tekstene tyder på mindre konflikt. Flere av deltakerne i debatten peker, som vist, på at de økonomiske reformene ikke vil lykkes uten politiske reformer. De støtter de økonomiske reformene, men noen sier også klart at markedsreformene må gå lenger. Jeg skal nå analysere tekster som mer spesifikt drøfter og dels utfordrer de økonomiske reformene som ble vedtatt på partikongressen i april 2011.

4.20 Lære av Kina og Vietnam?

Hvor går Cuba, velger landet å kopiere Kina? Eller er Vietnam en bedre modell? Dette er spørsmål som stilles i Cuba-forskning og i debatt, også på Cuba. Som vist tidligere i kapitlet slår Raúl fast at Cuba ikke skal kopiere noen, men finne sin egen vei. Samtidig viser han til at man skal lære av andres erfaringer, både positive og negative. I artikkelen ”¿Es aplicable el modelo chino o vietnamita en Cuba?” drøfter økonomiprofessor Julio A. Díaz Vázquez nettopp dette.¹⁸²

Han viser til at Kinas økonomiske politikk fra 1978 har ført landet høyt opp på lista over verdens største økonomier, og at Vietnam etter renovasjonspolitikken midt på 80-tallet har hatt vekst. Han understreker at disse landene viser en annen retning innenfor sosialismen enn den såkalte realsosialismen. Disse modellene er tilpasset landenes forhold og nye realiteter, slik den cubanske modell også må tilpasses cubanske forhold:

Sitat 48: ”Idet man tar fatt på oppdateringen av den økonomiske modellen på Cuba, slår man igjen fast at revolusjon, sosialisme, suverenitet og nasjonal uavhengighet er bundet sammen.”

¹⁸² Julio A. Díaz Vázquez, “¿Es aplicable el modelo chino o vietnamita en Cuba?” *Temas*, 20. 03. 2011. http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Julio_Diaz_Vazquez2.pdf
Min oversettelse: ”Kan den kinesiske eller den vietnamesiske modellen brukes på Cuba?”

Díaz, som er økonom, legger altså den politiske modellen og Raúl's konstruksjon av Revolusjonen og sosialismen til grunn. Díaz sier at Kina og Vietnam tok utfordringen med å gjenintegre seg i den globale økonomien, med de regler som gjelder der, noe Cuba også må gjøre. Han mener utfordringen for Cuba er større på grunn av USAs blokade, men peker også på andre struktur- og kulturforskjeller. Han trekker fram to viktige lærdommer: At den sovjetiske modellen ikke fungerte for Cuba, og at reformene i Kina og Vietnam ble introdusert av "de historiske lederne." Ifølge Díaz var det i begge land en fordel at kommunistpartiet ledet reformprosessen med innføring av markedsreformer, fordi det var viktig å sikre sosial stabilitet. Slik gir Díaz støtte og legitimitet til Raúl's reformprosjekt. Han setter det nasjonale og Cuba inn i en internasjonal kontekst. Slik trekker han også på en nasjonal, en økonomisk og en demokratisk diskurs. Díaz drøfter så markedes to ansikter: Det som stimulerer til økt innsats, økt produksjon og økt vareutvalg. Det andre som stimulerer til egoisme og misunnelse. Han mener det gjelder å bruke det beste av det første og bremse det siste, og konkluderer med at markedet i seg selv verken er kapitalistisk eller sosialistisk.

Díaz peker på at både Kina og Vietnam startet med jordbruksreformer, for å øke matproduksjonen, men også for å prøve ut nye eiendoms- og driftsformer. Etter hvert som reformene viste seg vellykkede, utvidet man modellen til å gjelde andre sektorer. Han sier det tar tid å endre holdninger, som ideen om en paternalistisk stat, og dermed at det tar tid å reformere den økonomiske modellen:

Sitat 49: "Det vil ta mer enn én generasjon å komme over traumet som oppsto da én virkelighet forsvant, og tilpasse seg en ny og svært annerledes virkelighet."

Díaz' innlegg kan leses som en støtte til Raúl's reformprosjekt og en drøfting av mulige veier videre. Økonom og utviklingsekspert Rafael Betancourt har derimot en kritisk analyse av reformene i artikkelen i *Temas*.¹⁸³ Han sier først at debatten om Retningslinjene før partikongressen viser den cubanske sosialismens grunnleggende demokratiske karakter, selv

¹⁸³ Rafael Betancourt, "Observaciones en torno al Proyecto de Lineamientos," *Temas* 03.02.2011. http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Rafael_Betancourt.pdf. Mulig oversettelse: "Tanker omkring Retningslinjene."

om han etterlyser enda større åpenhet. Han ønsker langt mer omfattende reformer for å få fart på den cubanske økonomien: Han vil gi kooperativene og statsbedriftene frihet, innenfor gitte regler, til å importere det de trenger til produksjonen, via cubanske eller utenlandske selskaper, og til å eksportere sine produkter og tjenester. Han vil gjøre langt mer for å modernisere bank- og kredittsystemet og sikre moderne og lettvinde betalingsløsninger, som ”finnes i resten av verden.” Kredittkort, nettbanker og andre moderne instrumenter vil få fart på transaksjonene og øke pengesirkulasjonen, noe som vil stimulere til vekst.

Sitat 50: ”Det finnes en stor pengemengde – i begge valutaene – i befolkningen, som ikke er på sparekonti, og som følgelig ikke brukes til å finansiere investeringer i landet. Hvis man skal få disse pengene i bevegelse, må man ha en tydelig politikk med økt rente og andre virkemidler som oppmuntrer familier og privatpersoner til sparing og investering, for eksempel i livsforsikringspoliser, obligasjoner, aksjer – og en bankpolitikk med vekt på sikkerhet og diskresjon som inngir tillit hos sparerne.”

Betancourt resonnerer innenfor en økonomisk, markedsvennlig logikk når han vil modernisere og ”normalisere” cubansk økonomi. Artikkelforfatteren vil ha statlig og privat samarbeid i langt større grad, også med internasjonale selskap og organisasjoner.

Sitat 51: ”Jeg mener staten bør åpne for muligheten for at ikke-statlige eiendomsformer kan inngå kapitalforbindelser med firmaer og ikke-statlige organisasjoner i andre land, innenfor gitte regler og retningslinjer.”

Betancourt tar her opp et annet følsomt tema: I hvilket omfang utenlandsk kapital skal trekkes inn i den cubanske økonomien. Betancourt peker på at Retningslinjene fullstendig mangler fokus på betydningen av informasjon og IKT for å utvikle økonomien. Det er helt avgjørende å få full tilgang til internett både i statlig og ikke-statlig sektor, mener Betancourt. Sist, men ikke minst, vil Betancourt åpne opp for private i de fleste bransjer. Han mener at lista over yrker som tillates for private er utdatert. Mens 14 prosent av cubanerne har universitetsutdanning, er det ikke ett eneste av yrkene på lista over 124 yrker og jobber som kan drives privat, som krever dette utdanningsnivået.

Sitat 52: “Hvorfor ikke lage en liste over yrker som er forbudt, og overlate til fantasien, markedet og folk flest å definere hva man kan gjøre for å produsere varer og tjenester som har en samfunnsmessig verdi og kan gi sysselsetting?”

Han mener tjenester innenfor utdanning, sport, helse og kultur også bør åpnes for private.

I sum trekker Betancourt opp et program som går mye lenger enn Raúl og vedtakene fra kongressen. Hans modell ligner til forveksling en blandingsøkonomi der statlig monopol bare er reservert noen få, nasjonalt sensitive, bransjer.

4.21 Økonomien først?

Økonomiprofessor Ricardo Torres Pérez peker i artikkelen ”La actualización del modelo económico cubano: continuidad y ruptura” på at de store strukturelle ubalansene i cubansk økonomi oppsto lenge før krisa på 90-tallet, og at reformene har vært usatt altfor lenge.¹⁸⁴ Han viser til at Cuba hadde en økonomi som var avhengig av utlandet for både varer og valuta. Integreringen i den sosialistiske leiren gjorde Cuba avhengig av en teknologi som ikke var konkurransedyktig. Cuba har derfor ikke en økonomisk modell som gjør det enkelt å integrere seg i en global økonomi igjen, påpeker Torres. Han viser til svak konkurranseevne og produktivitet, svak handelsbalanse og flaskehalser i økonomien, ikke minst på grunn av store mangler i videreforedling, transport og andre infrastrukturer. Som eksempel viser han at mye av landbruksavlingene går tapt før de kommer fram til markedet. Avkastningen innen landbruket er svært lav, både i internasjonal sammenheng og i relasjon til land i regionen. I forhold til kunnskapssatsingen i denne delen av økonomien er dette alvorlig. Det rammer ikke bare produksjonen for hjemmemarkedet, men også eksportvarer som kaffe og sukker. På grunn av manglende stimulanser i økonomien står en stor del av jorda ubrukt, mens 80 prosent av landets konsum av matvarer må importeres.

¹⁸⁴ Ricardo Torres Pérez, ”La actualización del modelo económico cubano: continuidad y ruptura,” *Temas*, 8.6.2011. http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Ricardo_Torres.pdf. Mulig oversettelse: “Oppdateringen av Cubas økonomiske modell: kontinuitet og brudd.”

Torres peker på at tjenestesektoren ikke fungerer som støtte for produksjonen. Arbeidskraften er konsentert i helse- og sosialsektoren. Eksport av legetjenester gir eksportinntekter, men skaper ikke ringvirkninger i økonomien, og bidrar derfor heller ikke til å stimulere sysselsetting og etterspørsel. Torres forklarer også hvordan et sentralstyrt system med tildeling av produksjonsressurser ikke presser fram et moderne finanssystem som kan styre ressurser til prosjekter med økonomisk levedyktighet. Den doble valutaen gir misvisende prisinformasjon til aktørene i økonomien, derfor tas det feilaktige beslutninger. Dette sammen med subsidier gjør at bedriftenes resultater ikke er reelle. Virksomhetene er fjernt fra internasjonal handel, noe som hindrer at prisene på verdensmarkedet fungerer som referanseramme for prissetting og investeringer. Alle de strukturelle manglene, eiendomsformene, sentralstyringen av økonomien og store mangler i IKT, bidrar ifølge Torres til å redusere markedets rolle som stimulator for økt produktivitet og økt spesialisering. Torres sier det er gitt at alle disse problemene ikke kan løses gjennom ett dokument, men han anser Retningslinjene for å være et stort skritt framover. Det viktigste mener han, er at landets øverste myndigheter setter økonomien i sentrum:

Sitat 53: ”Kanskje er det beste med dette forslaget, som landets øverste myndigheter står bak, at det plasserer det relativt akutte spørsmålet angående den nåværende økonomiske modellen i sentrum for den nasjonale debatten, og at det legger fram noen ideer for en gradvis endring.”

Torres ser altså på vedtakene fra partikongressen som en nødvendig etappe i en prosess som må fortsette. Han ønsker et større mangfold av eiendomsforhold og større samarbeid mellom statlig og privat kapital. Han mener, som Betancourt, at statsbedriftene ikke har nok frihet til beslutninger om kjøp og salg. Han vil også ha private innslag i langt større deler av økonomien, noe som vil øke sysselsettingsmulighetene. Hvis ikke lista over jobber som kan utføres privat, blir utvidet, vil det stimulere til emigrasjon og vekst i den svarte økonomien.

Sitat 54: ”Om det finnes ideologiske eller politiske argumenter for denne framgangsmåten, så finnes det ingen økonomiske grunner.”

Torres skiller her politikk fra økonomi, og argumenterer ut fra en økonomisk logikk. Det politiske blir en hindring på veien. Det gjelder også følgende hovedproblem i cubansk økonomi: Tilgang på kapital. Investeringer forutsetter kapitalakkumulasjon, og kan komme i strid med vedtaket på partikongressen om at det ikke er lov å samle opp formue i ikke-statlig sektor. Torres kritiserer at de som lykkes best, ikke skal få utvikle seg. Han understreker at de økonomiske reformenes suksess avhenger av investeringer, og mener myndighetene må utvikle en strategi for å trekke til seg utenlandske investeringer (FDI).

4.22 Frykt for neoliberalisme

I en artikkel med tittelen ”La pobreza conceptual, la batalla de ideas y la hegemonía cultural gramsciana” kritiserer kommunikasjonsekspert Darel Avalu Zimertan Torres for å representere en neoliberal, teknokratisk posisjon.¹⁸⁵ Han mener ”disse teknokratene” ikke reflekterer over den dominerende og ”smittsomme” neoliberale tenkningen, men forholder seg ukritisk til den og analyserer hvert land med de samme termer og målestokker uavhengig av deres konkrete situasjon og politiske prosjekt. I beskrivelsen av problemene og ubalansene i cubansk økonomi, ser Torres bort fra USAs blokade mot Cuba, mener Zimertan. Torres ser også bort fra kolonirikdommene som andre land har brukt til å bygge vitenskap og utvikle økonomien, ifølge Zimertan. Han viser til Torres’ kollega, økonomiprofessor Omar Everleny Pérez, som har gjort det klart at folk vil miste jobben som følge av reformene, og at forskjellene vil øke.

Sitat 55: ”Denne tilnærmingen setter økonomien foran borgerne med den feilaktige forestilling at det er den som utgjør det viktigste innholdet i menneskenes liv. Men økonomien er ikke et mål i seg selv, men et middel, til tross for at det ikke er slik det praktiseres i nesten alle land i dag. Økonomien må bli bestemt av nasjonens mål, ikke omvendt, samtidig som målene mangler innhold hvis man ikke tar hensyn til landets konkrete situasjon og muligheter.”

Zimertans posisjon kan synes å bygge på avhengighetsteori, en tenkning som forklarer svak økonomisk utvikling i fattige land med deres rolle i den kapitalistiske verdensøkonomien som

¹⁸⁵ Darel Avalu Zimertan, “La pobreza conceptual, la batalla de ideas y la hegemonía cultural gramsciana,” *Temas*, 20.10.2011. http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Darel_Avalu.pdf
Mulig oversettelse: ”Den begrepsmessige fattigdom, kampen om ideene og det gramscianske kulturhegemoniet.”

råvareprodusenter og underleverandører.¹⁸⁶ I tillegg synes han å mene at økonomien skal underordnes politiske mål. Lederartikkelen jeg analyserte tidligere i dette kapittelet, kan tyde på at det også er krefter i det cubanske samfunnet som ikke ønsker de økonomiske reformene velkommen. Analyser av reformprosessen peker også på at reformene kan bremses og undergraves av motstandere av liberaliseringen i parti og byråkrati.¹⁸⁷

Som er en reaksjon på Torres' artikkel, uttrykker den amerikanske forfatteren Aurora Levins Morales og Harvard-professor Richards Levins bekymring at de økonomiske reformene strider mot sosialismens grunnidé.¹⁸⁸ De forstår den akutte økonomiske situasjonen, men er redd reformene kan svekke fellesskap og solidaritetstenkning. De sier at åpning for privat arbeid skaper klasseforskjeller, og de kritiserer Retningslinjene for å mangle en klasseanalyse. De mener også at dokumentet er fullt av vokabular fra en "borgerlig økonomi", når det snakkes om for eksempel prisforstyrrelser og markedspriser som "naturlige priser". De slår fast at egalitarisme en gang var skrevet "på sosialismens flagg" og representerte befolkningens kollektive mål og solidaritet. Nå forkastes dette likhetsidealet, som bekreftet gjennom Raúl's taler. Bekymringen som disse amerikanske skribentene uttrykker, for at Cuba skal gi opp sine sosialistiske prinsipper på økonomiens alter, er også et perspektiv innenfor Revolusjonsdiskursen.

4.23 Oppsummering av konkurrerende konstruksjoner

Jeg har i det foregående vist eksempler på analyser og kritikk av reformprosessen på Cuba innenfor Revolusjonen som diskursorden. Mens Raúl bruker den nasjonale diskurs til å argumentere for bevaring av det politiske systemet, bruker andre aktører i debatten det nasjonale nettopp i argumentasjonen for demokratiske reformer, ved blant annet å tolke José Martí's budskap annerledes, og ved å lete etter andre kilder i cubansk historie for å rekonstruere en demokratisk sosialisme. Jeg viser til bl.a. Guanche og D'Angelo. Andre aktører, særlig fagøkonomene, plasserer Cuba inn i en global kontekst og bruker det nasjonale

¹⁸⁶ Om uavhengighetsterori, se for eksempel Franko, *The Puzzle of Latin American Economic Development*: 56-59, Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st Century*: 58.

¹⁸⁷ Lenier González Mederos, "Entrevista al profesor Carmelo Mesa-Lago: Mi libro sobre las reformas en Cuba," *Espacio Laical* 2 (2012): 36.

¹⁸⁸ Richards Levins, Aurora Levins Morales, "Respondiendo a Ricardo Torres," *Temas* 27.12.2011, <http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Levins.pdf>, oversettelse: "Svar til Ricardo Torres."

som forklaring på og uttrykk for en uønsket forskjellighet. Noen legger dagens politiske system til grunn, og ser politisk stabilitet som en fordel i en krevende økonomisk omstillingsprosess. Andre fokuserer på manglene ved reformene, og utfordrer de politiske grensene som er satt i forholdet mellom stat og marked, og i synet på utenlandsk kapital (FDI). Disse aktørene opererer i hovedsak innenfor en økonomisk diskurs. De trekker på den nasjonale diskurs dels for å forklare Cubas særegne historie og forutsetninger, dels for å beskrive Cubas forskjellighet fra den ”normale” globale økonomien. Det nasjonale, i den grad det er til stede, blir et argument for større forandringer i den økonomiske modellen. Den demokratiske diskurs er med som en forklaringsramme, til dels som et forsvar for gjeldende politisk modell, som hos Díaz, men ses også som grense for reformenes rekkevidde og suksess, som hos Torres.

5 Hva forteller diskursanalysen?

Nærmere drøfting av funnene

5.1 Innledning

Masteroppgavens prosjekt er å analysere hvilke diskurser som er dominerende i debatten om fornyelsen av Revolusjonen, hvordan regimet redefinerer modellen, og hvorvidt og eventuelt hvordan, de politiske ledernes veivalg blir utfordret. I den empiriske analysen i forrige kapittel viste jeg hvordan Raúl Castro og andre aktører i det cubanske samfunnet trekker på en nasjonal, en økonomisk og en demokratisk diskurs for å skape ulike konstruksjoner av Revolusjonen og fornyelsen av den. At disse diskursene er sentrale i en politisk debatt er i seg selv ikke oppsiktsvekkende. Politikk dreier seg gjerne om fordeling av ressurser, hvordan statens penger brukes best osv. Det interessante er hvordan diskursene er konstruert, hvordan de brukes ulikt etter posisjon og politisk prosjekt, og hvordan relasjonen mellom diskursene er i de ulike versjonene av Revolusjonen. Den nasjonale diskurs er særlig framtrædende som ressurs for legitimering i kriser og omstillinger, der store interesser, gjerne av nasjonal karakter, står på spill.¹⁸⁹ På grunnlag av tekstanalysen er det åpenbart at både Raúl og de andre aktørene setter reformprosessen inn i en slik kontekst. Men konstruksjonene om Revolusjonen, dens historie, nåtid og framtid, er ulike.

Den empiriske analysen viste at det innenfor Revolusjonen pågår en debatt om endringenes karakter og om framtida for den cubanske modellen. Jeg viste hvordan Raúl har justert Revolusjonen og den sosialistiske modellens innhold. Som Julio César Guancho og andre aktører påpeker, endrer reformene forholdet mellom stat og borgere, noe som igjen endrer bildet av Revolusjonen. Dette gir andre aktører diskursive ressurser til å utfordre handlingsrommet ytterligere, for eksempel ved å kreve ytterligere økonomisk liberalisering og økt frihet for borgerne. Jeg vil i dette kapitlet drøfte diskursanalysens funn nærmere. Jeg vil vurdere forholdet mellom den nasjonale, den økonomiske og den demokratiske diskurs innenfor Revolusjonen. Jeg vil også drøfte hva diskursanalysen av reformprosessen kan si oss om Cubas handlingsalternativer framover.

¹⁸⁹ Se kapittel 3.9.

5.2 Struktur, aktør og handlingsrom

Som redegjort for i kapittel 3, bygger diskursanalysen på et premiss om at den samfunnsmessige virkeligheten tolkes og kommuniseres gjennom språket. Den bygger videre på et analytisk skille mellom språk som struktur og språk i bruk. Strukturen trer fram gjennom bruk, og fordi en språkhandling aldri skjer i nøyaktig samme kontekst, vil den konkrete språkbruk modifisere og endre strukturen. I gjennomgangen av diskursanalysen og dens teoretiske grunnlag drøftet jeg forholdet mellom struktur og aktør. Jeg har lagt til grunn at aktørene skriver seg inn i en diskurs gjennom språkhandlinger. Jeg har videre lagt til grunn at aktøren har et handlingsrom, dvs. at det ikke er strukturen som ensidig skaper aktøren eller subjektet, men at subjektet kan påvirke og dermed endre diskursen. Språkbrukere kan slik spille en aktiv rolle i sosial og kulturell endring. Dette handlingsrommet gir mulighet for endring av diskurser og diskursorden og dermed de kollektive forestillingene om samfunnsmessige og politiske forhold. Samtidig setter diskursene rammer for aktørens mulighet for nyskaping. Jeg redegjorde i teorikapittelet for hvordan bestemte språklige praksiser eller meningskonstruksjoner får hegemoni eller idémessig overtak gjennom tilknytning til makt og institusjoner av ulik karakter. Gjennom den empiriske analysen viste jeg hvordan Raúl Castro som aktør rekonstruerer Revolusjonen innenfor handlingsrommet han som regimets leder har.

Påpekningen av forholdet mellom struktur og aktør er viktig for å forstå kjernen i politiske prosesser. Ingen aktører starter en endringsprosess med blanke ark og fullstendig frie hender. Dersom det er viktig for Raúl å bevare Revolusjonen som idé og prosjekt, som det jo nettopp er, setter det rammer for ham som aktør. Revolusjonen og sosialismen setter grenser for hva som er mulig å gjøre av endring. Men de økonomiske strukturene som den cubanske sosialismen bygde på gjennom flere tiår gjennom samarbeidet innen den sosialistiske blokken, er borte. Som aktør må Raúl derfor sørge for endringer som bevarer Revolusjonens idé. ”Det politiske kan defineres som kampen om å fikse diskursen slik at effektene av den blir sånn eller slik,” skriver Neumann.¹⁹⁰ Den empiriske analysen viser hvordan Raúl redefinerer sosialismen til også å omfatte markedsmekanismer. Samtidig viser analysen hans klare

¹⁹⁰ Neumann, *Makt, materialitet, mening*: 173.

ambisjon om at kommunistpartiet fortsatt skal være landets eneste lovlige parti. Diskurs har dermed materielle konsekvenser ved at den former samfunnsmessig og politisk praksis.

Revolusjonen som diskursiv konstruksjon er ingen ontologisk størrelse med absolutt og gitt innhold, men snarere en kamparena for ulike diskursive kombinasjoner. Jeg skal drøfte disse konstruksjonene nærmere.

5.3 Økonomien foran alt? Den økonomiske diskurs

Jeg viste i den empiriske analysen til aktører som opplever at økonomien er det dominerende feltet for reformer og utprøving, på bekostning av særpreget til den cubanske modellen og/eller i motsetning til demokratiske reformer. Julio César Guanche gir klart uttrykk for dette synet. Det gjør langt på vei også José Ramón Vidal. Darel Avarus Zimertan frykter en neoliberal innflytelse. Andre vil lære av erfaringene fra Kina og Vietnam. Begge landene har innført markedsøkonomi i sine modeller, men beholdt ettpartistaten. Det er på én måte opplagt at den økonomiske diskurs er dominerende i den cubanske reformprosessen: Bakgrunnen for reformene, som Raúl ikke legger skjul på, er krise i økonomien. Hans diskursive konstruksjon begrunner reformer som kan få Cubas økonomi på fote, og bevare Revolusjonen og det som er oppnådd innen helse, skole og andre velferdsgoder. Regimet åpner derimot ikke for noen debatt om den politiske modellen. Det var økonomien som ble drøftet på partikongressen etter en omfattende ”høringsrunde” i partilag og på arbeidsplasser, mens tiltak for å befeste den sosialistiske modellen ble drøftet på en partikonferanse året etter. Kampen for økonomien, *la batalla económica*, er mer enn noen gang den viktigste oppgaven for partiets kadre, har Raúl slått fast i sine taler.¹⁹¹ Ulike modeller for å løse problemene og ubalansene i den cubanske økonomien har vært studert og vurdert, som Raúl har redegjort for. Slik regimet selv har definert reformprosessen, har det økonomiske primat.

Raúl har altså gjort det klart at skal Revolusjonen berges, må landets økonomi rettes opp. Dermed har Raúl satt både klare mål og klare grenser, gitt det innholdet han har gitt Revolusjonen. Som vist i den empiriske analysen, påpeker flere aktører i debatten at de

¹⁹¹ Følgende sitat fra Raúl Castros tale til UJC's kongress 04. 04. 2010 er gjengitt som introduksjon for *Lineamientos*: ”La batalla económica constituye hoy, más que nunca, la tarea principal y el centro del trabajo ideológico de los cuadros, porque de ella depende la sostenibilidad y preservación de nuestro sistema social.”

økonomiske reformene ikke er omfattende nok til å få ønsket effekt. I en analyse av de økonomiske reformene etter partikongressen peker Carmelo Mesa-Lagos på en rekke svakheter.¹⁹² Han mener reformene har innebygde motstridende mål og hensyn. Som eksempel nevner han ønsket om å innlemme privat næringsvirksomhet og sysselsetting som del av den sosialistiske økonomiske modellen, men samtidig skattlegges de private virksomhetene så høyt at sysselsettingen ikke øker nok i privat sektor. I likhet med aktører jeg siterte i den empiriske analysen, særlig fagøkonomer, peker Mesa-Lagos på at privatiseringen omfatter for få yrker og bransjer. Det betyr at man ikke får utnyttet humankapitalen, at mennesker med utdanning og fagkompetanse enten tar jobb i turistindustrien eller emigrerer, tror han. Raúl har innrømmet at lønningene ikke er tilstrekkelige til å dekke grunnleggende behov, men har samtidig sagt at lønnsøkning ikke er mulig uten økt produktivitet.¹⁹³ I sum mener Mesa-Lagos at reformene kan ha en viss positiv virkning. Men hvis politikken fortsatt preges av motstridende mål og hensyn, vil de grunnleggende økonomiske og sosiale problemene forbli uløste. Hvis denne spådommen viser seg riktig, kan man få en kamp i regimets ledelse for mer omfattende reformer. I motsatt fall, hvis ikke noe skjer, vil man oppleve økonomiske og sosiale oppløsningstendenser og tilsvarende misnøye i befolkningen, konkluderer han.

Hvis Mesa-Lagos og aktørene på Cuba som mener reformene er for forsiktige og motstridende til å få ønsket effekt, får rett, vil ytterligere reformer tvinge seg fram. Å få orden på økonomien er jo ifølge Raúl avgjørende for å berge Revolusjonen og de velferdsgodene som er oppnådd. Kommunistpartiets kongress har også slått fast at markedsmekanismer er en del av sosialismen, og at det ikke er aktuelt å gå tilbake til den gamle modellen. Som George Lambie påpeker, var den cubanske sosialismens velferdssamfunn fram til 90-årene basert på støtte fra Comecon. Når hjelpen fra den tidligere sosialistiske blokken er borte, må Cuba selv løse grunnleggende problemer i økonomien. Og å ty til moralsk opprustning og ideologiske kampanjer holder ikke lenger.¹⁹⁴

¹⁹² Lenier González Mederos, "Entrevista al profesor Carmelo Mesa-Lago: Mi libro sobre las reformas en Cuba," *Espacio Laical* 2 (2012): 33-38.

¹⁹³ Se for eksempel Raúl's tale 18.12.2010.

¹⁹⁴ Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st century*: 246.

Samtidig setter den nasjonale og den demokratiske diskurs grenser for regimets handlingsrom innenfor den økonomiske diskurs. Strukturen i Revolusjonsdiskursen er dels gitt gjennom intertekstualitet, institusjoner, historie, dels gjennom Raúls egen konstruksjon. Som vist i analysen av talene har Raúl slått utvetydig fast at han ikke vil innføre kapitalisme på Cuba, og at planøkonomi og statlige selskaper skal dominere i økonomien. Det er grenser for markedskreftenes plass i en økonomisk modell hvis den samtidig skal kunne kalles sosialistisk.¹⁹⁵ Det er også begrenset hvor mye man kan kutte i statens utgifter hvis man skal opprettholde gratis skole og helsetjeneste for alle og sosialhjelp til dem som trenger det, noe som er en del av Revolusjonens idé og identitet. For at Revolusjonen skal opprettholdes som prosjekt, og for at lederskapet skal kunne opprettholde legitimitet og troverdighet, må endringene kunne inkorporeres i en enhetlig fortelling. Regimets kjerne eller identitet må på en eller annen måte opprettholdes og gjenkjennes.

Werner Christie Mathisen peker på at økonomiske kriterier, økonomisk språkbruk og markedstenkning i stigende grad invaderer flere områder av samfunnslivet og preger politikkområder.¹⁹⁶ Norman Fairclough har påpekt hvordan diskursive konstruksjoner er en avgjørende del av endringsprosesser som globalisering og neoliberalisme.¹⁹⁷ Dersom man legger til grunn at nasjonalstater er under press, diskursivt og reelt økonomisk og politisk, vil også Cuba måtte forholde seg til dette presset. Jeg viste hvordan Raúl gjennom talene plasserer Cuba inn i en global økonomisk kontekst. For å berge økonomien og Revolusjonen må Cuba eksportere mer og importere mindre, er strategien. Først og fremst må Cuba bli mer selvforsynt med mat. Cubas landbruk og øvrige næringsliv må oppnå bedre produktivitet og konkurransevne for å gjøre seg sterkere gjeldende på verdensmarkedet. Markedet er blitt en legitim del av sosialismen, om enn i begrenset grad. Lønnsomhet er et mål. Subsidiering av ikke lønnsomme virksomheter for å opprettholde arbeidsplasser er ikke lenger gangbart. De nye prinsippene er institusjonalisert gjennom vedtak i partiets øverste organ, og fulgt opp med lovgivning i nasjonalforsamlingen.

¹⁹⁵ Mer om sosialisme i Øyvind Østerud, red., *Statsvitenskapelig leksikon*: 162-163.

¹⁹⁶ Mathisen, "Diskursanalyse for statsvitere," 17-18.

¹⁹⁷ Fairclough, "Blair's contribution to elaborating a new 'doctrine of international community.'"

I den empiriske analysen viste jeg til andre aktører, særlig fagøkonomer, som ønsker å gå lengre i denne retningen. Jeg viste også at det finnes en uro på Cuba for en neoliberal dominans. Andre mener, som vist, at reformene ikke vil lykkes uten politiske reformer som sikrer hele folkets mulighet til deltakelse i beslutningsprosesser. Raúl har i sine taler påpekt feil og mangler i regimets sosialistiske praksis, og markert avstand til modellen som preget Sovjetunionen og andre tidligere sosialistiske stater. Regimet holder imidlertid hardt på sosialismen med stat og planøkonomi som motor, men tilpasset cubanske forhold og nasjonal egenart. Jeg mener i sum å ha vist at den økonomiske diskursen er styrket innenfor Revolusjonsdiskursen, og at den er i bevegelse.

Selv om den empiriske analysen viste at Raúl har satt opp skranker i den økonomiske modellen, mot markedsdominans og opphoping av privat kapital, er det rom innenfor hans egen konstruksjon til justering for å utvide reformene. Prosjektet med å fornye modellen står og faller med de økonomiske resultatene, med de mål Raúl selv har definert. Cuba er, som alle land i større og mindre grad, prisgitt strukturene i den globale økonomien. Raúl har satt klare mål: Eksporten skal opp, importen skal ned, produktiviteten og produksjonen i landbruket og i næringslivet for øvrig må opp for at lønningene skal øke. Hvis antallet arbeidsledige øker, kan det presse fram privat sysselsetting i flere bransjer. Vekst forutsetter investeringer, og staten kan bli tvunget til gi fra seg noe kontroll for å tiltrekke seg utenlandsk kapital til investeringer. For å nå målene kan regimet bli nødt til å fortsette den økonomiske reformprosessen. For å sikre kjernen i Revolusjonen må staten fortsatt ha en sterk økonomi. Diskursanalysen kan dermed peke i retning at reformprosessen er en start for flere reformer i markedsøkonomisk retning.

5.4 Hva med demokratiet? Den demokratiske diskurs

Som redegjort for tidligere i oppgaven, endrer reformene som ble vedtatt på partikongressen, forholdet mellom staten og borgerne. Andre krefter får større spillerom i økonomien, og staten skal ikke løse alle problemer for alle lenger. Økonomiske og sosiale endringer kan skape nye behov og endrede holdninger. Raúl og PCC har slått fast at den politiske modellen ligger fast. Sosialismen og dens institusjoner skal beholdes og styrkes. På partikonferansen i

januar i 2012 vedtok partiet tiltak for å styrke partiets rolle i samfunnet. I reformprosessen skal partiet være pådriver for de økonomiske reformene og vaktbikkje overfor byråkrati og korrupsjon. Siden PCC er landets eneste politiske parti, må det være så demokratisk som mulig, har Raúl uttalt.¹⁹⁸ Som påpekt tidligere i denne oppgaven, tolkes Raúl's prosjekt som en reinstitusjonalisering av Revolusjonen. Raúl har både i tale og handling vist at han vil forankre viktige beslutninger i partiorganisasjonen og i fagbevegelsen. Videre understreker han at reformene må til for å berge de viktigste seirene og resultatene som er oppnådd under regimet. Han vil også ha en presse som avslører feil og mangler. Innenfor Raúl's konstruksjon er dette skritt i retning mer åpne og demokratiske prosesser.

Men som vist gjennom analysen av andre tekster, er det langt fra enighet om at PCC har flertallet i den cubanske befolkningen bak seg. Tvert imot, påpekes det, representerer kommunistpartiet bare et mindretall. Den empiriske analysen av alternative stemmer i debatten om reformene viser krav om endringer i den politiske modellen, og krav om mer mangfold og reelt demokrati. Noen sier rett ut at konstitusjonens artikkel 5, som gir PCC status som eneste lovlige parti og samfunnets ledende kraft, må fjernes. Flere politiske aktører må tillates. Som vist brukes den nasjonale diskurs som argument for dette synet, mot regimet. Noen mener også at de økonomiske reformene ikke vil lykkes uten et nytt felles nasjonalt prosjekt, som forutsetter endringer i den politiske modellen. Aktørene opererer innenfor regimets rammer. Men grensene mellom kritikere som tåles og de som sanksjoneres, er ikke lette å trekke. Sitatene fra paneldebatten viser at noen av aktørene ofte ikke uttrykker direkte egne posisjoner og synspunkter, men mer opptrer som analytikere eller observatører og referer til andres ytringer. På den måten formidles likevel til dels grunnleggende kritikk av regimet. Det gis også inntrykk av et stort spekter av politiske tendenser innenfor det cubanske samfunnet. Slik sett kan man slutte at den demokratiske diskurs også er i bevegelse innenfor diskursordenen. Men den demokratiske diskurs innenfor Revolusjonen er innrammet av grenser for ytringsfrihet og offentlighet, og synes alt i alt mer kontrollert enn debatten om økonomien.

¹⁹⁸ Se for eksempel Raúl's tale til partikonferansen, tale nr. 4 i mitt utvalg.

5.5 Mer eller mindre ytringsfrihet?

Jeg har definert Raúl's konstruksjon av Revolusjonen som dominerende på grunn av Raúl's posisjon som førstesekretær i partiet og landets president. Det er hans institusjonelle rolle i det cubanske regimet som gir hans versjon definisjonsmakt. Slik han har definert demokrati innenfor Revolusjonsdiskursen, skal kommunistpartiet fortsatt være eneste lovlige parti. Demokratiet skal styrkes, men det er på grunnlag av relasjonen mellom parti som fortropp og befolkning som skal høres, men ledes. Fairclough peker på at en hegemonisk posisjon innenfor en diskursorden aldri er stabil, den må befestes gjennom kamp mellom ulike konstruksjoner.¹⁹⁹ Skal utfordrere ha reell mulighet til å utfordre eller endre diskursen, må tekstene og ytringene skapes og være synlige innenfor diskursen. Neumann anbefaler å lete etter konflikt og liv og røre dersom man skal analysere politikk. Hvis man ikke finner liv og røre, kan det skyldes at utfordrere ikke er fanget opp av formelle grunner, som sensur.²⁰⁰ Mathisen råder diskursanalytikere til å undersøke om det er en systematisk skjevhet eller ubalanse med hensyn til hvem og hva som slipper til i diskursen.²⁰¹

Påpekningen er relevant for det cubanske regimet. Som jeg har vist, foregår debatten om reformprosessen innenfor en begrenset offentlighet. Tidsskrifter, som *Temas* og *Espacio Laical*, er små arenaer først og fremst for intellektuelle og samfunns- og politisk engasjerte mennesker. I tillegg spres også, som nevnt, artikler og ytringer via e-post, videoer og blogger. Med bakgrunn i hvordan regimet tidligere har forholdt seg til regimekritikk, er det grunn til å tro at disse aktørene balanserer på en grense og presser den. I debatten som pågikk på 90-tallet, blant annet i *Temas*, ble ordet *sivilsamfunn* brukt som uttrykk for samfunnet og mangfoldet utenfor staten, men innenfor sosialismen. Denne debatten ble, som vist i kapittel 3, vurdert som undergravende, og stoppet av myndighetene. Da var Fidel Castro landets leder. Nå brukes begrepet sivilsamfunn igjen hyppig i debatten om demokrati og mangfold, som vist i den empiriske analysen. Om denne debatten får fortsette denne gangen, om regimet tåler eller ser seg tjent med å la en liten gruppe føre denne debatten, er spørsmål for videre forskning.

¹⁹⁹ Fairclough, *Discourse and Social Change*: 91-96.

²⁰⁰ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 52-53

²⁰¹ Mathisen, "Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan," 28.

Den empiriske analysen viste hvordan Raúl og de andre aktørene bruker den nasjonale diskurs ulikt i sine konstruksjoner av Revolusjonen og fornyelsen av den. Jeg viste hvordan Raúl anser nasjonalhelten José Martí og hans revolusjonære parti som kommunistpartiets forløper. Andre aktører bestrider dette, understreker meningsmangfoldet bak opprøret mot Batista-regimet i 1959, og vil bygge Revolusjonen på det. Det pågår altså en alternativ historieskriving om Revolusjonen, og dermed en diskursiv kamp om dens grunnlag. Rafael Rojas viser i ”La máquina del olvido”, utgitt i Mexico, hvordan den historiske og litterære Revolusjonsdiskursen gikk fra en liberal til en sosialistisk legitimering fra 50-årene til 70-årene.²⁰² Tittelen, ”Glemselens motor” i mulig norsk oversettelse, henspeiler nettopp på mangfoldet bak revolusjonen i 1959, som regimet har ønsket å legge lokk på.

En slik type historieforskning vil, dersom den får utvikle seg og bli drøftet i det cubanske samfunnet, kunne utfordre regimets legitimering.

Hoffmann peker på mulighetene internett og nye sosiale medier på sikt kan gi for debatt, kritikk og kunnskapsbygging. Nye medier som endrer vilkårene for ytring og meningsutveksling, vil påvirke den demokratiske diskurs. Den empiriske analysen av tekster i *Temas* og *Espacio Laical* viser en engasjert og kritisk samfunnsdebatt. Dette funnet bekreftes av Rojas, som mener at den kritiske kultur- og samfunnsdebatten er intensivert de siste årene. Han mener et sammenfall av omstendigheter kan forklare denne utviklingen: Overgangen fra Fidel til Raúl, forverring av den økonomiske krisa, økende sosiale forskjeller, framvekst av en reformistisk tenkning, flere uavhengige kulturelle arenaer, økte forventninger om endring, og økende antall blogger og uavhengige publikasjoner.²⁰³

I ”The Cuban Revolution in The 21st Century” drøfter George Lambie demokratibegrepet generelt, og hva demokrati kan bety i framtiden i en cubansk kontekst. Lambie kritiserer oppfatningen han mener har dominert blant regimeforskere etter kommunismens kollaps, nemlig at liberalt, representativt demokrati og markedsøkonomi er eneste mulige kombinasjon for framtida, også for Cuba.²⁰⁴ Lambie viser til annen forskning som tar utgangspunkt i Revolusjonens resultater som grunnlag for et levedyktig demokrati. Denne tilnærmingen bygger på ideen om at sosial og økonomisk utjevning og økonomisk vekst er en nødvendig

²⁰² Rafael Rojas, *La máquina del olvido. Mito, historia y poder en Cuba* (Mexico: Taurus, 2012). 112.

²⁰³ Rojas, *La máquina del olvido. Mito, historia y poder en Cuba*: 196-197.

²⁰⁴ Lambie, *The Cuban Revolution in the 21th Century*: 64.

forutsetning for demokrati, og derfor del av en demokratisk prosess. George Lambie mener den cubanske Revolusjonen må forstås som en unik politisk og økonomisk prosess som er i fluks. Selv om modellen er under press fra markedskreftene, vil Revolusjonens antikapitalisme og sterke vekt på likhet og deltakelse fortsatt ha sterk innflytelse på landets utvikling, mener han.²⁰⁵ I en slik konstruksjon blir økonomi og demokrati smeltet sammen. Den økonomiske diskurs blir del av en overordnet demokratisk diskurs.

Jeg viste i den empiriske analysen hvordan Raúl argumenterte for at ettpartistaten er resultat av demokratiske valg, og at landets politiske modell er demokratisk innenfor en sosialistisk tenkning. Andre aktører mener, som vist i analysen, at demokrati forutsetter mangfold og flere stemmer. Demokrati definert som folkestyre kan ta mange former. Jeg viser til kapittel 2.6 og til framstillingen av den demokratiske diskurs i kapittel 3.8. Teoretisk sett kan en modell med kun ett politisk parti fungere demokratisk, dersom ytringsfrihet og mangfold tillates og dyrkes. Lambie spør om PCC kan utvikle seg til et nasjonalt folkeparti. Spørsmålet er ikke om den cubanske Revolusjonen holder fast i en type sosialisme som er utdatert, men om den kan få en ledende rolle i den voksende antihegemoniske bevegelsen mot neoliberalismen, sier han.²⁰⁶ Dette er, med bakgrunn i Cubas historie og identitet som forkjemper for fattige og undertrykte, også en tenkelig handlingsmulighet for Cuba innenfor innenfor Revolusjonsdiskursen og innenfor en global kontekst.

5.6 Nasjonal diskurs og identitet

Som redegjort for i kapittel 3, er diskursanalyse som metode særlig egnet til å belyse hvordan aktører etablerer sin identitet, og hvordan politiske saker defineres og fortolkes.

”Politikk kan forstås som forsøk på å gi svar på hvem ”vi” er, og en analyse som ikke fanger opp dette, er derfor ingen fullgod analyse,” skriver Neumann.²⁰⁷ Den empiriske analysen viser hvordan Raúl trekker på den nasjonale diskurs i rekonstruksjonen av Revolusjonen. Analysen viser hvordan Raúl etablerer enhet mellom Cubas uavhengighetskamper, Revolusjonen, sosialismen og ettpartistaten. Som Jørgensen og Phillips påpeker, kan enhver

²⁰⁵ Lambie, *The Cuban Revolution in the 21st Century*: 66-67.

²⁰⁶ Lambie, *The Cuban revolution in 21th century*: 110.

²⁰⁷ Neumann, *Mening, materialitet, makt*: 124.

diskurs, også den nasjonale, dekonstrueres. En diskursanalyse kan avnaturalisere selvfølgeligheter, noe som kan åpne for andre konstruksjoner.²⁰⁸ Jeg mener å ha vist eksempler på at slik kritisk avnaturalisering er en del av debatten om fornyelsen av Revolusjonen på Cuba. Den empiriske analysen viser at andre aktører i debatten om reformprosessen også legger stor vekt på Cubas uavhengighet og nasjonale egenart, men påviser diskontinuitet i Raúl's konstruksjon og velger å fokusere på andre momenter i sine alternative konstruksjoner. Den nasjonale diskurs synes å være svært framtreddende i debatten om fornyelsen av den cubanske modellen, men den brukes til å lage ulike konstruksjoner av Revolusjonen.

Fernando Henrique Cardoso skriver i forordet til "Looking forward. Comparative perspectives on Cubas Transition" at han tror krav om større politisk og samfunnsmessig frihet vil komme parallelt med krav om økt økonomisk frihet. Cardoso, som var Brasils president fra 1995 til 2003, minner om at Cuba er en del av den vestlige verden, ikke Asia, og håper landet ikke velger en Vietnam-inspirert modell med kun ett lovlig parti. Han tror USA vil ha stor betydning for Cubas utvikling, uansett hvilken posisjon landet inntar. Men ifølge Cardoso er den cubanske sosialismen dypt rotfestet i nasjonalismen. Derfor vil Cubas skjebne uansett bli avgjort på Cuba, mener han.²⁰⁹

Jeg har i denne oppgaven understreket det konfliktfylte forholdet til USA som en viktig faktor i Cubas historie og nasjonale identitet. Trusselen fra USA er en tydelig ingrediens i Raúl's rekonstruksjon av modellen. Dersom blokaden oppheves, vil det trolig ha positive konsekvenser for Cubas økonomi. Det er imidlertid åpenbart at Cuba under Raúl ikke legger skylda for landets problemer utelukkende på USA og blokaden, men erkjenner ansvar for å gjøre noe med Cubas egne feil og mangler.²¹⁰ Som vist i analysen av talene, brukes blokaden og USAs konstante motarbeiding av Cuba først og fremst som en politisk begrunnelse mot et flerpartisystem.

²⁰⁸ Jørgensen, Phillips: *Diskursanalyse som teori og metode*: 201.

²⁰⁹ Cardoso, "Foreword" i *Looking forward. Comparative perspectives on Cubas Transition*, red. Pérez-Stable: ix-xiii.

²¹⁰ Se for eksempel Raúl's tale 26. 07. 2007 <http://www.granma.cubaweb.cu/secciones/raul26/index.html>, samt Raúl's tale 18.12.2010, analysert i kapittel 4.

6 Avslutning

6.1 Oppsummering

Jeg har i denne masteroppgaven analysert reformprosessen på Cuba knyttet til den sjette kongressen i det cubanske kommunistpartiets historie i april 2011, og den påfølgende partikonferansen i januar 2012. Jeg har undersøkt hvordan regimet gjennom reformprosessen har søkt å befeste og fornye Revolusjonen, og hvordan andre aktører i det cubanske samfunnet utfordrer regimet innenfor Revolusjonens rammer. Hensikten med masteroppgaven har dypest sett vært å få en bedre forståelse av regimets karakter og handlingsmuligheter. Jeg ønsket derfor å avdekke de dominerende diskursene i debatten om fornyelsen av den cubanske modellen, eller Revolusjonen, og gikk eksplorerende til verks.

I kapittel 3 redegjorde jeg for valg av metode og det teoretiske grunnlaget for diskursanalysen. På grunnlag av Cubas historie, regimets karakter og krisa i økonomien etter sammenbruddet i den sosialistiske blokken, antok jeg at reformprosessen ville kretse rundt økonomi og demokrati innenfor det sosialistiske systemet, og nasjonens og regimets identitet og framtid. Jeg valgte derfor å lete etter en nasjonal, en økonomisk og det jeg definerte som en demokratisk diskurs i talene og tekstene knyttet til reformprosessen. Jeg analyserte fire av Raúls taler om reformprosessen. Talene er holdt i perioden august 2010 til januar 2012. Jeg ønsket å se hvordan Raúl som regimets leder har søkt å redefinere og fornye den cubanske sosialismen. Deretter analyserte jeg tekster i tidsskriftene *Temas* og *Espacio Laical* publisert før og etter partikongressen, samt før og etter partikonferansen, for å lete etter alternative konstruksjoner.

Jeg har betegnet bakgrunnen for de økonomiske reformene på Cuba som en krise, og har definert reformprosessen som en politisk prosess der Raúls diskursive rekonstruksjon av Revolusjonen skal fremme materiell endring og skrive løsningen inn i Revolusjonens ramme.

Raúl ga i talene klart uttrykk for at reformene var nødvendige for å sikre en bærekraftig økonomi, som igjen er nødvendig for å berge Revolusjonen og velferdsgodene som er

oppnådd. Analysen viser at Raúl har søkt å fornye den cubanske sosialismen ved å redefinere forholdet mellom stat og marked, og ved å innlemme markedselementer og privat sysselsetting i modellen. Heretter er markedsmekanismer og private næringsdrivende inkorporert som normal del av sosialismen. Raúl la i sine taler ikke skjul på at åpningen for mer privat drift henger sammen med behovet for å slanke statssektoren. Dersom ulønnsomme statsbedrifter skal legges ned, må arbeiderne kunne skaffe inntekter ved annen sysselsetting. Men stat og planøkonomi skal fortsatt være motor i den kubanske økonomien, har Raúl slått fast.

Men staten skal ikke lenger sørge for alt i cubanernes liv. Subsidier skal styres til dem som trenger det mest. Paternalisme og egalitarisme skal ryddes vekk. Raúl understreket i sine taler at de økonomiske reformene ikke betyr en gjeninnføring av kapitalisme på Cuba. Han framholdt derimot, spesielt i talen til nasjonalforsamlingen 18.10. 2010, at de cubanske sosialistene har overtolket de marxist-leninistiske klassikerne når de har gitt staten nærmest all makt i økonomien og samfunnet. Han understreket at reformene er strukturelle, ønskede og derfor permanente. Redefineringen av den cubanske sosialismen har altså skjedd gjennom selvransakelse og nytolkning av hva som er sosialismens kjerne i en ny, global kontekst.

Den empiriske analysen avdekket videre hvordan Raúl bruker den nasjonale diskurs i sin rekonstruksjon av Revolusjonen. Raúl bruker nasjonens historie og kamp for uavhengighet som begrunnelse for at det nå er nødvendig med reformer for å rette opp økonomien. Det konfliktfylte forholdet til USA helt fra den cubanske nasjonens fødsel er den tydeligste metaforen i Raúls og regimets nasjonale konstruksjon. At dette fiendskapet, forskjellen mellom ”imperiet ”og Cuba, mellom kapitalistene og de revolusjonære, er en grunnstruktur i Raúls diskursive konstruksjon av Revolusjonen, var ikke overraskende gitt denne relasjonens plass i cubansk historie. Jeg viser til gjennomgangen i kapittel 2. Men analysen viser at den økonomiske blokaden og den politiske og til tider militære aggresjonen fra USA mot Cuba ikke først og fremst brukes til å forklare Cubas økonomiske problemer, men til å forsvare den politiske modellen med kommunistpartiet som eneste lovlige parti. Innenfor krigsretorikken som brukes om forholdet mellom Cuba og USA blir kommunistpartiet et strategisk våpen i kampen for nasjonal selvstendighet.

Verken den økonomiske blokaden, invasjonforsøk eller andre typer framstøt fra USAs side for å undergrave og styrte det cubanske regimet, har lyktes. Tvert imot synes USAs politikk overfor Cuba å bekrefte regimets selvbilde og bildet av en krigstilstand. Dersom USA fjerner blokaden og normaliserer sitt forhold til Cuba, vil USA samtidig fjerne det argumentet regimet oppgir som det viktigste for ettpartistystemet, og gi debatten om mer mangfold og økt demokrati på Cuba ny dynamikk. Slik vil USA bidra til å åpne den demokratiske diskurs, utfordre regimets konstruksjon og rekonstruksjon av Revolusjonen, og kunne bidra til demokratisk utvikling på Cuba.

6.2 Diskursanalysens funn og begrensninger. Videre forskning

Diskursanalysen som metode søker å avdekke diskursive konstruksjoner. Den må nødvendigvis begynne med en idé, en hypotese om hva en vil finne. Jeg viser her til kapittel 3 og forholdet mellom epistemologi og ontologi i diskursanalysen, det hermeneutiske forholdet mellom del og helhet, og til drøftingen av validitet og reliabilitet. At jeg avdekket en økonomisk, en demokratisk og en nasjonal diskurs i Raúl's rekonstruksjon, var følgelig ikke så overraskende. Analysen av Raúl's taler og av hans diskursive konstruksjon dokumenterer imidlertid styrken i den nasjonale diskurs i konstruksjonen. Den dokumenterer videre hvordan Raúl's konstruksjon av Revolusjonen er sammensatt, noe som muliggjør avnaturalisering, utfordring og debatt. Diskursanalysen viser at en slik avnaturalisering av Raúl's rekonstruksjon av Revolusjonen skjer innenfor en begrenset, men kritisk offentlighet på Cuba. I tidsskriftene *Temas* og *Espacio Laical* har det i tilknytning til partikongressen i 2011 og den etterfølgende partikonferansen i 2012 pågått en omfattende debatt om reformenes innhold, betydning og begrensninger, og ikke minst om den ideologiske redefineringsen.

Jeg har således vist at det innenfor Revolusjonen finnes aktører som krever økt mangfold og en plass for sivilsamfunn og borgere ved siden av staten og kommunistpartiet. Aktørene i mitt materiale legger Revolusjonen, dens kjerne og sosiale og økonomiske resultater, til grunn, men er kritiske til regimets konstruksjon. Kritikken av ettpartistaten og misnøyen med manglende fornyelse av den politiske modellen som jeg fant i tekstene jeg analyserte, var

sterkere og tydeligere enn forventet. Mangfoldet i innfallsvinkler var også slående. Blant aktørene som først og fremst deltar i debatten om økonomien, fant jeg noen som ønsker langt mer vidtrekkende reformer enn dem partikongressen vedtok. Andre advarer mot en neoliberal utvikling, mens andre igjen mener demokratiske og politiske reformer er en forutsetning for at økonomiske reformer skal kunne lykkes. Også i en bredere debatt om den cubanske modellens grunnlag, identitet og framtid fant jeg et mangfold av posisjoner. Gjennomgående er påpekning av store og grunnleggende mangler i det cubanske samfunnet, mangel på demokrati og deltakelse, og kritikk av manglende vilje til politiske reformer. Flere av aktørene er tilknyttet den katolske kirke. Andre representerer politisk og intellektuell interesse for sitt lands framtid. Jeg fant også aktører som definerer seg som venstresosialister, og som kritiserer regimet for manglende demokrati fra denne posisjonen. Flere slår fast at kommunistpartiet ikke representerer flertallet på Cuba, men kun et mindretall. ”Nyskrivingen” av Revolusjonen, de kritiske diskursanalysene, søkingen i nasjonens og Revolusjonens historie og kultur etter nytt grunnlag for legitimering av det revolusjonære prosjektet som pågår blant Cubas intellektuelle og politisk engasjerte, er et åpenbart tema for videre forskning.

Systemkritikken har så langt pågått innenfor en avgrenset offentlighet. Tidsskriftet *Espacio Laical* gis ut av den katolske kirken, en institusjon som de siste par tiårene har tilkjempet seg eller fått en særstilling i det cubanske samfunnet. Som nevnt i kapittel 2 spilte den katolske kirke en sentral rolle i prosessen som førte til løslatelse av og eksil for politiske fanger i 2010. Den katolske kirkens plass og rolle på Cuba, gjennom revolusjonshistorien og fram til i dag, er etter min vurdering et åpenbart og spennende tema for videre forskning. Pave Johannes Paul II's besøk til Cuba i 1998 startet en normaliseringsprosess mellom den sosialistiske staten med Fidel Castro i spissen og den katolske kirken. I 2012 ble forholdet mellom regimet og kirken ytterligere forsterket gjennom Pave Benedict XVI's besøk. Hvilken rolle kirken kan spille i en diskursiv og materiell endringsprosess på Cuba, som formidler mellom stat, parti og det sivile samfunn i en demokratisering av det cubanske samfunnet, er et særdeles interessant spørsmål for videre forskning.

Jeg har påpekt at diskurs er knyttet til institusjoner, at den cubanske staten har monopol på massemediene, og at begrenset ytringsfrihet setter grenser for alternative diskursive konstruksjoner. Jeg har samtidig vist hvordan nye medier som blogger, e-postdistribusjon og i en viss grad internett, har skapt nye arenaer for debatt og utvikling av diskurser. Flere aktører i debatten om reformprosessen på Cuba viste i tekstene jeg har analysert, nettopp til utbredelsen av slike medier som viktig forutsetning. Som vist til i kapittel tre drøfter Bert Hoffmann dette temaet i artikkelen "How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba." Ytterligere forskning om hvordan nye medier og kommunikasjonskanaler gir mulighet til debatt og arenaer for andre aktører til å utfordre regimets konstruksjoner, vil være av interesse. Raúl har også manet landets statskontrollerte massemedier til å skjerpe seg, og bli bedre til å dekke cubansk virkelighet, avsløre korrupsjon og maktmisbruk. En studie av cubanske mediers utvikling framover er følgelig også en spennende oppfølging av analysen av reformprosessen. Jeg viste i kapittel 3. 7 til sidene for innlegg fra leserne som partiavisa Granma begynte med i 2008, og som gir åpning for kritikk av feil og mangler som borgerne opplever i dagliglivet, om enn ikke systemkritikk. I sum handler dette spørsmålet om hvorvidt bevegelse og endring i den demokratiske diskurs fører til institusjonelle endringer, som større ytrings- og pressefrihet og nye politiske debatt- og beslutningsformer som igjen kan bety mer demokrati.

Konstruksjoner og rekonstruksjoner av diskursordener er uttrykk for hegemonisk kamp, ifølge Fairclough.²¹¹ Jeg har i denne oppgaven vist bevegelse innenfor Revolusjonen som diskursorden. Jeg har definert Raúl's konstruksjon som den dominerende gitt regimets karakter og Raúl's institusjonelle rolle. I tråd med kritisk diskursanalyse kan Raúl's politiske taler og politiske diskurs tolkes som en rekonstruksjon av Revolusjonen som diskursorden, og som et uttrykk for befesting av politisk hegemoni. Den diskursive endringen kan sees på som dels et resultat av, dels et svar på endringer i den materielle verden. Jeg har vist hvordan Raúl ved å kombinere ressurser fra den økonomiske, demokratiske og nasjonale diskurs har rekonstruert Revolusjonen, tilpasset kravene i den globale økonomien og ønsket om å befeste den politiske modellen og kommunistpartiets makt. Den viktigste diskursive endringen er at markeds mekanismer og privat drift inkorporeres som legitime og normale innslag i sosialismen, og at statens rolle i samfunnet reduseres. Denne endringen har også en materiell

²¹¹ Fairclough, *Discourse and Social Change*: 93.

side gjennom reformer og konkrete endringer i organiseringen av økonomien og samfunnet for øvrig. Jeg har også vist konkurrerende konstruksjoner innenfor diskursordenen, og dermed vist handlingsrom for videre endring. Hvorvidt alternative konstruksjoner helt eller delvis kan bli dominerende og slik kan definere rommet for politiske reformer og føre til endringer i materielle forhold, er åpenbart et tema for videre forskning.

Jeg har, som påpekt i kapittel 3, vært nødt til å foreta avgrensninger i denne oppgaven. Jeg har gjort utvalg av tekster som jeg har begrunnet, men som utelukker noen perspektiver. Også i analysen av tekstene har jeg gjort valg. Jeg konsentrerte meg om å avdekke de viktigste diskursive ressursene Raúl og de andre aktørene bruker i sine konstruksjoner. Det sier seg selv at en diskursanalyse av reformprosessen kunne vært gjort bredere og dypere med et langt større utvalg av taler og tekster innenfor diskursen, og gjennom nærlesing og retorisk analyse av taler og andre tekster. Et større materiale og flere metodiske innfallsvinkler kunne gitt større innsikt i en spennende politisk prosess som den cubanske reformprosessen. Jeg viste i innledningen til at mange studier av Cuba og framtidsscenarioer for landet bygger på regimeteori og komparative studier av regimeoverganger. Min innfallsvinkel til å forstå det cubanske samfunnet er en annen: Jeg har søkt å forstå endringsprosessen gjennom analyse av debatten om Revolusjonens idé og identitet. Jeg mener en slik tilnærming gir kunnskap som er nødvendig for å forstå handlingsbetingelsene for regimets ledere og andre aktører i det cubanske samfunnet.

Litteraturliste

Bøker, artikler

Azicri, Max. *Cuba Today and Tomorrow: Reinventing Socialism*. Gainesville: University Press of Florida, 2000.

Augostinos, Martha, Amanda Lecouteur, John Soyland. "Self-sufficient Arguments in Political Rhetoric: Constructing Reconciliation and Apologizing to the Stolen Generations." *Discourse Society* 13, 1 (2002):105-142.
<http://das.sagepub.com/content/13/1/105>.

Bardach, Ann Louise. *Without Fidel A Death Foretold in Miami, Havana, and Washington*. New York: Schribner, 2009.

Bergström, Göran, Kristina Boréus, red. *Textens mening og makt*. Lund: Studentlitteratur, 2012.

Béland, Daniel, Robert Henry Cox, red. *Ideas and Politics in Social Science Research*. New York: Oxford University Press, 2011.

Betancourt, Rafael. "Observaciones en torno al Proyecto de Lineamientos." *Temas* 03. 02. (2011): http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Rafael_Betancourt.pdf.

Bravo, Olga Miranda. *Cuba/USA: Nacionalizaciones y Bloqueo*. Havana: Ciencias Sociales, 1996.

Brenner, Philip, Marguerite Rose Jiménez, John M. Kirk, William M. LeoGrande. "Economics." I *Reinventing the Revolution A contemporary Cuba Reader* 111-116. USA: Rowman & Littlefield Publishers, 2008

Brenner, Philip, Marguerite Rose Jiménez, John M. Kirk, William M. LeoGrande, red. *Reinventing the Revolution A Contemporary Cuba Reader*. Maryland, USA: Rowman & Littlefiels, 2008.

Burki, Shavid Javed, Daniel P. Erikson, red. *Transforming Socialist Economies Lessons for Cuba and beyond*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Cabezas, Amalia L. *Economies of Desire Sex and Tourim in Cuba and the Dominican Republic*. USA: Temple University Press, 2009.

Cardoso, Fernando Henrique. "Foreworld." I *Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba's Transition*, redigert av Marifeli Pérez-Stable. IX-XIII. Indiana: University of Notre Dame Press, 2007.

Díaz Vásquez, Julio A. "¿Es aplicable el modelo chino o vietnamita en Cuba?" *Temas* 20. 03. (2011). http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Julio_Diaz_Vazquez2.pdf

Domínguez, Jorge I., Omar Everlenny Pérez Villanueva, Lorena Barberia, red. *The Cuban Economy at the Start of the Twenty-First Century*. USA: Harvard University Press, 2004.

- Drake, Paul, Lisa Hilbink. "Latin American Studies: Theory and Practice." *The Politics of Knowledge: Area Studies and the Disciplines*. UCIAAS 3, 2 (2003).
- Elizalde, Rosa Miriam, Luiz Baez. "Los disidentes." Havana, Editora Política, 2003.
- Espacio Laical*. "No nos cansaremos de abogar por los cambios necesarios." 2 (2011). <http://espaciolaical.org/contens/26/0500.pdf>
- Espacio Laical*. "Dossier." 1 (2012). <http://espaciolaical.org/contens/29/2644.pdf>
- Erikson, Daniel P. *The Cuban Wars Fidel Castro, The United States, and The Next Revolution*. New York: Bloomsbury Press, 2009.
- Erlich, Reese. *Dateline Havana The Real Story of U.S. Policy and the Future of Cuba*. USA: PoliPointPress 2009.
- Fairclough, Norman. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992.
- Fairclough, Norman. "Blair's contribution to elaborating a new 'doctrine of international community.'" *Journal of Language and Politics* 4, 1 (2005): 41-63. <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/Blair.doc>
- Ferrer, Ada. *Insurgent Cuba Race, Nation, and Revolution, 1868-1898*. USA: The University of North Carolina Press, 1999.
- Franko, Patrice. *The Puzzle of Latin American Economic Development*. USA: Rowman & Littlefield Publishers, 2007.
- González Mederos, Lenier. "Mi libro sobre las reformas en Cuba: Entrevista al profesor Carmelo Mesa-Lago." *Espacio Laical* 3 (2011): 31-38. <http://www.granma.cu/espanol/cuba/1diciem-editorial.html>
- Grue, Jan. "Hva er kritisk diskursanalyse?" i *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*, redigert av Tonje Raddum Hitching, Anne Birgitta Nilsen, Aslaug Veum. 112-114. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2011.
- Grue, Jan. "Maktbegrepet i kritisk diskursanalyse: mellom medisinske og sosiale forståelser av funksjonshemming." I *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*, redigert av Tonje Raddum Hitching, Anne Birgitta Nilsen, Aslaug Veum. 116-135. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2011.
- Grønmo, Sigmund. "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnæringer i samfunnsforskningen." i *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*, redigert av Ragnvald Kalleberg, Harriet Holter. 73-108. Oslo: Universitetsforlaget 1998.
- Guanche, Julio César. "Esto no es una utopía: lo nuevo, lo viejo y el futuro en Cuba." *Temas*, 20. 02. (2012). http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/JC_Guanche.pdf
- Hagopian, Frances, Scott P. Mainwaring. *The third wave of Democratization in Latin America Advances and Setbacks*. Cambridge, University Press, 2008.
- Hawkins, Darren. "Democratization Theory and Nontransitions: Insights from Cuba." *Comparative Politics* juli (2001).

- Hernández, Rafael. "On Cuban Democracy Cuba and the Democratic Culture" i *Reinventing The Revolution a Contemporary Cuba Reader*, redigert av Philip Brenner, Marguerite Rose Jiménez, John M. Kirk, William M. LeoGrande. 74-78. Maryland, USA: Rowman & Littlefields, 2008.
- Hitching, Tonje Raddum, Anne Birgitta Nilsen, Aslaug Veum, red. *Diskursanalyse i praksis Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2011.
- Hitching, Tonje Raddum, Aslaug Veum. "Introduksjon." I *Diskursanalyse i praksis Metode og analyse*, redigert av Tonje Raddum Hitching, Anne Birgitta Nilsen, Aslaug Veum. 11-39. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2011.
- Hoffmann, Bert. "How the Internet Changes State-Society Relations in Authoritarian Regimes: The Case of Cuba." *Giga Working Papers* 156 (2011).
- Hoffmann, Bert. "The International Dimensions of Authoritarian Legitimation." *Giga Working Papers* 182 (2011).
- Hopf, Ted. "Discourse and Content Analysis: Some Fundamental Incompatibilities." *Qualitative Methods*, vår (2004): 31-33.
- Jatar-Hausmann, Ana Julia. *The Cuban Way Capitalism, Communism and Confrontation*. Connecticut: Kumarian Press, 1999.
- Jørgensen, Marianne Winther, Louise Phillips. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, 2010.
- Lambie, George. *The Cuban Revolution in the 21st Century*. New York: PlutoPress, 2010.
- Latell, Brian. *After Fidel Raúl Castro and the Future of Cuba's Revolution*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Laverty, Collin. "Cuba's New Resolve Economic Reform and its Implication for U.S. Policy." USA: Center for Democracy in the Americas, 2011.
<http://www.democracyinamericas.org/cuba/cuba-publications/cubas-new-resolve/>
- Leira, Halvard, red. "Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk" Oslo: NUPI, 2007.
<http://www.nupi.no/content/download/1331/37033/version/6/file/Norske+selvbilder.pdf>
- LeoGrande, William M. "'The Cuban Nation's Single Party': The Communist Party of Cuba Faces the Future." I *A Contemporary Reader Reinventing the Revolution*. Redigert av Philip Brenner, Margerite Rose Jiménez, John M. Kirk, William M. LeoGrande. 50-62. USA, Rowman & Littlefield Publishers, 2008.
- León Silva, Arnaldo. *Breve Historia de la Revolución Cubana*. Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 2003.
- Levins, Richards, Aurora Levins Morales. "Respondiendo a Ricardo Torres." *Temas* 27. 12. (2011). <http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Levins.pdf>

- Lillebø, Arild. *Økonomileksikon 6000 oppslagsord om økonomi og arbeidsliv*. Falun: Damm & Søn, 2005.
- Mathisen, Werner Christie. "Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan." Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo, 1997.
- McClennen, Sophia A. "Area Studies Beyond Ontology: Notes on Latin American Studies, American Studies, and Inter-American Studies." *Contracorriente* 5, 1 (2007), 173-184.
- Mesa-Lago, Carmelo, Jorge Pérez-López, red. *Cuba's Aborted Reform Socioeconomic Effect, International Comparisons, and Transition Policies*. Gainesville: University Press of Florida, 2005.
- Mesa-Lago, Carmelo, *Breve historia económica de la Cuba socialista Políticas, resultados y perspectivas*. Madrid, Alianza Editorial, 1994.
- Mesa-Lago, Carmelo. "Cuba: que cambia tras el VI Congreso del Partido Comunista?" *Espacio Laical* 3 (2011): 27-33.
- Mignolo, Walter D. *The Idea of Latin America*. USA: Blackwell Publishing, 2005.
- Moltalban, Manuel Vázquez. *Y Dios entró en La Habana*. El País Aguilar. Madrid 1998.
- Neumann, Iver B. *Mening, materialitet, makt En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget, 2001.
- Neumann, Iver B. "Hvorfor er ikke Norge med i Den europeiske union?" *Internasjonal Politikk* 3 (2009): 413.
- Neuman, Laurence W. "The Meanings of Methodology." I *Social Research Methods* (Boston: Allyn & Bacon, 2000):63-88.
- Njølstad, Olav, *Cuba-krisen 1962*. Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1993.
- Pérez Jr., Louis A. *On becoming Cuban Identity, Nationality, and Culture*. USA: The University of North Carolina Press, 2008.
- Pérez-Stable, Marifeli, red. *Looking Forward Comparative Perspectives on Cuba's Transition*. Indiana: University of Notre Dame Press, 2007.
- Ragin, Charles R. "The Goals of Social Research." I *Constructing Social Research. The Unity and Diversity of Method*. 31-53. California: Pine Forge Press, 1994.
- Ramonet, Ignacio. *Cien horas con Fidel Conversaciones con Fidel*. Havana: Oficina de Publicaciones del Consejo de Estado, 2006.
- Repstad, Pål. *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.
- Rojas, Rafael. *La máquina del olvido Mito, historia y poder en Cuba*. Mexico: Taurus, 2012.
- Sánchez-Parodi. Ramón. *Cuba - USA Diez tiempos de una relación*. Mexico: Ocean Sur, 2011.

Schmidt, Vivien A. "Reconciling Ideas and Institutions through Discursive Institutionalism." *I Ideas and Politics in Social Science Research*, redigert av Daniel Béland, Robert Henry Cox. 447-64. New York: Oxford University Press, 2011.

Siaroff, Alan. *Comparing Political Regimes*. Canada, University of Toronto Press, 2009.

Skidmore, Thomas E., Peter H. Smith, *Modern Latin America*. New York: Oxford University Press, 2005.

Smith, Anthony D. *National Identity*. Reno: University of Nevada Press, 1991.

Todas las constituciones cubanas del siglo xx. Barcelona: www.linkgua.com, 2006.

Torres, Ricardo Pérez. "La actualización del modelo económico cubano: continuidad y ruptura." *Temas* 08. 06. (2011).
http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Ricardo_Torres.pdf

Vidal, José Ramón. "Cambios en marcha y consensos por lograr." *Espacio Laical* 3 (2011): 34-36. <http://espaciolaical.org/contens/27/3436.pdf>

Vidal Alejandro, Pavel. "Monetary and Exchange Rate Reform in Cuba: Lessons from Vietnam." *V.R.F. Series* 473 (2012). <http://thecubaneconomy.com/wp-content/uploads/2012/04/Pavel-Vidal-Monetary-Reform-Cuba-and-Vietnam-VRFSeries473-IDE-JAPAN.pdf>

Ward, John. *Latin America. Development and Conflict since 1945*. New York: Routledge, 1997.

Zimertan, Darel Avalus. "La pobreza conceptual, la batalla de ideas y la hegemonía cultural gramsciana." *Temas* 20.10. (2011).
http://www.temas.cult.cu/catalejo/economia/Darel_Avalus.pdf

Østerud, Øyvind, red. *Statsvitenskapelig leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget, 2011.

Aviser, byråer, rapporter, oppslagsverk, nettsteder:

Aftenposten. "Gjester fra Cuba uønsket på hotell." 04. 01. (2007)

www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1588181.ece

Agence France Presse. "7, 6 Million Cubans Sign on to Castro "Referendum" Backing Socialism." 18. 6. (2002). <http://www.commondreams.org/headlines02/0618-06.htm>

Amnesty International. "Annual Report 2012 The State of the World's Human Rights." <http://www.amnesty.org/en/region/cuba/report-2012>

Cubaencuentro. "El noveno aniversario de la Primavera Negra de 2003." 19. 03. (2012).
<http://www.cubaencuentro.com/cuba/articulos/el-noveno-aniversario-de-la-primavera-negra-de-2003-275027>

- El País*. “Los 52 presos que liberará el regimen cubano vendrán a España.” 08. 07. (2010). http://internacional.elpais.com/internacional/2010/07/08/actualidad/1278540005_850215.html
- Encyclopedia Britannica. <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/100372/caudillo>
- Granma*. “Cercanía de Raúl: Suplemento especial.” 03. 06. (2006): 8. Arkivversjon: http://www.archivocubano.org/cercania_raul.html
- Granma*. ”El pueblo es el que decide.” 01.12. (2010). <http://granma.cu/espanol/cuba/1diciem-editorial.html>
- Granma*. ”¿Qué es Cartas a la Dirección?” <http://www.granma.cubaweb.cu/secciones/cartas-direccion/res-001.html>
- The Guardian*. “Barack Obama acts to ease US embargo on Cuba.” 15.01. (2011). <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/15/barack-obama-us-embargo-cuba>
- Partido Comunista de Cuba. “Lineamientos de la Política Económica y Social.” http://www.cubadebate.cu/wp-content/uploads/2011/05/tabloide_debate_lineamientos.pdf
- Partido Comunista de Cuba. “Proyecto Documento Base.” http://www.cubadebate.cu/wp-content/uploads/2011/10/tabloide_conferencia.pdf
- Partido Comunista de Cuba. “Ojetivos de Trabajo del Partido Comunista de Cuba Aprobados por la Primera Conferencia Nacional.” http://www.pcc.cu/pdf/congresos_asambleas/vi_congreso/tabloide_objetivos_conferencia.pdf
- Reuters*. ”Cuba says ending U. S. embargo would help both countries.” 20.09.(2012). <http://www.reuters.com/article/2012/09/20/us-cuba-usa-embargo-idUSBRE88J15G20120920>
- Reuters*. ”Obama seeks ’new beginning’ with Cuba,” 17.04. (2009). <http://www.reuters.com/article/2009/04/17/us-summit-americas-idUSTRE53F58G20090417>
- UNDP. “International Human Development Report 2013 Human Development Indicators.” <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/CUB.html>
- United Press International*. “U.N. vote condemns U.S. embargo on Cuba.” 27.10. 2012, http://www.upi.com/Top_News/US/2010/10/27/UN-vote-condemns-US-embargo-on-Cuba/UPI-14541288188805/

Taler

Castro, Fidel. “Discurso pronunciado por el Presidente de la República de Cuba, Fidel Castro Ruz, en el acto por el Día Internacional de los Trabajadores, Plaza de la Revolución, el 1ro de Mayo de 2006.” <http://www.cuba.cu/gobierno/discursos/2006/esp/f010506e.html>

Castro, Raúl, “Discurso pronunciado por el Primer Vicepresidente de los Consejos de Estado y de Ministros, General de Ejército Raúl Castro Ruz, en el acto central con motivo del aniversario 54 del asalto a los cuarteles Moncada y Carlos Manuel de Céspedes, en la Plaza de la Revolución Mayor General Ignacio Agramonte Loynaz de la ciudad de Camagüey, el 26 de Julio del 2007, “Año 49 de la Revolución.”
<http://www.granma.cubaweb.cu/secciones/raul26/index.html>

Castro, Raúl. “Discurso pronunciado por el compañero Raúl Castro Ruz, Presidente de los Consejos de Estado y de Ministros, en las conclusiones de la sesión constitutive de la VII Legislatura de la Asamblea Nacional del Poder Popular. Palacio de las Convenciones, La Habana, 24 de febrero de 2008, “Año 50 de la Revolución.”
<http://www.cuba.cu/gobierno/rauldiscursos/2008/esp/r240208e.html>

Castro, Raúl. “Discurso por el General de Ejército Raúl Castro Ruz, Presidente de los Consejos de Estado y de Ministros, en el Quinto Período Ordinario de Sesiones de la VII Legislatura de la Asamblea Nacional del Poder Popular, en el Palacio de Convenciones, el 1 de agosto de 2010, “Año 52 de la Revolución.”
<http://www.cubadebate.cu/noticias/2010/08/01/raul-castro-la-unidad-es-nuestra-arma-estrategica/>

Castro, Raúl. “Discurso por el General de Ejército Raúl Castro Ruz, Presidente de los Consejos de Estado y de Ministros, en la clausura del Sexto Período Ordinario de Sesiones de la Septima Legislatura de la Asamblea Nacional del Poder Popular, en el Palacio de Convenciones, el 18 de diciembre de 2010, “Año 52 de la Revolución.”
<http://www.cubadebate.cu/raul-castro-ruz/2010/12/18/raul-castro-discurso-en-la-asamblea-nacional/>

Castro, Raúl. “Texto íntegro del discurso de Raul en las conclusiones del Congreso del PCC.”
<http://www.cubadebate.cu/noticias/2011/04/19/texto-integro-del-discurso-de-raul-en-las-conclusiones-del-congreso-del-pcc/>

Castro, Raúl, “Discurso por el General de Ejército Raúl Castro Ruz, Primer Secretario del Comité Central del Partido Comunista de Cuba y Presidente de los Consejos de Estado y de Ministros, en la clausura de la Primera Conferencia Nacional del Partido, en el Palacio de Convenciones, el 29 de enero de 2012, “Año 54 de la Revolución.”

<http://www.cubadebate.cu/opinion/2012/01/29/discurso-de-raul-castro-en-la-primera-conferencia-nacional-del-pcc>

Vedlegg

Sitater fra Raúl Castros taler:

Sitat 1: ”O rectificamos o ya se acabó el tiempo de seguir bordeando el precipicio, nos hundimos, y hundiremos, como dijimos con anterioridad, el esfuerzo de generaciones enteras, desde el indio Hatuey, que vino de lo que hoy es la República Dominicana y Haití – el primer internacionalista en nuestro país-, hasta Fidel, que nos ha conducido genialmente por estas situaciones tan complicadas desde el triunfo de la Revolución (Aplausos).”

Sitat 2: ”Hablando de temas sensibles, debo informarles que luego de meses de estudio en el marco de la actualización del modelo económico cubano, el Consejo de Ministros en su última reunión, efectuada los días 16 y 17 de julio, con la participación de los vicepresidentes del Consejo de Estado, otros miembros del Buró Político y del Secretariado del Comité Central, los primeros secretarios de los comités provinciales del Partido y los presidentes de los consejos de la administración provincial, así como los cuadros centros de la CTC, demás organizaciones de masas y la UJC altos funcionarios de los organismos, acordó un conjunto de medidas para acometer, por etapas, la reducción de las plantillas considerablemente abultadas en el sector estatal.”

Sitat 3: ”En una primera fase, que planificamos concluir en el primer trimestre del próximo año, se modificará el tratamiento laboral y salarial a los trabajadores disponibles e interruptos de un grupo de organismos de la administración central del estado, suprimiendo los enfoques paternalistas que desestimulan la necesidad de trabajar para vivir y con ello reducir los gastos improductivos, que entraña el pago igualitario, con independencia de los años de empleo, de una garantía salarial durante largos períodos a personas que no laboran.”

Sitat 4: ”Hay que borrar para siempre la noción de que Cuba es el único país del mundo en que se puede vivir sin trabajar.”

Sitat 5: ”El Consejo de Ministros también acordó ampliar el ejercicio del trabajo por cuenta propia y su utilización como una alternativa más de empleo de los trabajadores excedentes, eliminando varias prohibiciones vigentes para el otorgamiento de nuevas licencias y la comercialización de algunas producciones, flexibilizando la contratación de fuerza de trabajo.

Sitat 6: Debo referirme a otro tema de actualidad. Por decisión soberana y en estricto apego a nuestras leyes, en los últimos días se completó la excarcelación y salida del país de los primeros 21 reclusos contrarrevolucionarios, de los 53 sancionados en el 2003 por delitos

contra la seguridad del Estado. Con anterioridad, desde el 2004, se había concedido licencia extrapenal a otros 22 sancionados en la misma causa judicial. Cabe recordar que ninguno de estos ciudadanos fue condenado por sus ideas, cómo han tratado de hacer ver las brutales campañas de descrédito contra Cuba, en diferentes regiones del mundo. Como quedó probado de manera irrefutable en el acto del juicio oral, todos habían cometido delitos previstos y sancionados en nuestras leyes, actuando al servicio del gobierno de los Estados Unidos y de su política de bloqueo y subersión”.

Sitat 7: ”La Revolución puede ser generosa porque es fuerte, su fuerza radica en el apoyo mayoritario del pueblo que ha sabido resistir tantos años de agresiones y sacrificios, por eso no resulta ocioso reiterar que no habrá impunidad para los enemigos de la Patria, para quienes intenten poner en peligro nuestra independencia (Aplausos).

Sitat 8:”Durante el próximo año proseguiremos de manera decidida en la reducción de los gastos superfluos, promoviendo el ahorro de todo tipo de recursos, en cual, como hemos dicho en varias ocasiones, constituye la fuente de ingresos más rápida y segura a nuestra disposición en estos momentos.”

Sitat 9: ”El plan y el presupuesto son sagrados, repito, desde ahora el plan y el presupuesto son sagrados y se elaboran para ser cumplidos, no para conformarnos con justificaciones de cualquier tipo y hasta con imprecisiones y mentiras, intencionadas o no, cuando no se logran las metas trazadas.”

Sitat 10:”... el tren del VI Congreso del Partido está en marcha, ya que el verdadero congreso será la discusión abierta – como ya se está efectuando – y franca con militantes y todo el pueblo de sus enunciados, lo que en un genuino ejercicio democrático, permitirá enriquecerlos, al tiempo que, sin excluir opiniones divergentes, logremos la confirmación de un consenso nacional acerca de la necesidad y la urgencia de introducir cambios estratégicos en el funcionamiento de la economía, con el propósito de hacer sustentable e irreversible el Socialismo en Cuba.”

Sitat 11:”A veces da la impresión de que sus deseos más íntimos les impiden apreciar la realidad. Haciendo evidentes sus verdaderas pretensiones, nos exigen sin tapujos desmontar el régimen económico y social que conquistamos, cómo si esta Revolución estuviera dispuesta a someterse a la más humillante rendición o lo que es igual, regir su destino por condicionamientos degradantes. A lo largo de 500 años, desde Hatuey hasta Fidel, es mucha la sangre derramada por nuestro pueblo para aceptar ahora el desmantelamiento de lo logrado al precio de tanto sacrificio (Aplausos).”

Sitat 12: ”A mí no me eligieron Presidente para restaurar el capitalismo en Cuba ni para entregar la Revolución. Fui elegido para defender, mantener y continuar perfeccionando el socialismo, no para destruirlo,’ (Aplausos) fin de la cita: Hoy añado que las medidas que estamos aplicando y todas las modificaciones que resulte necesario introducir en la actualización del modelo económico, están dirigidas a preservar el socialismo, fortalecerlo y hacerlo verdaderamente irrevocable, como quedó incorporado en la Constitución de la República a solicitud de la inmensa mayoría de nuestra población en el año 2002.”

Sitat 13: ”Es necesario cambiar la mentalidad de los cuadros y de todos los compatriotas al encarar el nuevo escenario que comienza a delinearse. Se trata sencillamente de transformar conceptos erróneos e insostenibles acerca del Socialismo, muy enraizados en amplios sectores de la población durante años, como consecuencia del excesivo enfoque paternalista, idealista e igualitarista que instituyó la Revolución en áreas de la justicia social. Muchos cubanos confundimos el socialismo con las gratuidades y subsidios, la igualdad con el igualitarismo, no pocos identificamos la libreta de abastecimientos como un logro social que nunca debería suprimirse.”

Sitat 14: ”Nadie debe llamarse a engaño, los Lineamientos señalan el rumbo hacia el futuro socialista, ajustado a las condiciones de Cuba, no al pasado capitalista y neocolonial derrocado por la Revolución. La planificación y no el libre mercado será el rasgo distintivo de la economía y no se permitirá, como se recoge en el tercero de los lineamientos generales, la concentración de la propiedad. Más claro ni el agua, aunque no hay peor ciego que el que no quiere ver.”

Sitat 15: “Nosotros absolutizamos ese principio y pasamos a propiedad estatal casi toda la actividad económica del país. Los pasos que hemos venido dando y daremos en la ampliación y flexibilización del trabajo por cuenta propia, son el fruto de profundas meditaciones y análisis y podemos asegurar que esta vez no habrá retroceso.”

Sitat 16: ”El VI Congreso del Partido debe ser, por ley de la vida – y tengan esto presente constantemente -, el último de la mayoría de los que integramos la Generación Histórica; el tiempo que nos queda es corto, la tarea gigantesca, y, sin el menor asomo de inmodestia, vanidad personal o sentimentalismo, pienso que estamos en la obligación de aprovechar el peso de la autoridad moral que poseemos ante el pueblo para dejar el rumbo trazado y algunas otras cuestiones importantes resueltas (Aplausos).“

Sitat 17: ”Estados Unidos no solo desprecia el reclamo abrumador de 187 países que demandan poner fin al bloqueo económico, comercial y financiero contra nuestro país, sino que en el año 2010 endureció su aplicación e incluyó nuevamente a Cuba en sus listas espurias, mediante las cuales se arrogan el derecho de calificar y difamar a Estados soberanos para justificar acciones punitivas o incluso actos de agresión.”

Sitat 18: "Considero que la forma más digna y a la vez productiva de conmemorar el 50. Aniversario de la Victoria sobre la invasión mercenaria en Playa Girón, un día como hoy, el 19 de abril de 1961, es precisamente haber efectuado un magnifico Congreso del Partido, reunión que culmina tras algo más de cinco meses del inicio de las discusiones acerca de los Lineamientos, proceso de profundo carácter democrático y transparente, cuyo protagonismo indiscutible lo asumió el pueblo bajo la dirección del Partido."

Sitat 19: "Fueron seleccionados de la gigantesca cantera de graduados universitarios y especialistas calificados, que la Revolución no perdió tiempo en formar. Son hijos de la clase obrera, surgidos de las entrañas más humildes del pueblo, con una vida política activa en las organizaciones estudiantiles, la UJC y el Partido; jóvenes que en su mayoría cuentan con más de 10, 15 ó 20 años de experiencia en la base, sin dejar de trabajar en las profesiones que estudiaron y casi todos fueron propuestos por los núcleos donde militan, como parte del proceso de preparación del Congreso."

Sitat 20: "Fidel es Fidel y no precisa de cargo alguno para ocupar, por siempre, un lugar cimero en la historia, en el presente y en el futuro de la nación cubana. Mientras tenga fuerzas para hacerlo, y afortunadamente se encuentra en la plenitud de su pensamiento político, desde su modesta condición de militante del Partido y soldado de las ideas, continuará aportando a la lucha revolucionaria y a los propósitos más nobles de la Humanidad."

Sitat 21: "En lo que a mí respecta, asumo mi última tarea, con la firme convicción y compromiso de honor de que el Primer Secretario del Comité Central del Partido Comunista de Cuba tiene como misión principal y sentido de su vida: defender, preservar y proseguir perfeccionando el Socialismo y no permitir jamás el regreso del régimen capitalista."

Sitat 22: "Sirva la ocasión para repetir las palabras de Fidel en del décimo quinto aniversario de la Victoria, el 19 de abril de 1976 cuando dijo: "A partir de Girón todos los pueblos de América fueron un poco más libres," fin de cita."

Sitat 23: "No olvidemos que solo el Partido, como institución que agrupa a la vanguardia revolucionaria y garantía segura de la unidad de los cubanos en todos tiempos, solo el Partido, repito, puede ser el digno heredero de la confianza depositada por el pueblo en el único Comandante en Jefe de la Revolución Cubana, el compañero Fidel Castro Ruz (Aplausos)"

Sitat 24: "En este sentido, no fue nada casual que el primer objetivo del mismo exprese: "El Partido Comunista de Cuba, fuerza dirigente superior de la sociedad y del Estado, es fruto

legítimo de la Revolución, al propio tiempo su vanguardia organizada y quien garantiza, junto al pueblo, su continuidad histórica”. Este concepto, al que jamás renunciaremos, se encuentra en plena correspondencia con el artículo cinco de la Constitución de la República, aprobada en referendo por 97,7 por ciento de los electores, mediante el voto libre, directo y secreto.”

Sitat 25: ”Nuestros adversarios y hasta algunos que simpatizan con nosotros, abstrayéndose de la historia de permanente agresión, bloqueo económico, injerencia y el cerco mediático, expresado en las incesantes campañas de la prensa supuestamente libre, subordinada en su mayoría a los intereses imperiales predominantes, todo lo cual ha debido enfrentar la Revolución Cubana, nos exigen, como si se tratara de un país en condiciones normales y no una plaza sitiada, la reinstauración del modelo multipartidista que existió en Cuba bajo el dominio neocolonial de los Estados Unidos.”

Sitat 26: ”Renunciar al principio de un solo partido equivaldría, sencillamente, a legalizar al partido o los partidos del imperialismo en suelo patrio y sacrificar el arma estratégica de la unidad de los cubanos, que ha hecho realidad los sueños de independencia y justicia social por los que han luchado tantas generaciones de patriotas, desde Hatuey hasta Céspedes, Martí y Fidel.”

Sitat 27: ”Sin el menor menosprecio a ningún otro país por tener sistemas pluripartidistas y en estricto apego al principio del respeto a la libre determinación y la no injerencia en los asuntos internos de otros estados, consagrado en la carta de las Naciones Unidas, en Cuba, partiendo de sus experiencias en la larga historia de luchas por la independencia nacional, defendemos el sistema del partido único frente al juego de la demagogia y la mercantilización de la política.”

Sitat 28: ”Ya hemos dicho en otras ocasiones y así también se recogió en el Informe Central al 6to Congreso, que lo único que puede conducir a la derrota de la Revolución y el Socialismo en Cuba, sería nuestra incapacidad para erradicar los errores cometidos en los más de 50 años transcurridos desde el primero de enero de 1959 y los nuevos en que pudiéramos incurrir en el futuro.”

Sitater fra andre aktører, hentet fra *Espacio Laical og Temas*:

Sitat 29: ”La sociedad de la Isla padece de un exceso de carencias vitales que ya no soporta mucha espera, y la necesidad de cambios para solucionar esta riesgosa situación está en la conciencia de la mayoría de los cubanos.”

Sitat 30: "Resulta alentador que los delegados hayan reconocido la necesidad de poner el progreso económico como la meta suprema del país, y que para lograrlo hayan decidido descentralizar la economía estatal, crear un sector privado y aceptar con mayor amplitud los mecanismos del mercado."

Sitat 31: "...el cual refrenda que el PCC (organización que agrupa sólo a una pequeña parte de la población) dirige y orienta al Estado y a la sociedad."

Sitat 32: "Entre ellos se encuentran: la metodología para descentralizar la economía estatal, las garantías para el nuevo sector privado (que en nuestra opinión debe ser robusto y extenderse al ámbito productivo, si bien siempre deberá sentir la exigencia de tributar al bien común), ..."

Sitat 33: "No resulta posible ni deseable un cambio súbito y traumático de todo el modelo cubano. Lo urgente y necesario es una renovación gradual, pero sustantiva, para generar un desarrollo sostenible y mayores libertades. Entendemos que debe hacerse con orden, dadas nuestras circunstancias históricas y políticas, mas sin demoras irresponsables. Esperamos que el Congreso haya iniciado ese proceso. Hay transformaciones que no admiten más dilación. Nos corresponde a los cubanos, que soñamos con una patria independiente y soberana, desarrollada, con derechos individuales y garantías sociales para todos, comprender la mejor forma de promoverlas y trabajar de manera decidida para facilitarlas. No nos cansaremos de abogar, madura y responsablemente, por los cambios necesarios."

Sitat 34: "Se continúa limitando la participación ciudadana a las consultas, a estar atentos a sus reclamos, pero no aparecen en los textos nuevas ideas de cómo aumentar su papel en la decisiones políticas, ni de cómo incrementar el control popular sobre las instituciones y los dirigentes, ni siquiera someter a reflexión crítica el cumplimiento en la práctica de lo que está escrito al respecto a la legislación vigente."

Sitat 35: "La situación que se ha conformado a lo largo de estos años, de carencias, desigualdades crecientes, agotamiento de fórmulas de movilización social, con el consiguiente debilitamiento de la cohesión en torno al proyecto de la Revolución, constituye un escenario muy complejo que provoca en muchos sectores una escasa confianza y un bajo compromiso con los cambios propuestos."

Sitat 36: "Así, se mantiene una lealtad discursiva a los valores que fundaron el tipo de socialismo construido por décadas en Cuba, pero no un rechazo explícito a algunas de sus prácticas, perjudiciales para la ampliación de la construcción democrática"

Sitat 37: "Simultáneamente, sería revolucionario recuperar el nacionalismo democrático elaborado en Cuba por José Martí, que, sin marcar ideológicamente a la nación, procesa al unísono la inclusión social del pueblo y la igualdad política de la ciudadanía."

Sitat 38: "El PCC no está sujeto a un deber constitucional de funcionamiento democrático ante toda la sociedad."

Sitat 39: "Creo que las reformas económicas en Cuba, o la actualización del modelo, avanzarán hasta un punto y se detendrán hasta tanto no se resuelva esta cuestión política."

Sitat 40: "Por otra parte, las nociones del carácter del Estado socialista – centralizado y con una forma de propiedad única estatal – y el papel dirigente de la sociedad del Partido Comunista – con subordinación a su dirección, del Estado, las organizaciones sociales y, prácticamente, toda la vida de la sociedad-, entre otras, han sido ideas que funcionaron en determinados contextos históricos y quedaron naturalizadas y pendientes de reevaluación; fueron asimiladas como verdades absolutas, aplicables a todas las sociedades que asumieran los ideales socialistas."

Sitat 41: "En efecto, aun sin confersarlo de forma abierta, es evidente el interés en retomar la fuerza del PCC en la toma de decisiones, en el funcionamiento de sus estructuras internas, en el papel que le otorga el mismo texto constitucional, todo lo cual había sido opacado por un estilo de gobierno personalista y caudillista, que violentaba los mecanismos propios de la burocracia partidista. Estos sectores ven con urgencia la necesidad de re-institucionalizar el Partido, y en ellos se concentran las principales expectativas para la futura Conferencia Nacional.

Sitat 42: "La característica principal de tal proceso ha sido la identificación entre Nación, Patria y Revolución, en la cual la teoría marxista de la revolución social y el rol de la clase obrera – necesariamente universalista, supranacional, se asumen como instrumentos de carácter secundario."

Sitat 43: "La Patria está al origen de todo, no es construida, sino liberada, hecha visible, revelada en la Revolución, que deviene su epifanía, su imagen tangible, la cual a su vez se concreta en la Historia y la fecunda a través del Socialismo. La Cuba soñada se muestra en la Cuba revolucionaria, y se materializa en la Cuba socialista, en un ciclo simple y perfecto de totalidad absoluta."

Sitat 44: "Además, y lo que es muy importante, han visibilizado la existencia en la Isla de un arco político e ideológico plural – de derecha a izquierda-, típico de cualquier país occidental. Entre estos sectores pensantes existe un consenso claro sobre la necesidad de sustituir el modelo de socialismo de Estado que rige el país."

Sitat 45: "en mejores condiciones de reconstruir su legitimidad como fuerza política organizada y de convertirse en un actor central que contribuye a la salida de la actual crisis nacional."

Sitat 46: "El sector moderado-reformista es muy amplio en Cuba. Aspira a un tránsito hacia un sistema político que garantice una patria independiente, prosperidad económica y una democratización gradual del país, sin dismantelar abruptamente la actual institucionalidad ni el capital simbólico de la Revolución cubana, pues este capital tiene sus Fuentes nutricias en el nacionalismo insular, de fuerte arraigo popular."

Sitat 47: "La construcción de consensus nacionalistas debería constituir una meta crucial para una organización que debe aspirer a reconstruir su hegemonía."

Sitat 48: "En Cuba, al emprender la actualización del modelo económico, se reafirma que revolución, socialismo, soberanía e independencia nacional están estrechamente unidos."

Sitat 49: "Más de una generación tendrá que superar el trauma creado por la desaparición de una realidad y adecuarse a otra muy distinta."

Sitat 50: "Existe una gran cantidad de dinero – en ambas monedas- en manos de la población, que no está en las cuentas de ahorro y, por tanto, no se emplea para financiar la inversión en el país. Movilizar ese dinero requiere de una política expresa, impulsada por el incremento en las tasas de interés, otros mecanismos de ahorro e inversión financiera personal y familiar – por ejemplo, pólizas de seguro de vida, bonos, acciones – y políticas de seguridad y secreto bancario, que inspiren la confianza de los ahorristas."

Sitat 51: "Considero que el Estado debe abrir la posibilidad de que las formas no estatales de propiedad puedan formar asociaciones económicas con capital, empresas y organizaciones no gubernamentales extranjeros, dentro de los límites y cumpliendo las regulaciones que se establezcan al respecto."

Sitat 52: “Por qué no dictar una lista de actividades prohibidas y dejar a la imaginación, el mercado y las propias personas, definir todo lo que se puede hacer para producir bienes y servicios de valor social y generar empleo?”

Sitat 53: “Quizá el gran mérito de esta propuesta, destacado reiteradamente por las más altas autoridades del gobierno, es colocar en el centro del debate nacional un cuestionamiento relativamente agudo del modelo económico vigente y adelantar algunas ideas para su paulatina modificación.”

Sitat 54: “Si puede haber argumentos ideológicos o políticos que justifiquen esta conducta, no existen razones económicas.”

Sitat 55: “Estos enfoques colocan a la economía ante la ciudadanía con la falsa percepción de que ella constituye el contenido esencial del problema humano. Sin embargo, la economía – que no es un fin, sino un medio, a pesar de que no es así como se practica en las políticas actuales de casi todas las naciones-, ha de estar definida por las metas de la nación, y no a la inversa, mientras que las propias metas carecen de sentido sin considerar las condiciones concretas y las posibilidades económicas de la nación.”